శంబూకవధ

(ఉత్తరరామచరిత)

కృతికర్త
త్రిపురనేని రామస్వామి.
శతావధాని,
తెనాలి.

మొదటి కూర్పు ౨,౦౦౦ ప్రతులు.

వెల ౦-౧-౨-౦.

రైతు ముద్రాక్షరశాల, తెనాలి.

౧౯-౨-౨.

తొలిపలుకులు

ప్రాచీన హిందూదేశము

—:O:—

ద్రావిడులు.

రామాయణ కథాకాలమునాఁడు హిందూదేశ మెట్టున్నదో విచారింపకమున్న తత్పూర్వస్థితిగతులను దెలిసికొనుట యుచితమగుటయే కాక యవశ్యమనికూడ భావింతుము. ఇయ్యవి తెలిసికొనినఁగాని శ్రీరామచంద్రుఁడు భగవదవతారముగాఁ జేయఁబడుటకుఁగల కారణములు సులభముగా బోధపడవు. ఇందుచేతనే రామాయణ కాలమునాఁటికిఁ బూర్వమున్న హిందూదేశ పరిస్థితులనుగూర్చి యిచ్చట శాఖాచంక్రమణముగా నైనను ముచ్చటింపఁబూనుకొంటిమి. ఉత్తరకురుభూములనుండి యార్యులు హిమాలయపర్వత సానువులఁబడి, కనుమలగుండ, హిందూదేశముఁ జొచ్చునప్పటికే యీదేశము జనాకీర్ణము కాకపోయినను, మానవసంవాసితమై యుండెననుటకు సందియము లేదు. నాగరికతయందు హెచ్చులొచ్చులున్నను, నీ యాదిమవాసులెల్ల నొక్కజాతివారనుట యనుమానాతీతంబు; వీరె వేదములు మొదలగు తొలిపలుకులయందు దస్యులనియుఁ, బురాణములయందును, నైతిహ్యాములయందును, గొన్ని మహాకావ్యములయందును రాక్షసులనియు, వానరులనియు, స్మృతులయందు ద్రావిడులనియుఁ శూద్రులనియుఁ జెప్పఁబడిరి. కొందఱి యభిప్రాయమునఁ జాతి యార్యులకన్న నధికనాగరికతకలదనియుఁ గొందఱిమతమున నట్లు కాదనియు నేఁడు వినుచున్నాము; కాని యార్యులకన్న నాగరికతయందు వెనుకఁబడియుండెననియుఁ దారతమ్యము మాత్రమత్యల్పమనియు, మాయాశయము. కాకున్న నార్యులు వీరలను రాక్షసాది నామములచే వ్యవహరింప సాహసించియుండరు. సంస్కృత గ్రంథములు వివేకముమాని గొంతెత్తి చెప్పుచున్నట్లు వీరు పచ్చిమాంసమును, నరమాంసమును దినెడువారాయనునది. విచారణీయము. విరోధులను గౌరవభావముతోఁ జూచి యున్న సౌజన్యమును, సౌశీల్యమును నొప్పుకొనుట మానవస్వభావముకాని యట్లుకన్పట్టుచున్నది. నేఁడు జర్మను భాషాగ్రంథములు చదివినవారికి

«« క్రైస్తవులు, "ఆంగ్లేయుల" భాష్యగ్రంథములు ఋగ్వేదకాలికి దస్యులను రాక్షసులుగాఁ జేసినవారను విదేశీయులనుగూర్చి వ్రాసిన సంస్కృత గ్రంథములు చాలాభాగము భాగమునే తెలియజేసినని మేమభిప్రాయపడుచుంటిమి. ద్వితీయపక్ష రణగ్రంథము లేమయినన్న యెడల వార్తాగ్రంథమున్న మనకందుబాటులోనుండుట శోధనీయము. ఇందువలనే ప్రాచీన హిందూదేశమునుగూర్చి యిదమిత్థమని నిర్ధారించుటకు విద్వాంసులు సాహసము చాలకున్నారు. ఈ యాదిమ వాసులను మేము ద్రావిడబ్రాహ్మణులనుగాఁ జేసిన సలకుఁ జనులున్నారనుకుందుము గాక.

నాగరికత్వతారతమ్యమునుబట్టి ద్రావిడులను రెండు భాగములుగా విభజింప వచ్చును: (1) మాంసభక్షకులు (రాక్షసులు) శాకభక్షకులు (వాలిసుగ్రీవాదులు) మాంసభక్షకులు రాక్షసులనియు శాకభక్షకులు వానరులనియు వ్యవహరింపఁబడిరి వానరులకుఁ గిష్కింధాపట్టణమాయువుపట్టు, రాక్షసులకు లంకాపట్టణము గుండెకాయ. రాక్షసులు వివిధాపక్వమాంసభక్షకులని గీర్వాణగ్రంథములు వాకొనుచున్నవి. సింహళద్వీపచరిత్ర పరిశోధనబుద్ధితోఁ జదివిన యెడల నచ్చటి యాదిమవాసులయిన యక్షులపక్వమాంస భక్షకులుగానున్నటు పొడకట్టును మలయాళప్రాంతముననున్న నొకజాతి స్త్రీపురుషులందఱు తమపళ్లను వాసురాయిచేఁ రంపగాఁగో జేసికొనునలవాటు కలదనియు, నిది యొక కాలముక్రిందటనున్న నరమాంసభక్షకచిహ్నమనియు నొకరు వాదించుచున్నారు. ఇది నిజమయినను గావచ్చును. ఇంతయేల? ఆర్యులయందు *నరమేధమను నొకవిధమగు యజమాచరణమున్నది. నేఁటికిని పసిఫిక్ మహాసముద్రమునందున్న దీవులయందు నరమాంస భక్షకులున్నారు. సమస్త దేశములయందును నెప్పుడో యొకయప్పుడు నరమాంస భక్షకులుండిరి. ఈ రాక్షసులయందు నెక్కువ పరిజ్ఞానముకలవారు వీరశైవులుగ నుండిరి. ఇందుచేతనే పురాణములన్నియు సామాన్యముగా రాక్షసులను శైవభక్తులనుగా వర్ణించినవి. జాతివిరుద్ధముగా నెవ్వఁడో యొక్కఁడు విష్ణుభక్తుఁడుగ నుండెడివాఁడు ప్రహ్లాదునకింతుచేతనే యన్నికథలు వాటిల్లినవి ఈ ద్రావి

* అంబరీషుఁడు రుచికుని కుమారుఁడయిన శునశ్శేపుని లక్షగోవులనిచ్చి యజ్ఞపశువుగాఁ గైకొనియె. బాలకాండము భాస్కర రామాయణము.

2. సోమకుఁడు కుమారునిఁజంపి నరమేధమును జేసెను.

అరణ్యపర్వము తృతీయాంకము భారతము.

లకుఁ బట్టణములుకాని, పల్లెలుకాని, మొట్టమొదట లేవు. నేఁటికోయ, చెంచు మొదలగు జాతులవలె, నేచింతతోపులయందునో, రేఁచెట్లమధ్యనో, తాత్కాలిక పటీరములయందు నివసించుచుండిరి. వీరు వనాటులు. చీమలుదూరని చిట్టడవియైనను, కాకులుదూరని కారడవియైనను, మూలముట్టుగ వీరికవగతము. అడవులయందున్న దొంగదారులను, సందుగొందులను, వీరు బాగుగా నెఱుంగుదురు. ఆటవిరాజ్యమే వీరిరాజ్యము; అడవులుకూడ వీరినామములచేతనే పిలువంబడుచుండునవి. ఆటవీనివాసజనమాన్యులకు లేకపోవుటచేత రాత్రులడవులు బాగుగ నెఱింగిన ద్రావిడులకు చీఁకటి భయపడుచుండువారు. రాక్షసులకు రాత్రులు బలమెక్కుడనిచెప్పు పురాణాదుల వాక్యములకుఁ గారణమిదియే. వీరికి వైవాహిక నిబంధనలేవియు, లేవనిచెప్పనచ్చును. అన్న భార్యను దమ్ముఁడుంచుకొనుటయుఁ దమ్ముని భార్యను నన్నయుంచుకొనుటయు దోషముకావయ్యె. సోదరీ సంపర్కమునూడ హేయముగాఁ దలంపఁబడినట్లు కన్పడుట లేదు. ఈజిప్టు దేశమునందుఁ జిరకాలముక్రిందట రాజవంశమునందు సాంకర్యము కల్గునని చెప్పి యేకగర్భజాతులతే పెండ్లియాడుచుండిరి. బోర్నియోదేశమునందిప్పటికిని నేకగర్భజాతులు కాకపోయినప్పటికిని నక్కసెల్లెండ్ర బిడ్డలకును నన్నదమ్ముల బిడ్డలకును వివాహములుగలవు. రష్యాదేశపు చక్రవర్తి కుటుంబమునఁ దఱచిట్టి వివాహములు జరుగుచుండెడివి. వర్తమానకాలమున మహమ్మదీయుల యందును, క్రైస్తవులయందును నిట్టి పెండ్లిండ్లున్నవి. ఎక్కడికో పోవుటేల? మనకు నేవసును బుట్టించు కొన్ని విధములగు పెండ్లిండ్లు శుద్ధ ద్రావిడదేశమయిన మలయాళమునందు (కేరళదేశము) నేఁటికిని నాచారమందున్నవి. ఈద్రావిడులు సర్వసాధారణ చెట్టును, పుట్టను, రాయిని రప్పను వేయేల జంతుసామాన్యమును దేవరలగాఁ దలంచి పూజించువారు. తెలుఁగు దేశము మొదలు కన్యాకుమారియగ్రమువఱకుఁగల పల్లెలలోను, పట్టణములలోను, నీదేవరలను నేఁటికిని జూడనగును. కాలక్రమమున నిరాయిడప్పలు పోలేరమ్మ, అంకమ్మ, మద్దిరామమ్మ, పోతరాజు, మొదలగు గ్రామదేవతలుగా నీనాఁటి జన్మస్థానమయిన ద్రవిడదేశమును విడలనేరక నేఁటికిని నిండారాఁ బూజలందుచున్నవి. క్రమక్రమముగా నియ్యవి తెలుఁగు దేశమున విష్ణుమాహాత్మ్యమున్నను, నిజదేశమునఁ జూడవచ్చుటకు వేలాడుచు గ్రామరక్షణఁ జేయుచున్నవి. ఇంటియందు 'కొక్కొ' నాగుల చవితినాఁడు పూఁబోఁడులెల్లరు పాలు పుట్టలలోనున్న పాముల పాలు పోయుచుండుట మనము చూచుచునేయున్నాము. నాగేంద్రస్వామియని పేరు చెప్ప

యువతీజనంబు తమతమ పిల్లలజాలును భక్తిపురస్సరంబుగా సర్పించి సంతసించుట కాంచుచునే యుంటిమి. వేలయేండ్లు గడచినను నట్టివి తెలుగుదేశమున రూపుమాయకుండుట కడుచిత్రము. ప్రాచీనాచారములయందు హిందువులకున్న మూఢవిశ్వాసమే యిందులకుం గారణము.

ఆర్యులు.

దేశమిట్టిస్థితియందుండఁగా నుత్తరకురుభూములనుండి యార్యులు హిమాలయ దరీముఖద్వారములను దాటి హిందూదేశముపైఁబడి ద్రావిడులను దక్షిణాపథమునకుఁ దఱిమిరి. మొట్టమొదట వీరతిసారవంతములగు సింధు గంగానదీ ప్రాంత భూముల నాక్రమించుకొనిరి. ఇచ్చటనే యార్యద్రావిడులకు భయానకయుద్ధములు సంభవించెను. కొన్నియెడలఁ దుములసమరములు, కొన్నియెడల తులారణములు గల్గి కొన్ని వందలయేండ్లవఱకు జయాపజయములు నిర్ణయింప వలనుపడదయ్యెను. క్రమక్రమముగా ద్రావిడులు వీఁగిరి. ఆర్యులు వీరలను దక్షిణదిక్కునకు నెట్టివేసిరి. ఈయుద్ధములనే పురాణములు దేవదానవయుద్ధములుగా వర్ణించినవి. తుట్టతుదకు నార్యజైత్రయాత్రాసముద్రమునకు వింధ్యపర్వతపంక్తి, చెలియలికట్టయైనది. జాతివైషమ్యమప్పుడే యంకురించినది. నాఁటనుండియు వింధ్యపర్వత దక్షిణభూమి పాపభూమియనియు నుత్తరదేశము పుణ్యభూమి, దేవభూమి, నార్యావర్తమనియు సంస్కృతకవుల గ్రంథములయందు వానికెక్కెను. చిరకాలము వఱకు నార్యులు వింధ్యపర్వతపఙ్క్తి నుత్తరించి దక్షిణాపథమునకు రాఁబ్రయత్నింపరైరి. వీరిమాతృభాష గీర్వాణము. అందుచేతనే యాకాలమందు దేవభూమియందు వ్యవహరింపఁబడుచున్న గీర్వాణమునకు దేవభాషయను నామముకల్గినది. వింధ్యపర్వతమునుత్తరించి ద్రావిడులకు సనాతనధర్మము బోధింప మొట్టమొదట వచ్చినది యగస్త్యుఁడు. దీనినాధారముఁజేసికొనియే పురాణములు సూర్యునకడ్డమయిన వింధ్యపర్వతమును నగస్త్యుఁడణఁగఁద్రొక్కెనను గాథను గల్పించినవి.

ఆర్యశబ్దమునకుఁ గృషీవలుఁడని కొందఱర్థముఁ జెప్పుచున్నారు. ఈయర్థ మెట్లున్నను హిందూదేశముఁ జొచ్చునప్పటికి నార్యసంఘము త్రివర్ణముగా విభజింపఁ బడి ధర్మబద్ధమైయుండెను. బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్యులను మూఁడువర్ణములే నాఁడార్యసంఘమునందున్నవి. ద్రావిడులతో జరిగిన యుద్ధముల పిదప విజితులైన ద్రావిడులనందఱనుగల గూరగంపఁజేసి శూద్రులను నామకరణముతో నాల్గవ

వర్జమని చెప్పిరి. ఇందుచేతనే యార్యులకు మాతృభాషయగు గీర్వాణమును సాంగోప వర్జమగు శూద్రులు వ్యసింపఁగూడదనియు శాసింపఁబడెను. జాతివైషమ్యము హెచ్చు చేసినకొలఁది వీరికి మానవసామాన్యములగు స్వత్వములు నిషేధింపఁబడెను. వైశ్యులకు పాశుపాల్యము నియతధర్మముగా నిర్ణయింపఁబడెను. ఈపాశుపాల్యము నాగరికత నిశ్రేణికయందు మొదటి మెట్టని మాయాశయము. కొన్ని మృగవధనుండి కంటంబడిన వన్యమృగముల మీఁదను, నాకలములమీఁదను, గాయగసరులమీఁదను నాధారపడక గోవులను బెంచి పాలరుచి యెఱుంగుటచే ద్రావిడులకన్న నెక్కువ నాగరికత కలవారని భావించుచుంటిమి ఈ తారతమ్యము మాత్రము స్వల్పము. ఇయ్యది యీ పత్రికను సాంతముగాఁ జదివినవారికి బోధపడఁగలదు.

సారవంతమై, ఫలభారనమ్రతరుసమావృతమై, పుష్పలతాపరిష్కృతమై నిర్మలోదకనదీ సంసేవితమై, నందనోద్యానముంబోలియున్న యీహిందూదేశమార్యులకు మిఱుమిట్లుగొల్పి, యాశాబద్ధులంజేసి యిందు నెలవు తేర్పఱచి కొనుటకు బుద్ధిపుట్టించుటంజేసి, నేఁటికయ్యది వారిజన్మభూమియయ్యెను. వీరు సంపూర్ణ మాంసభక్షకులుగా నుండుటయే కాక గోమాంసభక్షకులుగాఁ గూడనుండిరి. ఇంతియకాక గోమేధము పుణ్యకార్యముగాఁ గూడ భావింపఁబడెను. నరమేధము కూడ నచ్చటచ్చట యవలంబింపఁ బడుచుండెను. భవభూతియుత్తరరామచరితలో వాల్మీకి కౌసల్య మొదలగు సందర్భమున జాగరూకులపై పరీక్షించినచో వసిష్ఠుఁడొక తఱచు పెయ్యను జంపివిందు చేసినది తెలియఁగలదు. ఒకమహారాజు సత్యబ్రాహ్మణ సమారాధనకయి గోవులను జంపి యాచర్మములను మోటుగా వైచిన నందుండి స్రవించిన ద్రవమే చర్మణ్వతీనదియయ్యెనన్న భారతకథ మనకిన్నులంగదెఱచి సత్యము హెచ్చుమోటము లేకుండఁ జూపింపఁగలదు. నేఁడు మాంసభక్షకుల యింట్లసుఁ జుట్టములకు వచ్చిన వెంటనే యేకోడినో, యేమేటనో కోయుచుందురటులఁ బూర్వమతిథియింటికి వచ్చినచో నాఁడెయ్యను జంపవలయుటయాచారము గానుండెను. ఏతత్కారణంబున నతిథి "గోఘ్నుఁడు" అని బిరుదముఁ దాల్చెను. ఇలయు నని యింకను నెక్కుడాహరణములను జూపింపఁగలము.

పితృదేవతారాధన సంబంధములు ద్రావిడులకంటెను హేయముగ నున్నవి. పున్నామనరకమునుండి తప్పించుకొనుటకుఁగా సంతానలాభమునకై యొకఋషి మఱియొక ఋషిపత్నిని "బోడిగ"యైన లేకుండఁగ ననుగ్రహించి పుత్రసంతానప్రాప్తియగుతు మరలనంపి వేయుట విశిష్టించుచుండెను. ఒక స్త్రీ పలువురమగలను గైకొనుట కొని

యొకపురుషుఁడు పలువుర స్త్రీలను గైకొనుట కాని దోషము కాదయ్యె. పంజాబు దేశమునందు నొకతెగ హిందువులయందు అన్నదమ్ములందఱు నొక యుమ్మడి భార్యను సంపాదించుకొను నాచారము నేఁటికిని బ్రబలి నిరాటంకముగా సాఁగుచున్నది. ఎవ్వఁడయినను జగించి యీయాచారమునకు వ్యతికరించి పెండ్లాడినచోఁ దత్సంఘీకులు వానిని గొంచెము వానినిగాఁ జూచుచుందురఁట.

ఉత్తర కురుభూములనుండివచ్చిన యార్యులు తమ జన్మస్థానమును దేవలోకమనియు, త్రివిష్టపమనియుఁ దమగ్రంథములచేఁ జెప్పించిరి. ఈత్రివిష్టపమే "టిబెట్" అని యిప్పుడు పిలువఁబడుచున్నదని కొందరి చరిత్రకారుల యాశయము. "టిబెట్" శీతభూమి. అనగా హిందూదేశపు మైదానమునకు సుమారు మూఁడు మైళ్ళ యెత్తునను డును ఇంతయెత్తుననుండుటచేతనే త్రివిష్టమాకాశమందున్నదని పౌరాణికులు చెప్పిరి. ఈచరిత్రకారులయభిప్రాయము నిజమనుటకుఁ గొన్ని బలవత్కారణములుగన్పట్టుచున్నవి. మనహిందూదేశమునకును నీత్రివిష్టపమునకును సెంతదుర్గమమైనను దారి యొకటికలదని పురాణములు చదివినవారికెల్లరకుఁ దెలియఁగలదు. పురాణములెట్టి దారులుకల్పించిననేమి? స్వర్గలోకమునఁ బూజ్యార్హుఁడును దేజోవంతుఁడును, ప్రజలునమ్మఁగలరాజు లేక పోవుటచే స్వర్గలోకవాసులు మనహిందూదేశమునకు వచ్చి, యసమాన ప్రజ్ఞాధనుఁడైన నహుషునిం గొనిపోయి పట్టాభిషిక్తుం జేసిరి. కృష్ణుఁడు సత్యభామాసమేతుఁడయి, కల్పవృక్షమునకయి స్వర్గలోకముపయి దాడివెడలి యుండెను. అర్జునుఁడుకూడఁ గారణాంతరములచే స్వర్గలోకముం జూడఁబోయెను. అనగాఁ "జనకుఁడ్రి' యింటికిఁబోయెను. అప్పుడర్జునుఁడు స్వర్గలోకమునఁజూచిన యాచారవ్యవహారములకును, నేఁటి టిబెటులోని కొన్నియాచారవ్యవహారములకును భేదమురవ్వంతయుఁ గానబడదు. స్వర్గలోకమున స్త్రీపురుషులకు వావివరుసలక్కఱ లేదు. టిబెటునందునంతియే. స్వర్గలోకమున స్త్రీ పదిమంది పురుషులను గొంగునముడివైచి, టెంగురంగాయని తిరుగవచ్చును. టిబెటునందునంతియే. ఈయాచారమే టిబెటునుండి యార్యులమూలమునఁ బంజాబు దేశంబు, కాలి చప్పుడు కాకుండఁ బ్రవేశించినది. ద్రౌపదీదేవి వివాహము దీనిఫలమని నాయాశయము. దీనికి బూర్వముకూడ నిట్టియుద్వాహములున్నవని పురాణములవలన మనకుఁ దెలియుచున్నది. గౌతమునికూతురగు జటిలయను బ్రాహ్మణకన్య యేడ్వురిని వార్షియను ఋషికన్య పదిమందిని బెండ్లాడువఱకుఁ దనివిఁజెంద లేదఁట. ఇట్టివివాహములింకను బంజాబుదేశమునందున జరుగుచునేయున్నవి. స్వర్గలోకమున నగ్నిలో

వ్యభిచరించుటపాపముగాఁ బరిగణింపఁబడదు. టిబెట్టునందు నతిథికి భార్యను వ్యభిచారమునకయి సమర్పించు నాచారము గొన్నిచోటులనింకను బ్రవర్తిల్లుచున్నది. ఈకారణములచే "టిబెట్" త్రివిష్టపమగునేమో యని భావింపనగుచున్నది. పూర్వోదాహృతపరిస్థితులన్నియు నాఁడు నాగరికత శైశవావస్థయందున్నదని ఋజువుచేయునని నమ్మెదము. వీనినిదిలకింపనార్యద్రావిడ నాగరికతా తారతమ్య మిసుమంతయని తోపకమానదు.

రామాయణకథాకాల హిందూదేశము.

ద్రావిడులు (వానరులు.)

రామాయణ కథాకాలమునాఁడు ద్రావిడదేశము (అనఁగా వింధ్యపర్వత దక్షిణదేశము) సాంద్రారణ్యములతోఁ గిచుమసచున్నది. ద్రావిడులు చెట్లాలఁ, గుటలఁ, బట్టియుండిరి. మానరక్షణకై వస్త్రధారణముఁ జేయుచుండిరి. నేఁటి తెలుఁగుదేశము దండకారణ్యముగానుండెను. పంచవటి, జనస్థానము మొదలగు పల్లెలుదక్క నీయరణ్యము నిర్మానుష్యముకాకపోయినను నిష్ఫలియని చెప్పవచ్చును కాని కొన్నికొన్ని భాగములు రాక్షసుల యేల్పడిఁబడియున్నవి బళ్ళారిప్రాంతము జనాకీర్ణమైయుండెను. ఇదియే రామాయణమునందు సుప్రసిద్ధమగుకిష్కింధాపురసీమ రావణాపహృతభార్యుఁడై శ్రీరామచంద్రుఁడు వర్షాకాలంబున సీతావియోగదుఃఖముచేఁ గృశించి, కృశించి, కాపురముచేసిన మాల్యవంతమిదియేయని తత్సీమవాసులు చూపించుచుందురు. ద్రావిడజాత్యంతర్భాగమగు వానరలోకమునకు నిదియే మనికిపట్టు; ఇంతకుముందు సుప్రసిద్ధవానరులుకాని, వానరనగరంబులు కాని యున్నజాడ పొడగట్టవు. ఇప్పుడిప్పుడే వానరులాటవికదశనువీడి నాగరికులగుచున్నారు. అనఁగా నడవులలోను, గొండలమీఁదను, తోఫులలోను దలదాచుకొనుటమాని పట్టణంబులఁ గట్టికొని యందువాసముఁ జేయుటకుఁ బ్రారంభించిరి. ఇందుచేతనే యొక్క కిష్కింధాపట్టణముదక్క వానరులఁ బట్టణములు లేవు. రామాయణకాలమున వాలి వానరసార్వభౌముఁడై యిచ్చట నతిపూజ్యముగ రాజ్యమేలుచుండెను. పరిసర దుర్గమ నగరములు, నరణ్యములు, చిన్నచిన్న పల్లెలతో నిండియుండెను. ఇయ్యవి యొక్కొక్క దండనాథుని యాధిపత్యములోనుండెడివి. జాంబవత్సుషేణ, నల, నీల, మైంద, ద్వివిదాదు లీపల్లెలకురాజులు, వాలిసార్వభౌముని సరదార్లు ఈద్రావిడ యోధులకెల్లను గిష్కింధాపట్టణము గుండెయ. వీరికింకను నార్యసంపర్కము

కలుగ లేదు. కాని యార్యులు (అనఁగా ఋషులు) దండకారణ్యముఁ బ్రవేశించి యున్నట్లున్నట్లు పల్లెలం గట్టికొనిరి. ఈజాతిద్వయమున కింకను పరిచయము కలుగ లేదు. దేశదిమ్మరియైన హనుమంతునివంటివాఁడొక్కఁడో యీపాటిపల్లెలను జూచి యుండును. రామాయణమునలన హనుమంతుఁడు నాల్గునాళ్ళు పట్టపసలుగ ఋషుల సాహచర్యమనుభవించెనని తెలియఁగలము. ఈసాహచర్యమే వీనికొంపఁదీసి రామునికి దాసానుదాసునిగఁజేసినది. కాని యార్యుల యాచారవ్యవహారములింకను వానరులతలకెక్క లేదు. ఇందుచేతనే వానరులకుఁగల్లు ద్రాగుట మొదలగు నార్యుల సుగుణాలు పట్టువడలేదు. యజ్ఞయాగాదులు వీరెఱుంగరు, బలులు వీరెఱుంగరు, మాంసభక్షణంబువీరెఱుంగరు. క్షేత్రయాత్రలని చెప్పి దేశము సంక్షోభింపఁ జేయుట వీరెఱుంగరు. ఏపుట తేనెయో ద్రావుచు, నేమావిపండో కడుపారఁ దినుచుఁ గాలక్షేపముఁ జేయుచుండిరి. భార్యలు తామమారగుచున్నను పెండ్లిండ్లు గొంతవఱకు కట్టుదిట్టములకు లోఁబడినవి. గృహచ్ఛిద్రములకుఁ జిక్కి వాలి సుగ్రీవుని యిలు వెడలఁదరిమి యాతని భార్యతారను గ్రహించెను. ఇట్టులే వాలివధానంతరము తద్భార్యయగు తారను సుగ్రీవుఁడు కైకొనియెను. గృహస్థాశ్రమ మన్యోన్యసతమను నభిప్రాయ మప్పటికిలేదు. ఆర్యులంబోలి వీరికిఁ బున్నారు నరకము లేదు. ఇందుచేతనే హనుమంతుఁడు బ్రహ్మచారిగానుండెను.

వానరులు అనఁగా వికృతనరులు, అనగా సౌందర్యవిహీనులు ఇట్టిజాతులింకను నీలగిరి మొదలగు కొండలమీఁదను, నరణ్యములయందునున్నారు. *సవర (శబరు)లయందు "అరిసి" యను జాతి యొకటియున్నది. అరిసి యనగా క్రోతియనునర్థమియీజాతినే "లంబోలంజె" అని కూడ పిలుచుచుందురు. అనగా దీర్ఘవాలముకల వారని అర్థము. దీర్ఘకౌపీనము పెట్టుకొనుటచే దీర్ఘవాలము కలవారని పిలువంబడుచుండిరి. ఇంతియేకాని తోకలున్నవని తలంపము. రామాయణమున రుమతారలను వరించునప్పుడు వాల్మీకి తోకలున్నట్లు చెప్పలేదు. హిమాలయసాగరారణ్యములోఁ గూర్చుండి రామాయణము వ్రాయఁబూనిన వాల్మీకి వానరులు కోతులవలెనుందురనివిని, తత్కారణంబునఁ దోకలుకూడనుండునని భ్రమపడియున్నట్లున్నట్లు వీలయినప్పుడెల్ల వానరులకుఁ దోకలు తగిలించినాఁడని తలంతుము. జాంబవంతుని కూతురగు జాంబవతిని కృష్ణుఁడు పెండ్లాడెను. వ్యాసభట్టారకుఁడు జాంబవతికిఁ గూడఁ దోకతగిలించకపోవుటయే కాక మానవ స్త్రీని వరించునటుల

* గంజాము, విశాఖపట్టణము జిల్లాలయందున్నారు.

వర్ణించెను. పతివ్రతయగు జాంబవతి యుయ్యెలతొట్టెలో శమంతకమణి కట్టుట మానవస్వభావముకే తెల్పుచున్నయది. శీతవాతాతపబాధల మాన్పుకొను వెలివెఱుఁగక యెండకు నెండుచు వానకుఁ దడియుచున్న కోఁతి విశ్వరూపములలవడు టస్వాభావికము కాదు. నరులకు వానరులకు వివాహము జరుగుచున్నయప్పుడు పిల్లలకుఁ దోకలెట్లు వచ్చును ? మగకోఁతులకుఁ దోకలుండుటయు, నాఁడకోఁతులకుఁ దోకలు లేకపోవుటయేఁ దటస్థించెనందురా ? వాలిడికోఁతులను జూచితిమి కాని యాఁడ మగ కోఁతులకుఁ దోకలుండవు. కాన వానరులకు వాలములుగలవను పలుకులను మేము విశ్వసింపఁజాలము. నిజముగ నీవానరులు మృగములేయగునెడల మనుష్యులకును, వీరికిని వైవాహిక సంబంధమెట్లుకలుగును ? సంతానమెట్లు సంభవించును ? సుగ్రీవుఁడన్నపైనున్న కసితీర్చుకొనుటకై యుచితానుచితములు మరచి శ్రీరామునకుఁ జెలిమికాఁడై హనుమదాదులతోడ్పాటుచే రావణుని జంపించి లంకారాజ్యము రామునకు స్వవశముం జేసెను. "జ్ఞాతిశ్చేదన లేనకిమ్ము"ను నార్యోక్తి యీయెడ మఱువఁదగదు. ఆర్యుఁడగు శ్రీరామచంద్రునకు సాయపడుటచే గ్రంథములార్యకవులు వ్రాయుటచే వీరు దేవాంశసంభూతులైరి. బ్రహ్మకూడ నరుఁడుగాఁబుట్టక వానరుఁడుగా నేల పుట్టవలయునో ? సృష్టిలోపము తాననియా ? లేక బుద్ధిజాడ్యమా ?

రాక్షసులు.

బళ్ళారికి మిగుల దిగువనున్న దక్షిణాపథమంతయు మాంసభక్షులగు ద్రావిడుల (అనఁగా రాక్షసులు) స్వాధీనమందున్నది. కిష్కింధాపురమునుండి లంకాదిగ్విజయయాత్రకై శ్రీరాముండు బయలుదేరినపిదప నెచ్చటను మున్యాశ్రమములులో చనగోచరముకాలేదు. ఇందుచేఁ గిష్కింధకు దిగువనున్న యరణ్యములను ఋషులు (అనఁగా) ఆర్యులు చొరనటు స్ఫుటమగుచున్నది. వానరరాక్షసులకుఁగూడ సంఘర్షణమత్యల్పము; సర్వప్రపంచవిజిగీషాపరవశుఁడైన రావణునకు వాలిచేతనోపరాభవమగుటదక్క పరస్పర వైషమ్యము లేదనియే చెప్పనగును. వీరు సర్వసాధారణముగా వీరశైవులు. రామాయణ కథాకాలమునకుఁబూర్వము వీరార్యులచే సంపూర్ణపరాజితులగుటం జేసి ముఖాముఖియుద్ధమునకుఁ దొడరక కన్నాటు యుద్ధమునకుఁ జొచ్చిరి. పురాణములయందుఁ బెక్కుచోట్ల వీరు దేవతాస్త్రీలను, రాచకన్నియలను బలాత్కారముగను, మాయవేషములతోడను మోసగించియుఁ గొనిపోవుట నెఱుఁగుదుము. ఈగతి పగతురకు మనోవైక్లబ్య మాపాదించుచుండిరి. వీరి వివాహము

లన్నియు బలాత్కారవివాహములుగ నేయున్నవి. అందుచేతనే బలాత్కారవివాహములు రాక్షసవివాహములని పేర్కొనఁబడుచున్నవి. వేదాంతులయందు వీరు దస్యులనంబడిరి. ఎన్నటికిని ఆర్యులతోఁ బోరి గెలువఁజాలక, బ్రాహ్మణస్త్రీల పత్నుల పైఁబడి గందరగోళముఁజేసి యార్యయువతీజనంబును హరించుకొనిపోవుచుండిరి. వేదములయందున్న దైవప్రార్థనలలోఁ జాలవఱకు నార్యులను దస్యులనుండి కాపాడు నిమిత్తమేర్పడినవి. వీరికి వైవాహికములున్నను, వీరియందు స్వైరవిహారధీరలు చాల మందికలరు. అజవక్త్రియను రాక్షసికి వ్యభిచారమే యొకనోముగానుండెనఁట. జారభీ సంతానము నింద్యముగాఁబరిగణింపఁబడినదికాదు. ఈకాలమున పరాజితుల భార్యలతోఁగూడ నిస్తువునంతయు స్వాధీనపఱచుకొనుట యాచారమై, ధర్మవిరుద్ధము కాదయ్యె. ఈయాచారము వానరులయందుఁగూడ నున్నయది. ఇందువల్లనే వాలి భార్య తారను సుగ్రీవుఁడుంచుకొనుట తటస్థించినది.

రాక్షసులలోఁగాని, వానరులలోఁగాని యార్యులలోఁగాని షోడశవర్షాత్పూర్వము కన్యా వివాహములు దలపెట్టుట యెఱుంగము. వినను లేదు. కనను లేదు. ఇట్టియధర్మవివాహముల నాదేశించు మునిరూపకార్యాలురును లేరు. రామాయణకాలమున నార్యులయందు దోషములుగాఁ బరిగణింపఁబడుచున్న యాచారములు వీరిచే హేయములుగా నెంచబడక యనుష్ఠింపఁబడుచున్నవి. వీరు మాంసభక్షకులు, సురాపానప్రియులు. కాని సురసేవ్యమానమగుటచే సురయయ్యెనేమో యూహింపఁదగియున్నది. రాక్షసులకు మానవులకు నిరాటంకముగా నుద్వాహములు జరిగియుండుటచేతను, నరమాంసభక్షకులని చెప్పఁజాలము. పైపెచ్చు రామాయణము రావణుని నరమాంసభక్షకునిగాఁ జెప్పియుండలేదు. ఆర్యులకుఁ బ్రత్యర్థులగుటంజేసి గీర్వాణకవులు వీరియెడ మాత్సర్యజనిత భావములను గుప్పియుందురు. ప్రహ్లాదునివంటి భక్తుఁడు బలివంటివదాన్యుఁడు వృత్రునింబోలు తత్త్వవేత్త హిరణ్యాక్షునివంటి రణనీతిబద్ధుఁడు, రావణునివంటి యంతర్వాణి యార్యులయందు నాముక మెందరున్నారో వ్రేలుమడంచి లెక్కించినఁ దెలియనగు. రాజ్యకాంక్షచే సహిమా గర్భస్థపిండముల ఖండించిన క్రూరుఁడు, సోదరుఁడగు విశ్వరూపుని తలఁదునిమిన నిర్దాక్షిణ్యుఁడు, పూజ్యయగు మునిపత్నిని మోసగించి వ్యభిచరించిన నీచుఁడు, చేసిన చిత్రమ మఱచి ప్రాణదాతతో డీకొనిన కృతఘ్నుఁడు నయిన యింద్రుఁడు త్రిలో ంతుము పాలకుండఁట బలిహంతవ్యుఁడఁట!! ఇయ్యదిసంస్కృత కవీంద్ర లేఖినీ మాహా రకుఁడు మనటుల ముకాదా?

మా రామాయణకాలమున రావణాసురుఁడు వీరి రాజేంద్రుఁడు వీనికి లంకాపట్టణముసుండియు త్రిశిరుఁడు మొదలగు వారలు ప్రతినిధులై దక్షిణాపథమును నేలుచుండిరి. దక్షిణాపథముననున్న యరణ్యసీమ శూర్పణఖ కరణముగా నిచ్చిన యుద్యానవాటిక. తిరుచునాపల్లి యియ్యది నిజమని సాక్ష్యమిడుచున్నది. ఈత్రిశిరుని ద్రావిడ నామము తిరుసీరు; ఈతిరుసీరునే త్రిశిరునిగాఁజేసి సంస్కృత కవులు మనకు వీనిని మూడుతలలవానిగాఁ జూపించిరి. ఇట్టులే దశశాస్త్రనిష్ణాతుఁడయిన దశవదనుని బదితలల రావణాసురునిగాఁ జేసియుండిరి. ద్రావిడ శబ్దములను పెక్కింటిని సంస్కృత శబ్దములుగాఁ జేసియుండిరనుటకుఁ బెక్కుదాహరణములను జూపఁగలము. దీనిఁగూర్చి వేఱుగ్రంథమునఁ జర్చింపఁదలంచి యిట విడుచుచున్నారము.

రామాయణకాలమునాఁటికి నార్యసంఘమునందుఁ బెక్కుమార్పులు గలిగెను. గోమాంసభక్షణము త్యజింపఁబడుటయే కాక దూష్యమనికూడ భావింపఁబడఁజొచ్చెను. కాని మాంసభక్షణంబన్నికులములయందు దినదినాభివృద్ధిఁ గాంచుచునే యుండెను. "మధు సేవఁజేయఁడు, మాంసంబు ముట్టఁడు." అను రామాయణవాక్యము దీనికి సాక్షీభూతమగుచున్నది. కల్మాషపాదునియింట బ్రాహ్మణుండొక్కఁడు మాంసభక్షణముఁ జేసెనన్న భాగవతికథ దీనినిబలపఱచుచున్నది. ఇంతయేల !" కం॥ "పితృకార్యయజ్ఞముఖముల శ్రుతిచోదిత హింస కీడుచొరనేరదు" అను భారతనీతి యొక్కటియే మావాక్యములనుస్థిరపఱచును. సోమపానంబనుమిషచేఁ గల్లుఁద్రావుట పవిత్రకార్యముగ నెయున్నది సోమలతారసమయినను, ద్రాక్షారసమయినను, ద్రాటిరసమయినను, మద్యములే యగుటంజేసి మాయభిప్రాయమునఁ దుల్యములే. ఏతత్పూర్వము బహుళవ్యాప్తిలోనున్న నియోగము గర్హ్యమై, నామమాత్రావశిష్టముగానున్నది. జీర్ణావస్థలోనున్న యీనియోగము వ్యాసభట్టారకుండు పునరుద్ధరించెను. ఈనిజాత్రిభేదముతో నీనియోగము నేఁటికిని శూద్రులయందున్నది. వేదకాలమునుండి యున్నయనులోమ, విలోమవివాహములు మాయమై యేకకులమునందె వివాహములు సంభవించుచుండెను. యయాతి దేవయానులీయాచారమును దిరస్కరించి పెండ్లిఁజేసికొనిరి. వారిసంతానము దూష్యముకాలేదు. బహుపతిత్వము హేయముగాఁ బరిగణింపఁబడుటఁజేసి కొనలమల్లాడఁజొచ్చెను. "వ్యాసో నారాయణో హరి" కరుణాకటాక్షమునఁ బాండవులు ప్రాపడినయీయాచారమునకు జీవముఁబోసిరి. బహుపత్నీత్వముతప్పను నభిప్రాయము ప్పుడప్పుడే పొడసూపసాఁగినది. ఇందుచేతనే రామా

యణమునందు రాముని యేకపత్నీత్వమునకు ననవసరమయినంత ప్రాముఖ్యత యీయఁబడినది. తుట్టతుదకీయేకపత్నీత్వమే రాముని నవతారపురుషునిగాఁ జేసి వైచినది. వైవాహికశాస్త్రముచ్ఛస్థానమలంకరించినది. కాని యనులోమవివాహములు నిరాఘాటముగా జరుగుచునే యున్నవి; ఒక్క వసిష్ఠుని వంశముఁ దీసికొని విచారించిన యెడల సత్యము బోధపడఁగలదు. వసిష్ఠుఁడు బ్రాహ్మణుఁడు; భార్య యరుంధతి మాల; కుమారుఁడు శక్తిమహాముని, తద్భార్య పుంగనూరు మాదిగ; శక్తిమహాముని కుమారుఁడు పరాశరుఁడు, భార్య బోయ; చాల బ్రాహ్మణ కుటుంబము లిట్టులున్నట్టే పొడఁగట్టుచున్నవి. కాని నేఁటి బ్రాహ్మణులు బ్రహ్మముఖమునుండి యూడిపడితిమను చున్నారు. వంశవృక్షమును బరిశీలించినయెడల నెక్కడనుండి యూడిపడినది తెలియఁగలదు. సాంఘిక దౌర్జన్యము మతము నొక మూలకుఁ బారఁదోలుటచే నాముష్మిక చింత రెండవదయ్యెనదని చెప్ప సాహసించుచున్నాము. వారి పేరున, వీరి పేరున, దొంగస్మృతులు వ్రాయుటప్పుడే యారంభమైనది. ఈ వ్రాఁతలకు ఫలముగా శ్రీరామచంద్రుఁడు "కృశాంగున్, నిరాహారున్ శోణజటాచ్ఛటాధరు మహోగ్రాచారు నేకాగ్రతాపారీణాత్మ నధోముఖున్ ధనితశుంఠత్వాందురశ్రీనిధున్, ధీరత్వాకరు, జీరధారు, దీప్యత్తపస్స్వాన్వితున్" అయిన శంబుకుని శూద్రుఁడని యనుకంపాశూన్యుఁడై, కత్తికి బలియిచ్చెను నేఁటివలె వరుఁడు వధువునకన్నను పెద్దవాఁడుగానుండవలయునను నియమము లేదు; శ్రీరామచంద్రుఁడు సీతామహాదేవికన్నను జిన్నవాఁడు, "పదియేనేఁడుల బాలుఁడు" "కాకపక్షసంయుతుఁడు" అగు రాముఁడు తరుణవయస్క యగు సీతను బెండ్లియాడెను. పంజాబు క్షత్రియులయందమ్మలక్క లిట్టి పెండ్లిండ్ల నబుసుపోకకుఁ జెప్పికొనరు. ఇట్టి వివాహమొక్కటి మేమెఱుంగుదుము.

ఈకాలంబున నార్యులు రాజకీయవిషయంబులం దపారవైదగ్ధ్యంబును, గౌశల్యంబును గడించిరి. నయశాస్త్రము వ్రాయఁబడెను. తంత్రము విస్తరించెను; కౌటిల్యము ప్రకటించినదైన నభీప్సితంబులఁ బొందుటకు వెనుదీయరైరి. ఋషులకుఁగూడ రాజ్యరక్షణమే పరమావధియయ్యెను. ప్రత్యేకవ్యక్తి నశించి యంతయును రాజునందు మూర్తీభవించెను. రాజు "నావిష్ణుః పృథివీపతి" యయ్యెను. పొట్టకూటికై యార్యులు దేశభ్రమణంబు మాని పల్లెలం గట్టుకొనిరి. పల్లెలెల్లను బట్టణంబులుగా మారెను. భిన్నశాస్త్రము తేర్చుకొని రాజులు ప్రజానురంజకముగా నేలుచుండిరి. భూమి నదీ

మాతృకయగుటంజేసి ; "అకృష్టపచ్యా ఇవ సస్యసంపద" ప్రజలను సంతృప్తులను జేయుచుండెను. జారచోరభీతి లేక రాత్రులు నిత్యకల్యాణము, పచ్చతోరణములుగఁ వెలుగుచుండెను.

సూర్యవంశమహార్యులయందు మిగుల మన్నింపఁబడుచుండెను. సూర్యవంశ్యులకు సాకేతంబు (అయోధ్య) రాజధాని; ఉత్తరహిందూస్థానమిట్టి స్థితియందుండ శ్రీరామభద్రుఁడు సాకేతపుర సింహాసనాసీనుఁడయ్యెను. ప్రాచీనకాలంబున రాజులు దేవునిచే మర్త్యప్రచారంబునకుఁ బంపఁబడువారను విశ్వాసముండెను. ఇందుచే రాజ్యతంత్రమునందు మతసంబంధికులకు నపరిమితాధికారము చేఁజిక్కెను. దీనిఫలముగా వైదికులు మంత్రులైరి. ఇయ్యది యితరదేశచరిత్రములయందు నిస్సంశయముగాఁ జూడనగును. రోమకసామ్రాజ్యమున "పోపు"నకున్న నిరంకుశాధికారము విస్మయజనకము; చిరకాలముక్రిందట "ఇంగ్లీషు" రాజ్యమున మతసంబంధికుఁడయిన "ఛాన్సలరు" ముఖ్యమంత్రియగుటయేగాక యప్రతిహతాధికారము చెల్లించుకొనెను. ఈవిధముగ శ్రీరామచంద్రునకు మతగురువగు వశిష్ఠులు మంత్రులైరి. గురువెట్టివాఁడయినను గురుతరసాక్షరము శిష్యధర్మముకామించఁ దడకు శ్రీరామచంద్రుఁడు వశిష్ఠునిచేతిలోఁ గీలుబొమ్మయయ్యెనని చెప్ప సాహసించుచున్నాము. ప్రతిపక్షము బలహీనమయినకొలఁది బ్రాహ్మణులు భూదేవులయిరి. ఆర్యజాతివిజ్ఞానమునందు నీకాలము కృతయుగమని మాయభిప్రాయము. ఈవిషయమున మేము పూర్వమహాపురుషులనుండి భిన్నులమైతిమని యెఱుంగుదుము. ఇప్పటినుండి యార్యజాతి పతనమారంభించి భారతయుద్ధమున ముగిసెను. ఇందాఁక మనము జాతిరూపమైన యార్యులచరిత్ర పరిశోధనబుద్ధితోఁ జదివితిమేని, జాతియొక్క క్రమికమగు నభివృద్ధి (evolution) స్పష్టపడును. ఒకకాలమున వివాహము లేకుండ * పుత్రవతియగుట హేయముగాకుండెను. ఇట్టిదిదోషదూషితముగానుండుటవలనను నమంత్రికమైన గాంధర్వవివాహమును నొక్కఁడాసినంగీకరించిరి. నేఁటికిని దక్షిణాపథమునందలి యడవిజాతులయందున్న వివాహములలోఁ బెక్కులు గాంధర్వవివాహములే. ఒకకాలమున సంతానప్రాప్తికై పరభార్యను బుచ్చుకొనుట హేయముగాకుండెను, వేరొకకాలమున బహుపత్నీత్వము నింద్యముగాకుండెను. కొండొకకాలమున బహుపతిత్వము గర్హ్యముగాకుండెను. కాని విజ్ఞానము వివేకము కన్నులఁ దెఱచినకొలఁది యీయాచారములన్నియు నశించినవి. ఇదియే మనమెఱుంగఁదగినవిధి

* సత్యవతి మొదలగువారు

ద్రావిడులు వానరులు రాక్షసులనుమాటయు నార్యులు దేవాంశసంభూతులను మాటయుఁబోలె నసత్యమైనను నభిప్రాయమిప్పుడే మోసులెత్తెను.

ఇదానీంతనము. (రామాయణకాలానంతరము)

రావణవధానంతరము హనుమదాదులు సాకేతపురంబును బ్రవేశించుటఁజేసి దక్షిణోత్తర హిందూస్థానములకు రాకపోకలు తఱచై యార్యసంపర్కము వృద్ధియయ్యెను. హనుమదాదులు జన్మభూమినివిడచి సాకేతపురంబుఁజేరి ఋషులపాదములు పట్టియాధ్యాత్మికవిద్యయందుఁ బాండిత్యము సంపాదించిరి. దక్షిణాపథము మ్లేచ్ఛభూమి యనుమాటమఱచి ఋషులచ్చటికిఁ రా మొదలుపెట్టిరి. ద్రావిడులలోఁ గొంచెమో, గొప్పయో, జ్ఞానముకలవారు ఋషుల పరిచయముఁగల్గించుకొని వారి యాచారవ్యవహారములు మంచివని యెంచుచుఁ, దమహీనస్థితిని నొప్పుకొనుచుఁ దదాచారములను స్వీకరించి ప్రమోదించిరి. ఇటు మొట్టమొదట తమజాతినిఁ జెగడి యార్యనాగరికతకు దాసానుదాసులై తలయొగ్గినవారు బ్రాహ్మణులయిరని మాయాశయము. నేఁడు మాలలోఁగొందఱు మాత్రము (అనఁగాఁ గ్రైస్తవమతము) పుచ్చుకొన్న యనంతరము కొందఱు మాలలు చీకటిలో నున్నారనియుఁ దాము వెలుతురులోనికి వచ్చితిమనియు నిరసంతృప్తితోఁ జెప్పుట మనము గాంచుచునేయున్నాము. ఇటువంటి యీ రొదను భరించినను ఇప్పటికిని దాక్షిణాత్య బ్రాహ్మణులకును, నౌత్తరేయ బ్రాహ్మణులకును జాతిభేదముకలదు చూచిచూచుటతోడనే యెవ్వరెవ్వరో మనము గ్రహింపవచ్చును. ఆర్యుల నాగరికతయవలంబించినను మొదట యార్యులతో సంబంధబాంధవ్యములు కుదిరెను. అనఁగా సాంకర్యము కలిగెను. ఇందుచేతనే బ్రాహ్మణులందు (శరీరచ్ఛాయ)నందు తారతమ్యములు కనుపట్టుచుండును. ద్రావిడులుష్ణప్రదేశవాసులగుటచే నల్లనివారలు. ఆర్యులు శీతలదేశవాస్తవ్యులగుటచే శ్వేతాంగులు. ఉష్ణచ్ఛాయామిశ్రితమైన తెలుపునకు "బాపనవెల్ల యని ద్రావిడజనంబు నేఁడును వ్యవహరించుచుండును.

ఈవిధముగ్రీపు బ్రాహ్మణులార్యులతోఁ జేరికంబు వృద్ధియైనకొలంది ద్రావిడుల ... కొందఱకు సఫలీకృత మనోరథులైరి. మధ్యదేశపు ... ఆర్యులయందుఁ దేని ... స్వనూతనాచారముల ... గ్రహించుటకు ... కల్పించిరి. ఈకాలమున నవృష్టి దోషము, మితిమీరిన ..., ... మొదలగు పెక్కుయాచారములు ... పరిసరము వృద్ధిఁబొందెను ... యార్యులవలె మాంసభక్షకులు ... శాకభక్షణ ద్రావిడులయందు మిగిలె

ష్ఠ యుండున్నది. ఇందుచేతనే తెలుఁగుదేశమునందుఁ గోమటులు. [illegible]
వీర శైవులు శాకభక్షకులుగనే [illegible]
శాంతపరాయణులు కలంకమున్న యప్పుడే [illegible] మున [illegible]
పశ్చిమతీరమందున్న "మాపిళ్లాలు" అరేబియా మహమ్మదీయులకన్నను, నిర్దయులు
గను, నాశకులుగను నున్నారు. అరమతముగాని, తన్నాగరికతగాని చేపటని
వారలను నాలుగుదశలమి నీచముగాఁ జూచునాగరికులు వీరికి పూర్వకాలులు
(అనగా తెలుఁగు, అఱవము మొదలగునవి) [illegible] తెనవి. [illegible]
సీంకారముతో సంస్కృత మహావసరమగుటచేఁ దక్షిణాపథనివాసులకు [illegible]
లాపఁ ప్రారంభించిరి. ద్రావిడబ్రాహ్మణు లిందుకే సహాయులై తెనుగుబ్రాహ్మణుల
కన్నను వర్ణదృష్ట గీర్వాణభాషాపాండిత్యమున సంపాదించుకొనిరి. [illegible]
వీసంస్కృతము వంశపరంపరగా సంక్రమించిన యుత్తాయని భావించిరి. సంస్కృ
తభాషాజ్ఞానముగలిగిన వీరికిఁ దెలుఁగు భాష, కోయ, చెంచు భాషలవలె సంస్కృ
తభాషానభిజ్ఞులు మాటలవారలు. పశ్చాత్తాపముతో కొన్నికాలమైన [illegible] తెలుఁ
గునకరమనుమాట మనంబునకుఁ దట్టలేదు. గాసటబీసటనెడు యనాగరిక [illegible]
మైన తెలుఁగును నాగరిక జనోపయోగముఁజేయుట నిందితమని [illegible]
భావులకుఁ గోరిక పొడచూపినది. సంస్కృతశబ్దసించితమైనఁగాని ప్రాజ్యము కాదని
యెంచి మహామహుఁడు నన్నయ్య చెలియలికట్ట ద్రబ్బలుగొట్టి సంస్కృతశబ్దజాలము
తిని తెలుఁగుదేశముమీఁదికి విడచెను. విడచిన యనంతరము సంస్కృతశబ్దములను
వ్రాయుటకుఁ దెలుఁగు వర్ణసమామ్నాయము చాలక [illegible] తదనంతర
తీర్చుటకుఁ దెలుఁగు లిపికి "ఒత్తు" అక్షరములు చేర్పఁబడియెను. ఇందువలన ఫల
మేమి? తెలుఁగుదేశమంతయు నలదపాలయ్యెను, విస్మయాతుఁడై చెలియలికట్ట
యనవసరమని తలపోసి నన్నయ్య గంటముఁదీసికొని "ఆంధ్రశబ్దానుశాసనంబు" సం
స్కృతంబున రచించెను. తెలుఁగు వ్యాకరణము సంస్కృతంబున రచింపఁబడెను.
ఏమివింత ఏమివిపరీతము ఈశిక్షి యింతటితో ముగిసెనా? లేదు. [illegible]
కూడఁ గొంతకాలమువఱకుఁ దెలుఁగు వ్యాకరణములు సంస్కృతమునందే వ్రాసిరి.

సనాతనధర్మమును సంపూర్ణముగా గ్రహింపఁజాలకపోయినను "అంకమ్మ,
పోలేరమ్మ" గుడులను బాడుగఁజేసి యాస్థానములయందే సీతారాములకును [illegible]
దాదులకు గుడులు, గోపురములు కట్టించి ద్రావిడులు సంపూర్ణముగా హిందువుల

XVI

మైతిమని యానందించుచున్నారు. తమ సంఘమునుండియే, తమ యింటిలోనున్నే యార్యమతము స్వీకరించి తొలుత "బ్రాహ్మణోత్తమాగ్రగణ్య" యను పదవిని బొందుటంజూచి కన్నుగుట్టి మఱికొందఱు ద్రావిడాంధ్రశాఖ లార్యసంఘముతో నేకీభవించుటకు నహమహమికం జూప మొదలిడెను. ఇట్టి మొదటివారగు కంసాలులు. వైదిక బ్రాహ్మణులం దలదన్ని పుట్టితిమనియుం దామే సద్బ్రాహ్మణులమనియు వాదించుచు ద్రావిడనామమును ద్యజించి "విశ్వబ్రాహ్మణ" యను సంస్కృత నామమును వహించిరి. విద్యాహీనతచేతను, దారిద్ర్యముచేతను వీరియభీష్టము కొనసాగుటకే మిగులం జింతించుచుంటిమి. మఱియొక యంతశ్శాఖ దేవబ్రాహ్మణులెరి. వీరివారిం జూచి చేతిలోనియాస్తము పోయెంబోనని చెప్పి రేకత్తి కోమటులార్యసంఘ ద్వారముల నాబచ్చి లోనికి బోవ దహతహలాడుచుండిరి. కోమటిశబ్దమును దిగంద్రొక్కి "ఆర్య వైశ్య" యను సంస్కృతపుంబేరు దాల్చి యార్యులమనుకొనుచుం దమస్త్రీలగోలను బోఱుజూచుకొనుసరికిం బెద్దయాటంకము పొడచూపినది. అనుములు, మినుములు. పెసలు, పిప్పళ్ళు గోత్రములం జూచి కొందఱు సంస్కార ప్రియులు కోమటిశబ్దమును "ఆర్య వైశ్య" చేసినయట్లునే గోత్రములు సాంకేతికములని చెప్పి యాంగీరస భరద్వాజ ప్రముఖ బ్రాహ్మణ గోత్రములకు మార్చివైచికొని యార్యసంఘమునందుం జేరుటకు ముస్తీబయి కూరుచుండిరి. దీనినంతయుం బరిహాసమునకు వ్రాయుట లేదు. పైపెచ్చు వీరి సముత్సాహము గొనియాడుచుంటిమి. చారిత్రక విషయమగుటచే వ్రాయవలసినవారమైతిమి. తుదకీరోగము వెలమ కమ్మవారికింగూడ సోకినట్లున్నది. వీరార్య క్షత్రియులమనుకొనుచున్నారు. విస్తరభీతిచే నీయంశమును స్థాలీపులాక న్యాయమునం జర్చించి క్లుప్తీకరించవలసిన వారమైతిమి.

ఆంధ్రదేశమార్యద్రావిడ నాగరికతా సంఘట్టన స్థానమగుటచేం దెలుంగు జాతులలోం గొన్ని సంకరములని చెప్పవచ్చును. ఆర్యమత స్వీకరణముంజేసి యార్యులమైతిమని యనుకొను నీదిగువ ద్రావిడ జాతులను బరిశీలించినచో మాహాక్యముల యందలి సత్యము మనస్సునకుం దట్టకపోదు. ఆరామద్రావిడులను, నంబితంబళులను, వైష్ణవ వైదిక నియోగులయందుం గొందఱిని నఱవకన్నడ బ్రాహ్మణులను బరిశీలించిన యెడల జాతిసాంకర్యము బోధపడకమానదు. వెలనాటి పూజారులను గోమటులను, గంసాలులను, జూచినయెడల నన్యమత స్వీకరణముచేంగల్గిన యార్యత్వము విస్పష్టముకాక మానదు.

ఆర్యబ్రాహ్మణుల నింకను మాంసభక్షణంబు వదలలేదు. వంగదేశ బ్రాహ్మణులు, నోఢ్రబ్రాహ్మణులు మత్స్యభుక్కులు; కనోజిబ్రాహ్మణులు, మహారాష్ట్రులయందు సారస్వతబ్రాహ్మణులు మాంసాహారులు; పంజాబీ బ్రాహ్మణులయందుఁ గొందఱు మాంసాహారులు. వీరందఱును బంచగౌడులలోనివారు. తెలుఁగుదేశమునందుఁ దూర్పుకంసాలులయందు మాంసభక్షణంబు ముసుగులో నున్నయది. ఒకవేళ నిది యోఢ్రదేశపు సహవాసదోషమేమో? ఆర్యద్రావిడ వర్ణవిభాగమీ దిగువున నుదహరించుచుంటిమి. పాఠకులు జాగరూకులై పరిశీలింతురుగాక.

ఆర్యులు. — తత్కర్మము.

1. బ్రాహ్మణులు:— భగవత్పూజావిధానము. (యజ్ఞయాగాదులు చేయుట చేయించుట)
2. క్షత్రియులు:— పరిపాలన(చాతుర్వర్ణ్యధర్మములు సాంకర్యముఁబొందకుండఁగాపాడుట)
3. వైశ్యులు:— కృషివాణిజ్యగోపాలన (ఈమూఁడుజాతులు ద్విజులు)
4. శూద్రులు:— త్రైవర్ణికశుశ్రూష మతసాంఘికస్వాస్థ్యబహిష్కృతులు. వీరార్యులుకారు; పరాభూతులయిన ద్రావిడులు. కావుననే యార్యులకు సేవకులుగా గ్రహింపఁబడి సేవాధర్మము వీరికి విధింపఁబడెను. ఇంతియకాక త్రైవర్ణికులకు వర్ణసాంకర్యమునఁ బుట్టినవారలుగూడ నిందుఁ జేర్పఁబడిరి.

ద్రావిడులు.

వర్ణవిభాగము. — తద్ధర్మము.

1. వెలమ, కమ్మ, రెడ్డి, కాపు:— క్షత్రియధర్మము. అనఁగా శస్త్రజీవనము, పరిపాలనము; నేఁడు తెలుఁగుదేశమునందున్న జమీలే దీనికిసాక్ష్యము. వైశ్యధర్మములోఁ గొంతభాగము— కృషి, గోపాలనము.
2. గొల్ల, పల్లి, కుమ్మరి, :— బ్రాహ్మణధర్మము— అనఁగా దేవరలగుడులయందుఁ బూజారితనము.

3. కోమటి, బలిజ, సాలి, మొదలగు జాతులు. } వైశ్యధర్మములలో నొకభాగమయిన వాణిజ్యము.

4. తెలగ, (కాసా) బోయ, చాకలి మొదలగు జాతులు:—సేవాధర్మము.

ఆర్యులయందలి వర్ణవిభాగమునందు బ్రాహ్మణులు ప్రథమస్థాన మలంకరించి తదితరజాతులకు పెద్దలుగానుండి యన్నివిధములగు హక్కుల ననుభవించుచున్నారు. బ్రాహ్మణపాదోదకము పాపహరమనియు, బ్రాహ్మణ భుక్తశేషము మోక్షదాయకమనియు, నభిప్రాయముఁ గల్గించిరి. క్షత్రియులు రెండవ స్థానమును, వైశ్యులు మూఁడవస్థానమును, నాక్రమించుకొని యున్నారు. వీరందఱుద్విజులు. ఈషద్భేదముతో వీరికి సమానస్వత్వములు గలవు. స్వజాతివారు కాకపోవుటచే శూద్రులనంబడువారు కొంచెమించుమించుగా బానిసలుగనే యున్నారు. వీరికున్నహక్కులు నామమాత్రములు.

ద్రావిడ వర్ణ వివక్షతయందు శస్త్రజీవులయిన వెలమ కమ్మ మొదలగువారగ్రస్థానమును, వాణిజ్యజీవులగు కోమటులు మొదలగువారు రెండవస్థానమును, గొల్ల, కుమ్మరి మొదలగు బ్రాహ్మణధర్మార్థ్యులు మూఁడవ స్థానమును బోయ మొదలగు సేవాధర్మపరులు నాలుగవస్థానమును గైకొని యుండిరి. ఈవర్ణవివక్షత కొందఱికి విస్మయజనకము గావచ్చును. కోమటులను వెలమ, కమ్మవారి తరువాత విడిచితిమని యార్యవర్ణవిభాగ మెఱింగినవారనవచ్చును. అఱవదేశము ద్రావిడదేశమగును. కాన నఱవదేశంబునందున్న యాచార వ్యవహారములను బట్టియే వర్ణవిభాగమును నిర్ణయింపవలసి యుండును. ఆ దేశంబున వెలమ కమ్మవారలు కోమటులయిండ్లకడ పుడిసెడి నీరమయినను త్రావరు. ద్రావిడ వర్ణవిభాగంబును విలోకించినయంత వెలమ కమ్మవారలు క్షత్రియులమనియుఁ గోమటులార్యవైశ్యులమనియుఁ జెప్పుకొనుటకుఁ గలహేతువు సులభైకవేద్యము, వైశ్యధర్మములలో నొకటియగు వాణిజ్యమును బూనిన కోమటులు వైశ్యులమనియు క్షత్రియ ధర్మమయిన శస్త్రజీవనము దాల్చుటచే వెలమ కమ్మవారలు క్షత్రియులమనియు, ననుకొనఁదొడంగిరి. ఇంతియ కాని యేపరశురామునినో లేక యేపరశురాముని మగనినో కాంచి తెగ్గిలి యదివఱకున్న జందెములను త్రెంచివైవలేదు. వీరు బాపనిఁజూచినయంత మాత్రముననే మగబీరమునుడిగించి మూలముడుంగునంతటి భీరువులు కారు. విక్రమావష్టంభమున దిక్తటముల వీటులు పాలించిన వీరు బ్రాహ్మ

ణునికి భయంపడి యుపనయనాది సంస్కారములను వదలి శూద్రులైపోయిరనుట కన్నఁ బరిహాసమేమి కావలయును? అట్టివారి సంతానమని చెప్పుకొనుటకయిన సిబ్బితి లేదా? ఆర్యులకు యజ్ఞోపవీతధారణము మతసంబంధమైన కార్యము. వీరియాచార వ్యవహారముల నవలంబించిన దక్షిణాపథమునందున్న బ్రాహ్మణులు, విశ్వబ్రాహ్మణులు, రాజులు, వైశ్యులు, బట్రాజులు సాలీలు మొదలగు జాతులప్పుడప్పుడు జందెమును మెడఁ దగిలించుకొనినవి. నేఁడు కమ్మవారునిటులే యజ్ఞోపవీతధరులగు చున్నారు.

లంకాద్వీపము.

రామాయణప్రకారము లంకాద్వీపము హిందూదేశమునకు శతయోజనదూర మందున్నది. యోజనమనగా నేమి? భాస్కర రామాయణమునందు "యోజన" శబ్దము "ఆమడ"గా భాషాంతరీకరింపఁబడినది. ఈయామడ వెవ్వేరుచోటుల, వెవ్వేరుగానున్నది. తుదకుఁ గొందఱెనిమిది మైళ్ళన్నరగా సిద్ధాంతీకరించినారు. దీనిం బట్టిచూడ లంకాద్వీపము హిందూదేశమునకు నెనిమిదివందల యేఁబది మైళ్ళ దూరమునందుండవలయును. కాని యట్లులేక యిరువదిమూఁడు మైళ్ళన్నరలోనున్నది ఈతారతమ్యమును సమర్థించుటెట్లు? యోజన శబ్దమునకు వేరేమయిన నర్థమున్నదేమో తెలిసికొనవలసియున్నది. మహాపండితులను గొందఱి నడిగి యుంటిమి కాని వారుచెప్పిన యర్థములయందొక్కటియు సరిపోవక పోవుటచే నామడయను, నర్థమేసమంజసమని నిర్ధారింపవలసిన వారమైతిమి. ఇంకెట్లు దీనిని సమర్థించుట? వాల్మీకి మహాముని దక్షిణాపథమెఱుంగని వాఁడగుటచే, వారివలన, వీరివలనవిని పొరపడియుండునని చెప్పి రామభక్తులకుఁ గోపము రగుల్పవలసివచ్చినందులకు మిగులఁ జింతించుచుంటిమి. కడుఁగడుఁ బూర్వకాలమున లంకాద్వీపమునకును హిందూదేశమునకును మెట్టదారియొకటుండి దాని మూలమున దక్షిణదేశ పశువులు పుల్లరిమేతకై లంకకుఁబోవుచుండెననుటకుఁ బెక్కు దృష్టాంతములుకలవు. రామాయణకాలము నాఁటికి సంతతసముద్రోత్తుంగతరంగసంఘట్టితంబగుటచే సింహళమును, నీదేశమును గల్పుచున్న మెట్టదారియందు గండ్లుపడియుండెను. నీలుఁడను ద్రావిడశిల్పి వానరుల సాయ్యమునను, శ్రీరామచంద్రుని యాజ్ఞ చేతను గండశిలలచేనిగండ్లనే పూడ్చిదారిని బలపఱచి భద్రముగాఁ జేసెను. ఇదియే సేతువని జగత్ప్రఖ్యాతిఁగాంచెను. రామాయణమున నీకథను వాల్మీకి మహాముని కుంచె కోలతోఁ బెక్కురంగులు వైచెను.

నేఁడు నీలుఁడు వేసిన రాళ్లు, రప్పలు కొట్టికొనిపోవుటయే కాక, కడలతాకుచే మిగిలిన కట్టకూడఁ గొట్టుకొనిపోయి సముద్రమీఁవలావలికిఁ బొరలిపోవుచున్నది. పొరలిపోవుచున్నది సుమీ. పెద్దపెద్ద నావలు నిరపాయముగా నీమార్గమునఁ బోవఁజాలవు.

శ్రీమద్రామాయణమునం జెప్పఁబడినసువేలము త్రికూటము సుమనఃకూటము లంకాద్వీపమున నేఁటికిని నిలిచియుండి రామజైత్రయాత్రను వేనోళ్ళఁజాటుచున్నయవి.

యక్షనాగలోకములేవి?

యక్షశబ్దము సంస్కృతము, దీనికిఁ బ్రాకృతము "ఎక్కలు" తద్భవము (తెలుఁగు) జక్కులు. సింహళద్వీపమునందు వాడుకలోనున్న భాష పాళీ. ఇది ప్రాకృతభాష. కాన సింహళమునందు యక్షులు, "ఎక్కల"నియుఁ దెలుఁగుదేశమునందు జక్కులనియుఁ బిలువంబడుచున్నారు. సింహళదేశముయొక్క యాదిమవాసులు "ఎక్కల"ని తచ్చరిత్రలు విస్పష్టముగాఁ జెప్పుచున్నవి. రావణుఁడు లంకాద్వీపముఁ బ్రవేశించి దొమ్మియుద్ధమున యక్షరాజయిన కుబేరునోడించి యుత్తరదిక్కునకు ననగా మలయాలమునకుఁ దోలకమున్ను లంకాద్వీపము యక్షలోకముగా వ్యవహరింపఁబడుచుండెను. భారతమున సమయవిరుద్ధముగా ధర్మజ ద్రౌపదీమందిర ప్రవేశముఁజేయుటచే భూప్రదక్షిణముఁ జేయవలసివచ్చిన విజయుఁడు (అర్జునుఁడు) ప్రభాసతీర్థమున నులూచియను "పాపజనరాలి"చేఁ గొనిపోఁబడెననియు నటనులూచిన వరించి యిరావంతుఁడను కుమారునిం బడసెననియు మనమెఱుంగుదుము. ఈ కథనే సింహళద్వీపచరిత్రలు మఱియొకవిధముగాఁ జెప్పుచున్నవి. విజయుఁడను నుత్తరహిందూస్థాన వాస్తవ్యుఁడు సహచరులతో నొకసరస్తీరమునను౦డఁగు వేణియను నొకయక్షిణి విజయసహచరులను మోసగించుకొనిపోవ నెట్టులో సాధించి విజయుఁడు కువేణినిబట్టుకొని చంపఁబోవఁ దన్నుఁబెండ్లాడిన సహచరులనిత్తునని చెప్పఁగాఁ బెండ్లాడి యనంతరము యక్షలోకమునంతయు జయించి రాజ్యమేలెననియు, నీదంపతులకు నొకకుమారుఁడు, నొకకూమార్తెయుఁ గల్గిరనియు సింహళద్వీపచరిత్రకారులు చెప్పుచున్నారు. ఇచ్చట హిందూదేశచరిత్రకారులు యక్షనాగలోకములను గలగూరగంపఁజేసిరని మేమభిప్రాయపడుచుంటిమి. దీనికిఁ దగుకారణము కూడఁగలదు. సింహళద్వీపముయొక్క యుత్తరభాగమును నాగద్వీపమనియు, నా

గులను నాకజాతివారచట నాగముఁజేయుచుండిరనియు సింహళద్వీపచరిత్రలవలనఁ దెలియుచున్నది. మలయాళదేశమునందున్న "నాయరు" అను జాతివారచటకు వలసపోయిరనియు, వారలే నాగులైరనియుఁ గొందఱు వాదించుచున్నారు. ఈయిరు తెగలయం దాచారసామ్యము కలదు. ఈభేదము బాగుగాగుర్తెఱుంగని మన గ్రంథకర్తలు మనము "ఇంగ్లీషు" వారినిహూణులనుచున్నటే యక్షులనునాగులనుజేసియుందురని తలపోయుచున్నాము. ఈ యక్షులిప్పటికి సిలంకాద్వీపమునందున్నారు. నాగరికత లేని యాటవికులు. వీరలను మేముచూచితిము. మన కోయ, చెంచు వాండ్రకన్నను హీనస్థితియందున్నారు. వీరలనిప్పుడు "ఎద్దులనియు, ఎడ్డిమనుష్యులనియు బిల్చుచుందురు. ఈరెండు శబ్దములును వ్యాధశబ్దభవములు మనదేశమునందున్న జక్కులు వీరికిసంబంధించినవారేమో చూడవలసియున్నది. వివాహము లేకుండుటను, బహుపుత్రికల్గి యుండుటనుబట్టి చూడవమాశంక నిజమగునేమో' యక్షులు వివాహమెఱుంగరు ఇప్పుడు నాగలోకము లంకాద్వీపోత్తరభూమియనియు యక్షలోకము లంకయనియుఁ దెల్లమగుచున్నది. ఈయంశమును విపులముగాఁ జర్చించి పెక్కు దృష్టాంతములు చూపింపనలయునని మనంబున్నను విస్తరభీతి మమ్మాందులకుఁ జొరనీకున్నది.

రాక్షసులు. రావణుఁడు

వీరార్యులకుఁ బ్రత్యర్థులు; తమ జన్మభూమియగు నీహిందూదేశమును నార్యులుప్రవేశించి, యాక్రమించుకొనుటఁజూచి సహింపఁజాలక వారలను దరిమి వేయుటకు వివిధప్రయత్నములుచేసి విఫలీకృతమనోరథులై, విజితులయిరి. వీరు వీర శైవులు. వీర శైవులకు జీవహింస సాంప్రదాయ విరుద్ధము. హింసాపరిపూర్ణములగు యజ్ఞయాగాదులను వీరందుచేతనే మాన్పించుచుండిరి. అందు రావణుడత్యంత శైవభక్తుఁడగుటంజేసి, యీయాచారమును యాచరణములోనికిం దెచ్చెను. అందుచేతనే జగత్కంటకుఁడని రామాయణముచేఁ జెప్పించిరి. రావణుఁడే పశువధమాన్పుటకుఁగాను భక్తిప్రపత్తిపరవశయగు తాటకిని దండకారణ్యము, మునకుంచెను. ఈతాటకి దండకారణ్యమున విశ్వామిత్ర యజ్ఞకారిణియగుటచే మా శ్రీరామచంద్రుఁడు దునుమాడుటయు మనమెఱుంగుదుము. తాటకి ప్రపత్తిస్పష్టట తిరువడ ముమ్మూరునందు నీమెను నింకను దేవాలయమున్నది. ప్రభాతమున స్నానము లేని వనవాటికరిగి, స్వహస్తముతో పుష్పాపచయముఁగావించి, శివునిసన్నిధి యుత్తమలను గూర్చి శివునికర్పించుట యీమెయాచారము. శివుఁడీమెభక్తి

మాలికానిర్మాణముఁజేయునప్పుడు సర్వవిషజంతుదష్టముగావించెను, భగవద్ధ్యానము నలీనమయిన యామెకు నీబాధ యేమియుఁజేయనేరదయ్యె పూదండఁద్రుచ్చి శివుని మెడలోవైవ లేచినప్పుడు శివుఁడింకను బరీక్షింపదలంచి యీమెను నగ్నముగాఁజేసెను భక్తిపరవశయైయున్న యీమె దీనిచే నొకింతయుఁ జలించి చేతనున్న పూదండను వదలనొల్లక సంకుచితదేహయై మాలికాసమర్పణము గావింపనెంచుటతిలకించి శివుఁడే జాలినొంది మెడనుముందుకుఁజాపగా పుష్పమాల మెడనువైచెను. ఈకథను దెల్పు నొక పురాతనదేవాలయమిప్పటికిని తిరువడము దూరనందున్నది. తాటకి,అనగా— తట్—అపుట అనగా శైవధర్మవిరుద్ధమైన జీవహింసనాపుట—జీవహింస నాపునది కానఁ దాటకియయ్యెను. రామాయణముకూడ నీమెను యక్షిణియనియు, యజ్ఞవిఘ్న కారిణియనియుఁ జెప్పుచున్నది. ద్రావిడభక్తుఁడొకఁడు భగవద్ధ్యానముఁజేయుచు "ఓదయామయా, తాటకికి నలవడినభక్తి నాకెన్నఁడిత్తువు అందనుక నాకుముక్తి కలుగదని వేడెనట. శూర్పణఖ జీవసమాధినిబొందెనని ద్రావిడచరిత్ర చెప్పుచున్నది.

రావణుఁడితఁడు దక్షిణదేశములనుండి సింహళముపై దండెత్తి కుబేరుని మలయాలమునకుఁదరిమి లంకనాక్రమించుకొని రాజధానిఁజేసికొనియె. ఇతఁడు మహా బలపరాక్రమసంపన్నుఁడు, అధికసౌందర్యవంతుఁడు, మిగుల ధీశాలి, అసమానశైవ భక్తిప్రపూరుఁడు, ధర్మప్రభువు. పాఠకుఁడా యీవిశేషణములు నీకాశ్చర్యమును బుట్టింపవచ్చును మావాక్యములాకర్ణించిన నయ్యది పోఁగలదు. బలపరాక్రమ సంపన్నుఁడగుట రామాయణముఁ జదివినవారికెల్లఁ దెలిసియేయుండును. సౌందర్య వంతుఁడగుటకు సుందరకాండములోఁ బ్రథమసందర్శనమున రావణుంగూర్చి హనుమంతుఁడు తలపోసిన తలపోతలె తార్కాణము.

వేదముల గహ్వారణ్యముగానున్నయప్పుడు ఛేదించి యిహాసింతనులు దల్లివేయుటకుఁ దారిఁజూపె. ఇదియె నేఁటికిని రావణభట్టీయమను పేరున నున్నది. ధీశాలియేకాక బ్రహ్మజ్ఞాని. ఇందుచేతనే రావణవధానంతరము చ్చని బ్రహ్మహత్యా మహాపాతకము పీడించినది. ఇదియుఁగాక యితఁడు నవ యువాలయమార్గ్పుఁడు. మలయాలమునందున్న గుడి గోపురములితఁడు ధర్మప్రభు చరిత్రు...చున్నవి. ఇవన్నియు వీనిసుగుణములు. దుర్గుణము లున్నవి లేనివి కములను..., విరామము లేకుండఁ గంటికినిద్రయైనఁ గనకుండఁ బ్రతిపక్షరచిత కూడఁగలము ...గుణము లోకమునకు వెల్లడించుచునేయున్నది.

XXIII

రామాయణయుద్ధమెప్పుడు జరిగినది?

మన పౌరాణికకవులు మున్నగువారు, సార్వభౌములకు, ఋషిసత్తములకు నాయువునిచ్చుటయందు దానకర్ణులైరి. ఇంత యుదారస్వభావము మఱియేయితర దేశకవులయందుఁ గన్పట్టదు. సూర్యవంశ్యులగు రాజులకు వేలకొలంది సంవత్సరము లుదానముఁజేసిరి. వసిష్ఠాదులగు ఋషులకు బ్రహ్మాయువే యొసఁగిరి. ఇంతటితోఁ దనివిసనక విభీషణ హనుమత్ప్రభృతులకు రామనామమీలోకమునఁ బ్రవర్తించిన యంతకాలము జీవింపుఁడని వరంబిచ్చిరి. వరంబిచ్చుట యొకయెత్తు. అదిచెల్లుట మఱియొకయెత్తుకదా! ఇప్పటికిని విభీషణుఁడు పర్వదినంబుల రామలింగేశ్వర స్వామినిఁ బూజించి పోవుచునేయుండునఁట. కాని మనయదృష్టహీనమ్మునఁ గన్నులుండియుఁ గాంచలేకున్నాము.

ప్రాచీనులు కాలమును నాలుగు యుగములుగా విభజించిరి. అందు మొదటి యుగమయిన కృతయుగమునకు 1728000 సంవత్సరములును రెండవ యుగమయిన త్రేతకు 1296000 వర్షములును, మూఁడవ యుగమయిన ద్వాపరమునకు 864000 హాయనములును, నాలవ యుగమగు కలియుగమునకు 432000 యేండ్లును నొసంగిరి. శ్రీరామచంద్రుఁడిందు రెండవ యుగమయిన త్రేతాయుగ మహాపురుషుఁడు. త్రేతాయుగము కడపట శ్రీరామచంద్రుఁడు రాజ్యమేలెనని తలంచినను, నిప్పటికి రమారమి 869000 క్రిందట నున్నాఁడని స్పష్టపడఁగలదు. అనేక కారణములచే నియ్యది యసంభవముగాఁ గన్పట్టుచున్నది. పాశ్చాత్యుఁడా యార్షేయములగు గ్రంథముల నధిక్కరించి ప్రజ్ఞావిశేషమును జూపించుటకు యత్నించుచున్నారమని భ్రమపడకుఁడు. ఋషిభక్తియందు మేమెవ్వరికిని దీసిపోము. కాని బహుళగ్రంథావలోకనమునఁ బ్రోడీకరించిన కొన్ని సంగతులను నిచట నివేదింతుము. గ్రాహ్యాంశములయిన గ్రహింపుము. అగ్రాహ్యాంశములనితోఁచిన ద్రోసిపుచ్చుము. ఇంతియే మేముగోరునది.

భారతయుద్ధము ద్వాపరాంతమునఁ బ్రవర్తిల్లెనని హిందువులెల్లరెఱుంగుదుము, నమ్మెదము. భారతపురుషులు రామాయణవీరులను జూచుట తటస్థించవా [illegible] యీరెండు యుద్ధముల మధ్యనున్న కాలము లక్షలకొలంది సంవత్సరములుగాక [illegible] తప్పట [illegible] యమునవల యనెను ప్రాజ్ఞులగు విమర్శకులకుఁ దోఁపకపోదు. [illegible]సము లేని [illegible] యుత్తమ రామాయణపురుషులకుఁగల్గిన సందర్శనంబులఁ గొన్నింటిని జూపెం[illegible] [illegible] నాటి

కౌంతేయమధ్యముండును నపారభుజబల సంపన్నుఁడయిన భీమున కరణ్యవాసంబున
నాంజనేయ సందర్శనంబులభించె. భాగవతంబున ద్వివిదుఁడను వానరుని బలరా
ముఁడు సంహరించెను. అమృతభక్షకులును, సుగ్రీవుని మామలునై రామరావణ
యుద్ధమున నద్వితీయ పౌరుషంబుఁజూపిన మైందద్వివిదులలో ద్వివిదుఁడితఁడే.
భాగవతంబునఁ గృష్ణభగవానుఁడు వానరులయందెల్ల మిగులవృద్ధుఁడగు జాంబవంతుని
నోడించి తత్పుత్రిను బెండ్లాడుట మనమెఱుంగుదుము. సీతామహాదేవి జనకుఁడయిన
విదేహునియొద్ద బలరాముఁడు తత్త్వవిద్యనభ్యసించెను. శ్రీరామచంద్రుని సమకాలి
కుఁడయిన పరశురామునకును, భారతప్రపితామహుఁడయిన భీష్మునకును నెక్కటి
కయ్యముసంభవించెను. రాజసూయాధ్వర సమయమంబున నకులునకు విభీషణుఁడు
కానుకలిచ్చెను. రామాయణ కృతికర్తయగు వాల్మీకిప్రియశిష్యుండైన భరద్వా
జుని కుమారుఁడయిన ద్రోణుఁడు కురుపాండవులకు ధనురాచార్యుండయ్యెను.
రామాయణ భారత పురుషుల పరస్పర సందర్శనముచే నీయుద్ధద్వయమునకు మధ్య
నున్న కాలమత్యల్పమని యూహింపనగును గాని రామాయణయుద్ధకాల నిర్ణయము
చేయుటకు మాత్రమయిత కాదు. కాని భారతయుద్ధము మూఁడు నాల్గు వేలసంవత్స
రములకు బూర్వము జరిగియుండునని కొందరి చారిత్రకులభిప్రాయపడుచున్నారు.
ఇంతియ కాని రామాయణమునకున్న యేయితరయాధారములు కాలనిర్ణయమున కను
కూలపడవు. ప్రతిపక్షదేశమయిన సింహళమున నేమయిన నాధారములు దొరకునేమో
చూడవలయును. సింహళ ద్వీపవాస్తవ్యులు హిందువులకన్న నెక్కువ జాగరూక
తతోఁ దమదేశచరిత్రను వ్రాసియుంచిరి. సింహళద్వీప చరిత్రయగు "రాజావళీ"
యను గ్రంథమునందు "బుద్ధదేవుఁడు తనసత్య సందేశమును లోకమునకు వెలిఁబుచ్చు
టకుఁ బూర్వము 2000 సం॥ నాఁడు రాముఁడను నుత్తర హిందూస్థాన వాస్తవ్యుడు
సింహళముపై దండెత్తి జయించెనని చెప్పంబడియున్నది. అనఁగా సుమారు నాల్గువేల
సంవత్సరములకుమించినదియ్యది రామాయణ భారతయుద్ధములమధ్య కాలము నత్యల్ప
ము చేయుటచె విశ్వసనీయముగానున్నది. ఇంతకన్నను బలవత్తరమయిన కారణములు
[illegible]రించువఱకు నీకాలనిర్ణయమే సమంజసమని తోఁచుచున్నది. నాల్గు వేల సంవత్సర
య[illegible] సామాన్యముకాదు. పాఠకుఁడా. యింతదనుక యతిదీర్ఘమయిన పీఠికను
చరి[illegible]దేశమునకు సంబంధించిన యొకటిరెండు సంగతులు ముచ్చటించి ముగించె
కములన[illegible]మచంద్రుఁడు తెలుఁగుదేశమునకు వచ్చెననియు, భద్రాద్రికడనున్న పర్ణ
కూడఁగలవ[illegible]

[illegible] ఆంధ్రులను [illegible] కలిగియున్నారు. [illegible]
దశరథునిచే వర్ధింపఁబడినవాఁడై శ్రీరామచంద్రుఁడు గంగానదినుత్తరించి దక్షిణాభిముఖుఁడై బొంబాయిరాజధానిం జొచ్చి, నాసికయందు శూర్పణఖా నాసికావిచ్ఛేదనం బాచరించి పదంపడి రావణాపహృతభార్యుఁడై, బళ్ళారియందు సుగ్రీవుని చెలిమిఁజేసి యచ్చటినుండి దక్షిణముఖంబుగా బయలుదేరి లంకఁబ్రవేశించి రావణసంహారంబు గావించెను. ఇంతియకాని భద్రాద్రికి రాను లేదు, వచ్చుటకు నావశ్యకతయును లేదు. పర్ణశాలయు నుష్ణగుండమును రామునకు నేమాత్రమును సంబంధించినవి కావు. ఉష్ణగుండము సీతామహాదేవి స్నానమాచరించుటకు సృష్టింపఁబడినదికాదు. ఇట్టివి పెక్కుదేశములయందుఁగలవు. Iceland అనుద్వీపమునందు వాకాశములోనికి నెగయుచుండు లవణోదకముగల యుష్ణగుండములు పెక్కులుగలవు. ఇంతియేల? మనహిందూదేశమునందే బరోడారాష్ట్రమునందున్న యూగేయనుగ్రామమునందు నుష్ణగుండములు కలవు. ఇవన్నియుఁ బ్రాకృతజనంబులను లోఁబఱచుకొనుటకుఁ బన్నినతంత్రములు. పాఠకులారా! అభిప్రాయభేదములను బాటింతురని చెప్పి నిర్భయముగా మాయభిప్రాయములనన్నిటి మీకు నివేదించితిమి పొరపాటులున్నయెడల నెఱుఁగఁజేసిన యుక్తమయినచో దిద్దుకొనుటకేమియు నభ్యంతరము లేదు. ఒక్కరయినను నీగ్రంథమును సాంతముగాఁ బరిశీలనబుద్ధితోఁ జదివినయెడల మాశ్రమ వ్యర్థముకాలేదని తలంతుము.

సింహళద్వీపచరిత్రయగు రాజావళియను మిగుల పురాతనగ్రంథమీవిధముగా వాకొనుచున్నది. "బుద్ధదేవుఁడు తనసత్యసందేశమును లోకమునకుఁ దెలియఁజేయుటకుఁబూర్వము 1844 వత్సరములక్రిందట శ్రీరామచంద్రుఁడు సింహళముపై దండెత్తెను" బుద్ధదేవుఁడు క్రీస్తుపుట్టుకకుఁబూర్వము 526 సంవత్సరములక్రిందట తనసందేశమును భారతలోకమునకు బోధించెను. అనఁగా క్రీస్తుపుట్టుకకుఁబూర్వము 2370 వర్షములక్రిందట శ్రీరామచంద్రుఁడు సింహళముపై దండెత్తెను. అన నేఁటికి (2370 + 1922) 4292 సంవత్సరములనాఁడు లంకాపట్టణజైత్రయాత్ర సంభవించెను.

నాటకవిషయము.

శంబుకవధ మతరక్షణాసక్తిప్రేరితము కాదనియు, రాజనీతిప్రేరితమనియు నుత్తరరామాయణముఁ జదివినవారికెల్ల బోధపడకమానదు. ఈవిషయమందలి మాయభిప్రాయములను నీనాటకమే చాటుచుండుటంజేసి యిచ్చట వెండియుఁ జెప్పుట యనవసరము. ఈనాటకమునఁ గథానాయిక లేదు. అనవసరమును, సంబంధములేని కథానాయికనుగొని తెచ్చి వృథా నాటకమును బెంచుటకన్న వదలివేయుట యుత్తమ మనితలఁబోసి యిట్లాచరించితిమి. ఇయ్యది నూతనమార్గము కాదు. సంస్కృతనాట

కమగు ముద్రారాక్షసమునందును గథానాయిక లేదు. నాటకరచనవిషయమున గురుక్షేత్రసంగ్రామము పీఠికలో బయలుపుచ్చిన యభిప్రాయములే యింకను మమ్ము బాధించుచున్నవి. పద్యములయందలి గణ యతి ప్రాసము లట్టిమహాకవికైనను గొంతవరకుఁ బ్రతిబంధకములని యెల్లరెఱింగినదియే కాన సముచిత పదప్రయోగమున భావప్రకటనముఁ గావించుటకుఁ గొన్నియెడల సనువుగల్గును. అట్టిచో వచనమునకన్నఁ బద్యమునందు నెక్కువభావప్రకటనమునకు నవకాశముగలదన్న వాదమాదరణీయముగాదు. కాని పద్యనాటకములయందు సంగీతము ముఖ్యాంగమగుటంజేసి, యయ్యది ప్రేక్షకులభావగతులను గొంతవరకు లోఁబఱచుకొని రసోదయమును గావించును. అయినను గద్యనాటకములయందు నభినయవిశేషముచేత స్వరగతిచేతను నిరసోదయమునే కల్పింపవచ్చును. పద్యంబునకన్న గద్యంబు ప్రాకృతజనంబునకు సులభగ్రాహ్యంబుగానుండును. కాన సంగీతనాటకంబులున్నను, లేకున్నను, వచననాటకంబులుమాత్ర మత్యవసరము. షేక్స్పియర్ పద్యనాటకప్రదర్శనముంజూచి తలయూచి, యానందించి వచననాటకములయందట్టి భావప్రకటనము సాధ్యమగునాయని తలంచుటవెఱ్ఱి. నేఁడు బెర్నార్డుషా వచననాటకములంజూచి మెచ్చనివారెవ్వరు? ఈమహాకవి నాటకముల ప్రదర్శనమును గాంచు భాగ్యముమాకుఁ గల్గినది. ఒక్కొక్కసందర్భమున మేము తన్మయత్వముఁ బొంది కంటియెదుట జరుగుచున్నది ప్రదర్శనమనుమాట మఱచితిమి. ఈ మహాకవి రసోచితపదప్రయోగ నైపుణ్యమటులుంచి, యిట్టి తన్మయత్వదశను గల్గించిన దెద్దియోయనునది విచారింపవలయును. దీనికిఁ గారణములు పెక్కులుగలవు. అయినను ముఖ్యకారణములఁ గొన్నింటినిట నిచ్చుచుంటిమి. ఇందు మొదటిది అభినయము. అభినయమనఁగాఁ జేతులు కాలుకన్నులు కదల్చుటయే కాక, పల్కుచున్న మాటలచే వ్యక్తీకరింపఁబడు నవస్థానుకూలమగు ముఖలక్షణకల్పనకూడనగును. ముఖలక్షణముతోపాటు కంఠస్వరము మార్పుఁ జెందవలయును. ఇవన్నియు మరల పాత్రోచితముగా మాఱుచుండవలయును. అప్పుడే పాత్ర ప్రేక్షకులమనమాకర్షించి, రసోత్పత్తి కల్గించును. మహారాణికిని, సామాన్యస్త్రీకిని నొక్కవిధమగు నాపదసంభవించినను నిరువురు నొకవిధముగా శోకింపరు. మహారాణి గుమిలి గుమిలి పనవును, సామాన్యయో గొంతెత్తి బావురుమనియేడ్చును. ఈభేదము సహజము కాదని యొకరభిప్రాయపడుచున్నారు. వారితో మేమేకీభవింపకపోవుటయే కాక యింకఁ బ్రాపంచికజ్ఞానము గడించి కొనిన నట్టియభిప్రాయమును సవరించుకొందురని నమ్ముచున్నాము.

పాఠకుఁడా! దీర్ఘమగు పీఠికనువ్రాసి విసుగుఁ గొల్పియుందుము, మేము వెలినఱచిన యభిప్రాయములయందు నేమేని పొరబాటులున్న నవి తెలియఁజేసినయెడల వందనపూర్వకముగా నందుకొనుటయే కాక, ద్వితీయ ముద్రణభాగ్యము లభించిన యెడల సవరించుకొనియెదము, కాని మాత్సర్యగ్రస్తులై వెఱ్ఱివిమర్శనలకు దిగువారి నుడులను లెక్కచేయఁబోవము.

శంబూకవధ

(ఉత్తరరామచరిత్ర)

ప్ర థ మాం క ము.

—:0:—

(పథశ్రమమున నంగదుఁడు ప్రవేశించును.)

అం — అబ్బబ్బా! ఎక్కడ కిష్కింధాపురము? ఎక్కడ సాకేతపురము? తుంగభద్రానదినుండి సరయూనదికి రావలయును. వెఱ్ఱికి వేయి విధములన్నట్లు నే నీ కాలినడకను రాఁబూనుటేల? గాంధర్వ విద్యచే నాకాశగమనంబున రాక తక్కుటేల? ఈ యార్యుల జనపదమ్ములఁజూచి యానందింపవలసినది యేమున్నది? వీరి యాచారవ్యవహారములనుజూచి నేర్చికొనవలసినది యేమున్నది! పర్వతసానువులఁ, బచ్చికపట్టులఁ, జెట్లతోపుల నడిమినున్న మా పల్లెలే కన్నుల పండువుగ ముద్దులు మూటఁగట్టుచుండును. ఈ యార్యుల పేరు గొప్పయేగాని పరీక్షించిన కొలంది యేదియో సామెత జ్ఞాపకమునకు వచ్చుచున్నది! (విచారించి) అవురా! యెంతమంచివాఁడైననేమి? జాత్యభిమానము వీడదుకదా! కొలఁది దినములనుండి మాయం“దపనమ్మకము”గూడఁ గల్గినట్లున్నది. కారణమో? మేము తమజాతివారము కామనియా? మేలు! ఏవియో మాయమాటలు చెప్పి, కిష్కింధానగరవాసరసామ్రా

జ్యమునకు గుండెయు, మా నమ్మిన బంటును, నగు హనుమన్నను సాకేతపురమునఁ గట్టివైచెను. ఇప్పుడో! యేదో మిషవెట్టి నన్ను రప్పించుచున్నవాఁడు. దీనినంతయుఁ బరిశీలింప వానరసామ్రాజ్యము తన కైవసముననుంచుకొనుటకు మమ్ములఁ బూటకాపు చేసినట్లు తోఁచుచున్నది. మా పూర్వసాహాయ్యమైనఁ దలంపక మతమని పేరుచెప్పి క్రమక్రమముగ దినదినము మా స్వాతంత్ర్యమును గుంజుకొనుచున్నాఁడు. ఎవ్వరును లేరుగదా (యిటునటు చూచి)

గీ॥ అన్నతోఁ దలపడిపోరి • యాతురమునఁ
బెఱనుగొని తెచ్చి నెత్తిపైఁ • బెట్టుకొనియు
నకట తప్పించుకొను నుపా • యంబులేక
విసుగుపడుచున్నవాఁడు మా • పిన్నతండ్రి. ౧

సీ. నలుఁడు లేకుండిన • జలరాశి బంధించి
రావణు లంకకు • రాఁగలండె?
మందుమాఁకులు తెల్పి • మా తాత ప్రాణముల్
పోయకున్న నయోధ్య • పోవఁగలఁడె ?
కపులెల్ల దేశముల్ • గాలింపకుండిన
దేవి వృత్తాంతంబుఁ • దెలియఁగలఁడె ?
దోషాచరులఁబట్టి • త్రుంపకుండిన మేము
తోడరి తానొక్కఁడే • త్రుంపఁగలఁడె ?
వీనినన్నింటిఁ దలపంప • మాననమంచు
వానరుల మమ్ముఁ దనతోడి • వారిఁగాఁగ
నెంచుచున్నవాఁడంట మా • కిదియె చాలు
నంట యన్నచెప్పంగరా • దంట సుంత. ౨

ఉ॥ ద్రావిడజాతియంచు మముఁ దానొకయప్పుడు లోన నమ్మఁగాఁ
బోవక చూడనట్టులదె పో యొకకంటను జూచుచుండు మే
మేవిషనర్చుచున్న, మఱి యిచ్చునె సౌఖ్యముపారతంత్ర్యమా
హా! విధి! రామరాజ్యమఁట! యక్కట! యీగతినుండెమాగతుల్

(విచారించి) యీ నిర్వేదమువలన నేమి యుపయోగము?
అదుగో! సూర్యభగవానుఁ డపరదిక్కాంతకుఁ గుంకుముబొట్ట
య్యెను. నేఁటికిందు విరమించి ప్రత్యూషంబున సాకేతంబుఁజేరి
రామచంద్రసందర్శనంబుఁ గావించెద. నన్నొక యార్యునిగాఁ
బుట్టించనందులకు భగవంతునకు నేను గృతజ్ఞుఁడ. కాయగసరు
లతోఁ గాలము గడుపఁగల్గుదును. నిండుప్రాణముతోనున్న యే
జంతువునో పట్టి చంపి పొట్టఁబోషించుకొను నవసరములేదు.
ఆహా! యేమి యీయరణ్యము పుష్పఫలభరితంబై యున్నది.
ఎవ్వరో పండ్లు గోయుచున్నారు! (దరిఁజేరి) అయ్యా! యీ
సంధ్యాసమయమునఁ బండ్లుఁగోయుచున్న మీరెవ్వరు?

శం. శి—మేము రామదాసులము.

అం—అనఁగా?

శం. శి—రామునిచే దాసులముగాఁ జేయఁబడినవారము.

అం—ఎవ్వరికి?

శం. శి—ద్విజపోతములకు.

అం—ఎందుచే?

శం. శి—మేము తమ జాతివారము కాకపోవుటచే.

అం—అటులయిన మీరెవ్వరు?

శం. శి—వారార్యులఁట. మేమనార్యులమఁట.

అం—అనార్యులనఁగా ?

శం. శి—ఆర్యక్షేత్రయాత్రకుఁ బూర్వపు దేశవాస్తవ్యులు.

అం—(తనలో) పాక్షికమయిన పరిపాలన మెప్పుడు సర్వజనసౌఖ్య సంధాయకముకాదు. వీనిని గొంతవఱకుఁ దఱచి చూచెద. (ప్రకాశముగా) అయ్యా! యేల యింత యసంతృప్తితో మాటాడుచున్నవారు ? భగవదవతారమని యెంచఁబడుచున్న రామ రాజ్యములోనె కొఱఁతఁ వాటిల్లుచున్నదా ? ప్రాణిసేవ యుత్త మోత్తమమగుకార్యమేకదా ?

శం. శి—అయ్యా! యెవ్వరి కెవ్వరిపరిపాలనంబు సర్వసౌఖ్యసంధా యకముగ నుండునో, వారికి నేతత్పరిపాలకుండు భగవదవతార మగునుగాని యితరుల కెట్లగును? కాని ప్రొద్దుగ్రుంకుచున్నది. మాగురువుగారు నాకై యెదురుచూచుచుందురు. నేను పోవల యును. మీ రెవ్వరు ? ఎక్కడకుఁ బోవుచున్నారు ? మా యాతి థ్యము గ్రహింప నిచ్చగలదేని నాతో దయచేయుఁడు.

అం—అయ్యా ! మీ గురువెవ్వరు ?

శం. శి—శంబుకసంయమీంద్రుఁడు.

అం—శంబుకసంయమీంద్రుఁడా ?

శం. శి—ఏమి యట్లు వెఱగుపడుచున్నవారు ? మాగురువుగారినే యెఱుంగరా ? సాకేతపురప్రాంతములకు నెప్పుడయిన వచ్చి యెఱుఁగరా ?

అం—రామపట్టాభిషేకమహోత్సవమునకు వచ్చితినిగాని—

శం. శి—అయ్యో ! రామపట్టాభిషేకమున కనుచున్నారు. రామచం ద్రుని శిష్యులా ? అటులయినఁ బొరపడితిని. ఇట్టి ప్రసంగముఁ జేయఁ గిట్టదు.

అం—లేదు, లేదు. మేము మీవలెనే కష్టము ననుభవించుచున్న వారమే. నేను గిష్కింధాపుర యువరాజను. అంగదుఁడను.

శం.శి—అయ్యా! ధన్యుఁడను. మీరు తప్పక మా యాతిథ్యమును గొనితీరవలయును. మాగురువుగారు మీ యాగమనమునకు మిగుల సంతసపడెదరు. సుగ్రీవసార్వభౌముని సంగతి యప్పు డప్పుడు మాతో ముచ్చటించుచుందురు.

అం—నడువుము, వచ్చుచున్నవాఁడను. మీగురువుగారి సందర్శనమువలన నేను బవిత్రుఁడనయ్యెద. మహాత్ముల సందర్శనము మాటలతో దొరకదుగదా? (నిష్క్రమింతురు)

చిదానందాశ్రమము.

[శల్యగతప్రాణుండును, జటావల్కలధారియు, శాంతస్వరూపుండు నయిన శంబుకర్షి ప్రవేశము.]

శం—అబ్బా! యింకను రాలేదేమి చెపుమా? జడస్వభావుఁడు (పడమటిదిక్కున కెత్తిచూచి) అడుగో!

గీ॥ అంధకారావృతములైన • యట్టి లోక
ములకునెల్లఁ బ్రకాశంబుఁ • బొసఁగుచుండి
జీవరాసులనెల్ల వీ • క్షించు కర్మ
సాక్షి యస్తమించుచునుండెఁ • జరమదిశను. ౪

స్వపక్ష పరపక్ష భేదములులేక యీశ్వరాజ్ఞాబద్ధుఁడై చేతనాచేతనములనెల్ల స్వార్థత్యాగియై, ప్రత్యుపకృతి నభిలషింపక యొక కంటఁజూచు సూర్యభగవానుఁడెంతకృతార్థుఁడు? ఎంత ధన్యుఁడు? ఇందుచేతనే పామరజనంబులుకూడఁ బ్రాతఃకాలముననేలేచి,

నమస్కరించి, యర్ఘ్యపాద్యాదులొసంగి, యాత్మశాంతిని జేసి కొందుము.

(తెరలో) ఆత్మశాంతికి నతిథిపూజయే యుత్తమోత్తమమని మీరు నిరంతరము సెలవిచ్చుచుందురుకదా. ఇదిగో! యతిథిని గొనివచ్చితి.

శం—కుమారా! నీవేనా? యింత యాలస్యమేలచేసితివి? ఎవ్వరా యతిథి? నీవు పోయి పూజాద్రవ్యములను గొనిరమ్ము. ఈశ్వరోద్దేశముచేతను, రాజోద్దేశముచేతను సేవయేకదా మనకుఁ గర్తవ్యము.

[శిష్యుఁడును, అంగదుఁడును ప్రవేశింతురు.]

శి—ఇదుగో! యతిథి. గుర్వాజ్ఞను నెఱవేర్చుటకుఁ బోయెదను.

(నిష్క్రమించును).

అం—కిష్కింధాపురయువరాజు, అంగదుఁడు నమస్కరించుచున్నాఁడు.

శం—వత్సా! చిరకాలము మనుము. నిన్నుఁ జూచుటచే నాకానందము గల్గుచున్నది. దారితప్పివచ్చినట్లున్నట. సుగ్రీవమహారాజు సుఖముగ రాజ్యమేలుచుండెనా? కిష్కింధాపురపౌరులెల్లరానందముతో వర్ధిల్లుచుండిరా?

అం—మీ యనుగ్రహమువలన నెల్లరు సుఖముగఁ గాలయాపనముఁ జేయుచున్నారు. రామచంద్ర దర్శనార్థమై యరుగుచు మార్గమధ్యమున భవచ్ఛిష్యునిఁగాంచి, మీయాశ్రమము పరిసరంబున నుండుటెఱింగి పతితులను పావనులఁజేయు మిమ్ము సందర్శించు మనంబున వచ్చితి.

శం—కుమారా! యటులయినచో నీ రేయి మాపర్ణకుటీరమునఁగడపి

జేపకడనే పోవచ్చును. సాకేత మిచ్చటకు నతిసామీప్యమున నున్నయది.

అం—మీ వాక్యములే నాకాదేశము.

శం—ఇదిగో! దర్భాసనంబు. ఇటు గూర్చుండుము.

అం—(కూర్చుండి) దేవా! యకస్మాత్తుగా పట్టాభిరామునకు సంభవించిన యాపత్తు విని సమాశ్వాసింప వానరరాజ్యపట్టభద్రుఁడు నన్నంపుచుండె. పెందలకడనే పోయి భార్యావియోగమునఁ గుందుచున్న దాశరథిని నోదార్పవలయు.

శం—అగును. పాపము. తీరరాని యాపత్తే సంభవించినది. చేతులారఁ జేసికొన్నదాని కంతగా దాశరథి చింతింపఁడు. చింతిల్లఁడు.

అం—చేతులారఁ జేసికొన్నదియే మి?

శం—చేతులారఁ జేసికొన్నది యేమని విస్మయపడుచున్నావు?

ఉ॥ చాకలివాని మాటలు నిజమ్మని నమ్ముచు శంకితాత్ముఁడై
యాకమలాయతాక్షిని, సమంచితసాధ్విని, బూర్ణగర్భిణిన్
లోకులు నవ్వఁ గారడవిలో వసియింపఁగఁ బంపుబెట్టులో?
యాకకు నింతయేని నెదురాడని తల్లియటంచుఁ గాదొకో. ౫

అం—మహాత్మా! యట్లుకాదు. సూర్యవంశమునందలి సార్వభౌములీగకాలియంతయినఁ గలంకము లేకుండఁ బ్రజాపాలనముఁ గావించిరఁట. తద్వంశజాతుఁడయిన శ్రీరామచంద్రుఁడిట్టి కళంకమునకు ననుమానాస్పదుఁడగుటకుఁగూడ నోర్వక యిట్లాచరించెనఁట.

శం—మనము దీని యాథార్థ్యమును శంకింప వలసిన యగత్యము లేదు కాని,నాఁడు రావణసంహారానంతరమున లంకాపట్టణంబున నిష్క

రుణుఁడై యమ్మహాజననిఁ జితినెక్కించి, హవ్యవాహనుని మూలఁ బున, నమ్మహాపతివ్రత సాధుశీలమును, నకలంకచారిత్రమును నవ్యాజ పతిభక్తియుఁ దానెఱుంగుటయేకాక లోకమెల్ల నెఱింగ నను, నిప్పుడిట్టి యకార్యమును జేయుటేల? కేవలము ప్రజలను సంతోషపెట్టుటకేనా? కుమారా! యొక్కసంగతి యున్నది.

గీ॥ పెక్కుజనముల సంతోషంపెట్టఁదలఁచు
వాఁడొకనినైన సంతోషంపఱపలేక
తుదకు వ్యర్థప్రయత్నుఁడై, దుఃఖభాజ
నుఁడగు నిరతంబు పెక్కులు నుడువనేల? ౬

శ్రీరామచంద్రుఁ డీయవస్థనే పొందినాఁడని నాయాశయము.

శి–[శిష్యుని ప్రవేశము] ఇవిగో! పూజాద్రవ్యములు.

శం–ఇటులుంచుము.

శి:–దేవా! యప్పుడే వాల్మీకులవారు రామాయణము వ్రాసిరఁట శ్రీరామచంద్రుని భగవదవతారముగాఁగూడఁ జేసినారఁట.

అం:–గురుదాసా! కాఁడనియా నీనమ్మకము?

శి:–కాకేమిగాని, కవీంద్రుని లేఖినిలోనున్న మాహాత్మ్యము మాత్ర ము నన్నబ్బురపడఁజేయుచున్నది. కవి లేఖినికి విశ్వామిత్రసృష్టిఁ జేయు శక్తిగలదు.

అం:–గురుదాసా! యేమి నీ యుపాలంభనములు?

శి:–యువరాజా! నన్నుఁ బరిహసింపకుము. మన హనుమంతుఁడు కూడ నొక రామాయణము వ్రాసి శ్రీరామచంద్రున కర్పించె నఁట. ఎందుచేతనోకాని దానినిసముద్రమునఁబాఱవేయించెనఁట.

శం—కారణమేమి ?

శి:—శ్రీరామచంద్రుని భగవదవతారముగా వర్ణింపక యసాధారణ మనుష్యమాత్రునిగా వర్ణించుటచేనని లోకము చెప్పుకొనుచున్నది. లోకము నోరుమూయించుట కెవ్వరికి సాధ్యము ?

అం:—మంచిపనియే జరిగినది.

శం:—సరే ! నీవుపోయి మన పర్ణకుటీరము తూర్పువైపు గదిలో దర్భలతో మెత్తనిసెజ్జయొనర్చి, వానరరాజునకుఁగాను వివిధఫలముల నందుంపుము.

శి:—చిత్తము.

అం:—(తలపంకించుచుఁ దనలో) పారతంత్ర్యమందున్నవారి గతి యింతియేకదా ! (ప్రకాశముగ) దేవా ? మిమ్ముల నొక ప్రశ్నమడుగవలయునను సముత్కంఠయున్నది. మిమ్ములఁ జూచిచూచుటతోడనే సర్వశాస్త్రపారంగతులనియు, నిష్ఠురతపోనిష్ఠాగరిష్ఠులనియు, బ్రహ్మజ్ఞానధనులనియు, మాబోంట్లకుఁ దోఁచకమానదు. కాన.........

శం:—ఇది కేవలము స్తుతిమాత్రము.

అం—మహనీయులు స్వోత్కర్షవర్ణన విననొల్లరు. మీకెట్లు దోఁచినను మాకుమాత్రము సత్యము; కావున నా యల్పబుద్ధికిఁగల్గిన శంకనుగూర్చి మిమ్ముఁ బ్రశ్నింప మనంబు వేగిరపడుచున్నది.

శం:—కుమారా ! యీయఖండజ్ఞానస్వరూపునిముంగల మనమందఱ మణుమాత్రపరిజ్ఞానులము. మనయందలి తారతమ్యము కూడ నంతియే.

అం:—మీ సౌజన్యము మిమ్ముల నట్లు పలికించుచున్నది. ఏది యెట్లున్నను నా సందియమును దీర్చుటకుమాత్రము మీరర్హులు.

శం:—నీకాయభిప్రాయమున్న నడుగుము.

అం:-చం॥ జపము, తపంబు, రెండును ద్విజన్ముల వైదికకర్మముల్ గదా
నృపతికి వర్ణధర్మముల • నెల్లను బ్రోచుట ధర్మమంచు నె
ల్లపుడు వచించుచుందురుగదా!మన శాస్త్రములట్లుగాన,మి
మ్మిపుడయుపేక్ష సేయఁగలఁడే?రఘురాముఁడు కంటఁజూచినన్

శం:—కుమారా! యంగదా! నీ సంశయములను దీర్తునుగాని మన శాస్త్రములనుచుంటివి. ఎవ్వరి శాస్త్రములని నీయాశయము?

అం:—ఆర్యులు చెప్పిన స్మృతులని నా యాశయము.

శం:—అవ్వి మనవెట్లగును?

అం:—ఇందు భిన్నాభిప్రాయుఁడను. మనవెట్లుకావో తెలియకుంటిని.

శం:—ఇదిగో! వినుము. తెలియఁగలదు.

చం॥ ఋషులనా మరెవ్వరో పలువురెచ్చటనోగుమిగూడి తాముక
ల్మషమతిఁ బక్షపాతముగ • లక్షల గ్రంథము వ్రాయఁగా నకి
ల్బిషములటంచు నెత్తిపయిఁ • బెట్టుక పూజయొనర్ప నేర్తుమే
ఋషులకుమాత్రముండవలెఁదే ఋజుమార్గము వాలినందనా!

ఇట్లు వ్రాయఁబడిన శాస్త్రములు మన శాస్త్రము లెట్లగును? మనకుఁగా వ్రాసిరా? మన యభిప్రాయములంగొనిరా? కాని నాఁడు మనమేల వానిచే బంధింపఁబడవలయు?

అం:—ఋషులు కల్మషమతిఁ బక్షపాతముగ గ్రంథములు చెప్పిరని చెప్పుట సాహసమని యభిప్రాయపడుచున్నాను.

శం:—కుమారా! సాహసమెట్లగును? పక్షపాతముగ వ్రాసిరో లేదో యోజింపుము.

సీ॥ చోరత్వమును జేయ • శూద్రుం డే యవయవ
నిచ్ఛేదనము శాస్త్ర • విహితమంట
ఆదోషమునె విప్రుం • డాచరించినయంత
మందలింపులె ధర్మ • మార్గమంట
బ్రాహ్మణీస్నేహసం • పర్కమ్ముగల శూద్రు
నగ్నికర్పించుట • న్యాయమంట
శూద్రవనిత మరుల్ • సాక్కిన విప్రుండు
సంతాపపడుటయే • చాలునంట
ఇవియె మన ధర్మశాస్త్రము • లిందునందు
నివియెచుమ్ము నిష్పక్షపా • తైకబుద్ధి
మనకుగాం జెప్పిపెట్టిన • మహితములగు
గ్రంథరాజముల్ వానర • రాజపుత్ర.

అం:—సంయమీంద్రా! యేది యెట్లున్నను మనమెన్నఁడో వారి మతమును స్వీకరించితిమి, అట్టిచో—

శం:—అచ్చటాగుము, అట్లనఁజనదు. మనము వారిమతమును స్వీకరింపలేదు. పరస్పర మతసమ్మేళనమువలన నిష్పన్నమైనదీహిందూమతము, వారిది జ్ఞానయోగము, మనది భక్తియోగము ఈయోగములు రెండును హిందూమతమునకు మూలాధారః ... ౧౦

అం:—అయినచో మన మతగ్రంథముల మనమె తూం... సమంజసమగునా? యిది విచారింపపలదా? ...సమేయిది.

శం:—కుమారా! యెంత వెఱ్ఱిపడితివి. ఇవి మ... ...ది?
ఇప్పుడే యీ స్మృతికర్తలకడ కేగి, భగవద్ధ్యాన... ...చి, నన్నీ
భగవత్కైంకర్యముఁ జేయుటకును, భగ...నుపేక్ష... ...త్మకు వ్య...
టకును నీ కులము లేమయిన నడ్డుపడున...

అం:—ఏమందురని మీ యుద్దేశ్యము ?

శం:— ఇందుద్దేశ్యమేల ? నిశ్చయమే. ఏకగ్రీవముగా నీశ్వరుని దృష్టియందుఁ దుల్యులని నిశ్శంకముగాఁ జెప్పెదరు.

అం:—అటులయినచో నీ స్మృతులన్నియు నిట్టులేలచెప్పిరి ? కారణమేమిచెప్పెదరు ? దీన ఋషులకు లాభమేమి ?

శం:—ఇదియే మనము శ్రద్ధగా విచారింపవలసినది. చెప్పెదవినుము. ఇవి సంఘనిర్మాణమునకు దీర్ఘదృష్టితోడను, నైపుణ్యముతోడను నేర్పఱచిన కట్టుదిట్టములు. ఈ శిక్షాస్మృతులే లేకున్న సంఘము చీకాకువడి నిర్వీర్యమును దుర్బలమును నగునని నమ్మి వీనిఁ బుట్టించిరి.

అం:—స్మృతులు మతసంబంధములగు గ్రంథములేకావా ?

శం:—ముమ్మాటికినిగావు. సాంఘికచరిత్రమునకు సంబంధించినవి. ఇట్లు వివరింపకయే రెంటిని గలకలపి మనలను మతస్వాతంత్ర్య దూరగులఁజేసి మహాపాతకమును మూటఁగట్టుకొనుచున్నారు. భగవంతుఁ డిట్టివాఁడని యివి బోధించుచున్నవా ?

అం:—అటులయినచో స్మృతు లనవసర గ్రంథములనియా మీయభిప్రాయము ?

[illegible]మారా ! అట్లుకాదు వినుము. పరాజితులఁ దమ సంఘము నాఁడోర్చుకొనునప్పుడు జేతలుజాగరూకులైయుండుట ధర్మము.

అం:—ఋషి[illegible]స్వాతంత్ర్యమును, స్వత్వమును నొసంగిన పాలితులకుఁ చెప్పుట సా[illegible]పములును, బలాబలములును దెలియును.

శం:—కుమారా ! [illegible]చ్ఛదశకుఁ దప్పక భంగము వాటిల్లును. లేదో యోజింపుమ [illegible]పాలకుల యాయువుపట్టుఁ జూపించుట

రాజనీతికాదు. ఇది తలంచియే కొందఱు ఋషులు స్మృతులు రచించి సంఘమును బలవత్తరముఁజేసికొనిరి. ఇదియే ఋషులకుఁ గల్గులాభము.

అం:—ఈసిద్ధాంతముచే మీవాదము నీరసమగుటలేదా? మనము పాలితులముకాన సమానములగు హక్కుల నీక రాజ్యతంత్రావరణమునకు దూరముగనుంచుట రాజనీతియేకదా?

శం:—అగునుగాని యింకొక్కసంగతియున్నది. ఇదిరాజనీతియే, కాని మనమేనాఁడో యేకమతస్థులమై వారియాచార వ్యవహారముల నవలంబించి, సంపూర్ణముగా నార్యసంఘముతో నేకీభావమును బొందితిమి, ఇట్టిమనలను బరులుగాఁజూచుట రాజనీతికివిరుద్ధము, కాన మనమార్యసంఘముతోపాటు సమానస్వాతంత్ర్యమును, హక్కులను బొందఁదగియున్నాము. వానినిబొందుటకే మేమిప్పుడు సర్వప్రయత్నములు సేయుటకుఁ గృతనిశ్చయులమైయుంటిమి. ఈయాశ్రమస్వీకారముఁగావించి, హింసాపరాఙ్ముఖుఁడనై భగవద్ధ్యానముఁజేసికొనుటకు నన్నీద్రావిడచర్మ మాటంకపఱచునా? ఆత్మకు నీయావరణతో సంబంధమేమున్నది? భగవంతుఁడు దీని నేల నిషేధించును? నిషేధించినభగవంతుఁడెట్లగును? భగవంతునకు సమబుద్ధియుండదా?

అం:—మహాత్మా! సంపూర్ణవిజ్ఞానముఁబొందితిని. నాయవివేకపుఁ బ్రశ్నలమన్నింపుఁడు (సాష్టాంగనమస్కారముఁజేయును).

శం:—వత్సా! లెమ్ము, లెమ్ము; ఇదియనుచితము (లేవఁదీయును)

అం:—మీ యీబోధలను ద్విజులువిన్న తూష్ణీంభావముతో నుపేక్ష సేయుదురా?

శం:—ఎందుల కుపేక్షచేయుదురు ? వారియాధిక్యమునకు భంగము లగుకార్యముల వారుపేక్షింతురా ? ఇదిసహజమేకదా ! మఱియు నీయభిప్రాయములన్నియు, వికసింపక మొగ్గగానున్నయపుడే గిల్లి వేయ విశ్వప్రయత్నములుసేసెదరు. ఇంతకుమున్నే ద్విజసంఘమునందుఁగలవరపాటుద్భవిల్లినది.

అం:—దేవా ! నాకొకభయముపొడముచున్నది. ఇది కలవరపాటుతో నాఁగునని నమ్మను.

శం:—ఎంతవఱకుఁబోవునందువు ?

అం:—రాజు బ్రాహ్మణాధీనుఁడు, అందు శ్రీరామచంద్రుఁడు వర్ణాశ్రమాచారముల నెలకొల్ప బద్ధకంకణుఁడు. కాన మీస్థూలశరీరమునకే యుపద్రవము గల్గునని భీతిల్లుచుంటిని.

శం:—కుమారా ! యియ్యది నేనెఱుంగకపోలేదు. అయినను శ్రీరామచంద్రుఁడు యుక్తాయుక్తవిచారణసేయక యీ యకార్యమునకు నొడిగట్టుననువిశ్వాసములేదు. దుష్టశిక్షణంబునకు, శిష్టరక్షణంబునకును నుపయోగింపఁబడుచున్నదన్న యానిశాతకరవాలంబు నిరపరాధియు, దుర్బలుఁడనునైన యొకమునికంఠముపై కెగయునా ?

అం:—స్వామీ ! శ్రీరామచంద్రుఁడొకఁడేయయిన నిట్టియవినీతి కార్యములకుఁ దెగఁడుకాని ద్విజులు బలవంతపెట్టి చేయించకుందురా ? ఇయ్యది దుష్టశిక్షణంబు, శిష్టరక్షణంబని, శ్రీరామచంద్రునకు బోధింపరా ? శ్రీరామచంద్రుని నిమిత్తమాత్రునిఁ జేసెదరు.

శం:—శ్రీ రామచంద్రుఁడు బ్రాహ్మణులచేతిలోని కీలుబొమ్మయనియా నీయభిప్రాయము. అట్లయిన నేనుచింతింపవలసినకార్యమే

లేము. ఈశరీరంబునకు మరణంబు నైసర్గికధర్మంబు. ఇదివఱకే నిరంతరతపంబుచే, శుష్కించి, శుష్కించి, శల్యావశిష్టంబుగ నున్నది. ఈయెముకలప్రోవుపై శ్రీరాముఁడు విశ్వామిత్ర దత్తమైన ధనుష్పాండిత్యము మెఱయ నస్త్రప్రయోగముఁ గావించి కీర్తిని బొందినఁ బొందుఁగాక, శిష్యుని లక్ష్యజ్ఞానమునకు విశ్వామిత్రుఁడు సంతసించిన, సంతసించుఁగాక, కుమారా! యింకొక్కటివిచారింపుము.

సీ॥ ఇల్వలవాతాపు • లిద్దరు పల్వుర
మనుజుల దిగమ్రింగి • రనుటయేల ?
కుంభకర్ణాదులు, గుటగుట రక్తంబుఁ
దెగద్రావిరని చెప్పి • తెగడుటేల ?
చేతికందినయట్టి•జీవరాసుల కబం
ధుఁడు చంపెనంచును, • నుడువుటేల?
మత్తిల్లి తారక • మనుజాళి పల్వుర
భక్షించెనని చెప్పి, • బదరుటేల ?
సూర్యవంశోద్భవుం డతి • శూరవరుఁడు
వివరమెఱిగిన మనుజుండు• బిక్కిరమెత్తి
కొనుచు జీవించునొక కృశాం•గునినలొకి
కుని నిరపరాధు దయమాలి• గొంతుగోయ   ౧౦

అం:—అమంగళము ప్రతిహతమగుఁగాక.

శం:—ఇందమంగళమేమున్నది ? జరుగవలసినకార్యవిధానమేయిది.

అం:—అయ్యా ! యీవృథామరణమువలన లాభమేమున్నది ?

శం:—ఏమున్నదా ? శ్రీరాముఁడు ఖడ్గహస్తుఁడై చనుదెంచి, నన్నీ జపతపంబులుమాని ద్విజసేవచేయుమన్నను నాయంతరాత్మకు వ్య

తిరేకముగా దానినొనర్పఁజాలను. ఒనర్పకున్న జరుగునది యిది యేకదా! రామరాజ్యమిట్టిదియని కొన్నినాళ్లకయిన జగమెఱుంగఁగలదు. శంబుకునివధ, న్యాయమో, యన్యాయమో, నిష్పాక్షికబుద్ధితో నంతర్వాణులు నిశ్చయింతురుగాత. చావునకు భయంపడి స్వత్వమును నశింపఁజేసికొందుమా?

అం:—ఇట్టి దారుణకార్యములు జరుగకుండుఁగాక.

శం:—యువరాజా! యిప్పటికే చాలప్రొద్దుపోయినది. ఇంకేమయిన నున్నయెడల జెప్పుముచ్చటించెదము. ఇఁక నిదురింపఁబొమ్ము.

అం:—చిత్తము (నిష్క్రమించును).

శం:—గీ॥ జగముకంటివేల్పు • సర్వకృత్యములకు
సాక్షిగాఁగనన్ను • సాఁకుగాత
స్వల్పబుద్ధినగుట • సతతంబు పరికించి
మంచిమార్గమందు • నుంచుగాత ౧౧

(నిష్క్రమించును)

ప్రథమాంకము

శంబూకవధ

(ఉత్తరరామచరిత)

ద్వితీయాంకము.

—:0:—

సాకేతపురము, రఘుఘంటాపథము, బ్రాహ్మణగృహము.

(అఱుగుపై నాకులు కుట్టుకొనుచు సోమయాజి కూర్చుండును.)

సో. యా:—వసే, వసే! యేమిటి యీరొద? ఎల్లప్పుడు పదిమంది వేదపాఠముఁ జేయుచున్నట్టు లిల్లంతయు మాఱుమ్రోగుచుండును.

సో. దే:—ఎప్పుడు నన్నొక్కటేవిధముగా నాడిపోసికొనుచుందురు. చైనులుగారువచ్చి మీ రెక్కడనున్నారని యడుగఁగా జవాబుఁ జెప్పుచుంటిని. దానికింత బ్రహ్మాండముఁ జేయుచున్నారు.

సో. యా:—అట్లాచెప్పు. అదియా సంగతి? సరే.

చై:—(ప్రవేశించి) సోమయాజులుగారూ! అఱుగుమీఁదఁ గూర్చున్నారా? ఏమిచేయుచున్నారూ యిచ్చట?

సో. యా:—ఓహో! చైనులుగారా? దయచేయండి, ఏమిచేయుట లేదండి. ఇంటిలోనిపోరుపడలేక విస్తళ్లుఁ గుట్టుచుంటి. ఈ వయస్సున నేపనిఁ జేయఁబోయినను గష్టముగ నేయుండును.

చై:—(ఒకచేతితో నేలనానుకొనుచు నాత్రముతో) కొంపలన్ని కొట్టి కొనిపోవుటకు సంసిద్ధముగా నున్నయప్పుడు మీకీశాంతమెక్కడ

నుండి వచ్చినదండీ! సాకేతపురమంతయు నాగుబ్బగాఁ జెప్పికొను చున్న సంగతులు మీచెవినిఁబడలేదా? ఎంతశాంతము. ముసలితనము హెచ్చినకొలంది శాంతముకూడ హెచ్చుచున్నది. ఇదోసృష్టివైచిత్ర్యము.

సో. యా:—చైనులుగారూ! మీదంతయు నొకగోల, గ్రుడ్డికన్ను మూసిననేమి తెఱచిననేమియన్నట్లు, చెవిదగ్గర శంఖమూదినను వినఁబడని నాకు నూరిలోని సంగతులు తెలియఁగలవా వెఱ్ఱిగాని!

చై:—అట్లయిన మీరు మంచియవస్థలోనే యున్నారు.

సో. యా:—(విసుగుతో) మంచో! చెడుగో! కాని మీరు వచ్చిన పని చెప్పరాదూ!

చై:—చెప్పుటకుమాత్రము నోరాడవట్లు? శాస్త్రకారులమాటలప్పుడే నిజములగుచున్నవి చూచారా? శాస్త్రకారులు తెలివితక్కువవారా? త్రికాలజ్ఞులుకాదూ?

సో. యా:— శాస్త్రముల యుబుసెత్తుచున్నావు మనకిప్పుడేమిమూడినది?

చై:—ఏమిమూడినదా? మొన్నటిసంగతి విన్నారుకదా?

సో. యా:—గురుదాసు పేలినమాటలా? ఆఁ వినకేమి? తగిన ప్రాయశ్చిత్తమే యయినదికాదా? కొఱుతవేయించినారుకదా. నీవు కండ్లారఁజూచినావా? దుర్మార్గుల శిక్షించుపట్ల శ్రీరామచంద్ర భగవానునకు దయ యనుమాట యేకోశమందయిన నుండదు సుమా!

చై:—ఈ యప్రాశ్యపుముండకొడుకులు శిక్షించిన కొలంది మొండివారగుచున్నారు, వీరు పెచ్చుపెరుగుచున్నట్లున్నది.

సో. యా:—క్రొత్తగా నిప్పుడేమి వాటిల్లినది?

చై:-ప్రాతఃస్నానముఁజేసి, సంధ్యావందనముఁ జేసికొనుటకు వేకవ జామున నేలేచి నేఁడు కకుత్స్థఘట్టమునకుఁ బోయితిని. నాకన్న ముందుగనే యొకఁడొడలెల్ల బూడిదపూసికొని వివిధకుసుమ పత్రసమావృతుఁడై విఘ్నేశ్వరపూజఁ జేయుచుండె. కపరకప్పర చీకటులు నలుగెలంకుల నలముకొని యుండుటచేఁ జూడక యా వినాయక విగ్రహముపైఁ బడితిని. అంత నాతఁడు మండిపడుచు నన్నుఁ దూలనాడనారంభించెను.

సో.యా:-చైనులుగారూ! దేవతావిగ్రహముపైఁబడుట దోషము కాదా?

చై:-దోషమేకాని, యాతఁడెవ్వఁడనుకొన్నారు? అతఁడు గురుదాసుని తమ్ముఁడేఁట.

సో.యా:-అవురా! ఏమని తూలనాడినాఁడు?

చై:-దేవపూజా విఘ్నముగావించుట మొఱకుల లక్షణమని యేమేమియో గొణిగినాఁడు.

సో.యా:-దారితప్పిపోయినకొలంది పైపైకి వచ్చుచున్నారు. దయాదాక్షిణ్యములుమాని వీరలను దల్లివేరులతోఁ బెకలించిపాఱవేయవలయును. రామభద్రునకీసంగతి తెలిసినదా? ఆగ్నేయములగు శాస్త్రములను ధిక్కరించి గురుధనాపహరణమునకుఁ బూనిరిగా తుచ్ఛులు. ఇప్పుడే వీనిని గొఱుతవేయించవలయును. పెందలకడనే మేలుకొనుట యుక్తము.

చై:-పుండొకచోటనున్న మందొకచోటవేసిన ఫలమేమి? వీనినొక్కనిఁ దుదముట్టించిన లాభలేమి?

సో.యా:-నీవు చెప్పుచున్న మాటలు నాకర్థమగుటలేదు.

చై:-ద్రావిడులయందు నూతనశక్తి యొండుద్భవిల్లినది. ఆర్యులతో సమానస్వత్వమును గోరుచున్నారు. దీనికంతకును మూలకందమా శంబుకుఁడు. వానిని గడతేర్చినఁగాని యీయాందోళనము సమసిపోవదు.

సో.యా:-అయితే నీవు శంబుకు నెఱుంగుదువా? వాఁడెంతపనిఁజేయుచున్నాఁడు. తొల్లి తపోభంగమై ద్రావిడుఁడై పుట్టెనుగాఁబోలు.

చై:-ఆఁ యెఱుంగుదును. పరమసాధువు, విజ్ఞాని, పరాపకారముఁ దలపెట్టఁడు.

సో.యా:-నీమాటలు చిత్రముగానున్నవి. అట్లయినచో నిదియంతయునేమిటి? ఎందులకు వచ్చినపని?

చై:-ప్రజలందఱు సమానముగాఁ బరిపాలింపఁబడవలయుననియు, సమానమగు హక్కులుండవలయుననియు నాతనివాదము. అందులో మతవిషయమున నీషణ్మాత్రమైన భేదముండఁగూడదనియాతని యభిప్రాయము. అందుచే నతఁడిట్లుచేయుచున్నాఁడు.

సో.యా:-అట్లయితే ఋషిప్రోక్తములగు గ్రంథములన్నియు సున్నచుట్టవలసినదేనా?

చై:-స్వత్వసామాన్యమునకుఁ బ్రతిబంధకములగు నీతులన్నియు గర్హ్యములనియే యాతని యభిప్రాయము.

సో.యా:-ఓహో! కొంపకు నిప్పుముట్టించుచున్నాఁడే? అతఁడిప్పుడెక్కడనున్నాఁడు?

చై:-మన పట్టణంబునకుఁ బరిసరంబుననే సరయూనదీతీరమునఁ జిదానందాశ్రమమని పేరుపెట్టుకొని యొక యాశ్రమము నిర్మించుకొని తపస్సుఁ జేసికొనుచు, నప్పుడప్పుడు శిష్యులకుఁ దత్త్వోపదేశముఁ గావించుచుండును.

సో:—(మండిపడుచు) ఏమి! తపస్సా? శూద్రుడు తపస్సా? శిష్యుల కుపదేశములా? ఏమి వింత? రామరాజ్యములోనే యిట్టివింతలా? ఇప్పుడు మనము చేయవలసినదియేమి? వెంటనే నిశ్చయింపుము.

చై:—వీని నీవైపుల లేకుండఁజేసినఁగాని యీగందరగోళము మానదు.

సో.యా:—ఈవైపులనేవిటి? వెనకవచ్చువారికి మరల నోకసియా? ఈలోకమున లేకుండఁగనే చేయవలయును. సరే నడువుము నేనుగూడ వచ్చెదను. రామభద్రునికడకు వెళ్లెదము.

చై:—తొందరపడకుఁడు, ముందుగా వసిష్ఠులవారి కడకుఁబోయి వారితో నాలోచించి కార్యము నడపెదము.

సో.యా:—సరే మంచి యూహే, నడువుము; ఈ విస్తళ్ళింటిలోఁ బడవేసివచ్చెదను. (నిష్క్రమింతురు.)

(శ్రీరాముఁడు, హనుమంతుఁడు, అంగదుఁడు ప్రవేశింతురు)

శ్రీ:—అంగదా! చిరకాలమునకు మమ్ము దర్శింపవచ్చితివి. వానర సార్వభౌముఁడు సుఖముగ రాజ్య మేలుచుండెనా? మమ్మేమయినఁ దలపోయుచుండునా?

అం:—దేవా! హసాదు, మీయాజ్ఞాబద్ధుఁడైకాదా కిష్కింధాపురమున వానర సార్వభౌముఁడు రాజ్యముఁ జేయుచుండుట? మిమ్ముఁ దలంపని నిమిషమొక్కటియయిననుండునా? అందు సుగ్రీవసార్వభౌముఁడు మిమ్ముఁదలంపకుండునా? ఆమరణాంతము కృతజ్ఞుఁడనై యుండఁదగిన సాహాయ్యముచేసితిరని చెప్పుచుండును.

హ:—(తనలో) ఏమి యువరాజు మాటలు వ్యంగ్యప్రధానముగా నున్నవి. ఏలొకో వీని చర్యలనుమానాస్పదములుగాఁ గన్పట్టుచున్నవి.

శ్రీ:—కుమారా! అంగదా!! మేముచేసినది కడునల్పకృత్యము సుమీ. మీపినతండ్రి మిగుల ప్రబుద్ధుఁడగుటచే మాయందుఁ గడుంగడుఁ గృతజ్ఞుఁడై యున్నాఁడు.

అం:—(తనలో) నిజముగ నల్పకృత్యమే (ప్రకాశముగా) దానికే రేయింబవల్లాంతరంగికులతోఁ జెప్పికొని యువ్విళ్లూరుచుండును. దేవరవారికి నాకస్మికముగా వాటిల్లిన యాపత్తునకుఁ గుందికుంది వెంటనే నన్ను మీకడకంపెను.

శ్రీ:—అంగదా! తీరరాని యిక్కట్టే కాని,

సీ॥ కాక పక్షంబులు • గల్గని పసినాఁడె,
దేశముల్ ఋషితోడ • దిమ్మదిరిగి
కనులలోఁ బెట్టుక • యనుకంప సాకిన
పితృమరణంబుచే • వెగటుచెంది

కడలేని యడవులఁ • గాల్నడఁతోడ ని
ల్లాలితోడుత నడ • యాడియాడి
కడుఁగ్రొవ్వి కన్నులు • గనక రావణుఁడు చే
సిన పరాభవ ముచేఁ • జివికి చివికి
యుండినను ధర్మసంస్థాప • నోచితంబు
లైన యట్టి కార్యముపట్టు • లందు జంక
మెపుడు రవ్వంతయేని యే • మేని పెద్ద
దిగులు గొల్పెడు కష్టమే • తేరనున్న. ౧

కాన రాజధర్మ పరిరక్షణంబుకై యర్థాంగిని గారాని యడవుల కంపినందులకై పరితపింపము.

హ:— దేవా! మీరనునది నిజమేకాని యొక్కసంగతి మాత్రము విచారింపవలసియున్నది.

సీ॥ కన్నవారలనెల్లఁ • గడకుఁ ద్రోసి మహాత్మ!
భవదాశ్రయముఁగోరి • వచ్చెనయ్య
అక్కటక్కట యసూ • ర్యంపశ్యయయ్యు మీ
తోడునీడవలె న • ల్లాడెనయ్య
పలలాశికొని పోవఁ • గలయందు సైతము
రేఁబవల్ మిము సంస్మ • రించెనయ్య
మీసంశయము తీర్చ • నానతోఁ దెగమండు
సొదనెక్కి కమలక • బ్రదికెనయ్య
గీ॥ అట్టిసాధ్వీమతల్లి మా • యమ్మ మూఁడు
లోకములతల్లి యక్కటా • లుబ్ధకాళి
పంచఁజేరినఁ బక్కునఁ • బగిలి నాహృ
దయము చావన్నైతినిగదా • తక్షణంబ. ౨

శ్రీ:—ఆంజనేయా! వెఱ్ఱియేడ్పు లేడ్చుచున్నావు. మేము విధించిన
దండనచే మేము దోషముఁ జేసితిమనియా నీయుద్దేశ్యము
హ:—నే నటుఁ జాలనుగాని, మాయమ్మమాత్ర మాదండనకు నర్హు
రాలు కాదని యెఱుంగుదును.
శ్రీ:—అయిన మేము దోషముఁ జేసినట్లేకదా! దీని నిదివఱకేల
చెప్పకపోతివి?
హ:—చెప్పనందులకు నామనస్సాక్షి నన్నుఁ బీడించుచునే యున్నది.
ఇన్నిదినములనుండి నేను గంటఁగూర్కెఱుఁగుదునా? మొన్న
యాజగన్మాత స్వప్నమునఁదోఁచి కనుకొలుకులనుండి వేడికన్నీరు
కాల్వలైపాఱుచుండఁ గొనగోటఁజిమ్ముచు డగ్గుత్తికతో "కుమా
రా! యకలంకమయిన నాచారిత్రమును, దుర్మార్గులకు దుర్జ్ఞేయ
మైన నాపాతివ్రత్యమును, నీవెఱుంగవా?" యనెను నేనులికిపడి
తల్లీ! యెఱుంగకేమి? ఈదీనుఁడు మీసన్నిధానముననిల్చుటక
యిననర్హుఁడాయంటిని. అట్లయినచో "శ్రీరామచంద్రునితోఁ జెప్పి
యెల వారిసంశయములను దీర్పవ"నియెను, తల్లీ! తల్లీ!! జగ
న్మాతా!!! నేనసమర్థుఁడను, నేనసమర్థుఁడను. అమ్మా! నేనెవఁ
డను? ఆమహానుభావునకు నొకసామాన్యసేవకుఁడను, నామాట
యందు వారికి గౌరవమెట్లుదయించు నంటిని! కుమారా! నీవు
చెప్పునదియు నిజమే. రారాని పోరాని యడవులలోఁబడవలసిన
యిడుములకు బీతువడను. అన్యాయంబుగ నామెడకుఁదగిలించిన
యీ"నిరాపనింద" నెట్లుపాపుకొందునాయని దురపిల్లుచుంటిని.
ఇఁకనెవరునాదిక్కు? మరల మిమ్ముఁజూడఁగల్గుదునో లేదోయని
యంతర్ధానమయ్యెను. నాఁటనుండి నాకు నిద్రాహారములు రుచిం
చుటలేదు.

శ్రీ:—ఓయీ! హనుమంతా! నీవుసూర్యవంశపు పరువుమర్యాద లెఱుఁగనట్లు మాటాడు చున్నావు.

హ:—ఎఱుంగ కేమి మహాత్మా! ప్రాకృతజనంబులాడు మాటలు పాటించి వంశము కలంకము పాలగునని తలంచి, నిరపరాధినియు సాధ్వీమతల్లియునగు మాయమ్మను హేయమగు నిందపాలుసేయు టుచితమో? నేనెఱుంగనా? నాఁడశోకవనమధ్యంబునమలిన జీర్ణాంబరములతోఁడను, సంస్కారశూన్యములగుటచే జడలుగట్టిన శిరోజములతోఁడను, దివారాత్రములు హా రామ, హా రామ; యనుచు మిమ్ములధ్యానించుట, అట్టి తల్లికా యిట్టివాదు? త్రేతాయుగలక్షణము కాఁబోలు.

అం:—దేవా! మేము చెప్పునంతటివారము కాముగాని సీతామహా దేవి వనవాసముచేత సూర్యవంశమున కపకీర్తిగాని కీర్తిరానేరదని నాతలంపు.

శ్రీ:—(నిమీలితనేత్రుఁడై విచారించి) అంగదా! నీవాక్యములయందు సత్యము లేక పోలేదు. కాని“జనవాక్యమ్‌తు కర్తవ్యమ్” అను పల్కులఁ బాటింపవలసిన వాఁడనైతిని.

హ:—దేవా! యీనానుడి మాబోటి ప్రాకృతజనంబులకుఁ గాని మీ వంటివారికిఁగాదు.

శ్రీ:—ఆంజనేయా! నీవుకూడ నానింద మా నెత్తిపై నే పడవేయుచున్న వాఁడవా?

(ద్వారపాలకుఁడు ప్రవేశించి) మహాప్రభూ! వసిష్ఠులవారు తమ సందర్శనార్థమై వచ్చినారు. ఏమిసెలవు?

శ్రీ:—ఇంతకన్నను గావలసినది యేమున్నది? వెంటనే తోడ్కొని రమ్ము.

(వసిష్ఠుఁడు, వైదికులు ప్రవేశింతురు. శ్రీరామచంద్రుఁడు పీఠము డిగ్గి) సూర్యవంశోద్భవుఁడను, శిష్యుఁడునగు రామభద్రుఁడు నమస్కరించుచున్నవాఁడు.

వ, వై:—వర్ణాశ్రమాచారపరిరక్షణసామర్థ్యమస్తు.

హ:—రామభద్రుని సేవకుఁడు హనుమంతుఁడు నమస్కరించుచున్నాఁడు.

వ, వై:—పుత్రపౌత్రాభివృద్ధిరస్తు.

అం:—(తనలో) మా హనుమయ్య యెంత యదృష్టవంతుఁడు: పెండ్లియుఁ బెండ్లమును లేకుండఁగనే బిడ్డలమీఁద బిడ్డలను బొందఁ బోవుచున్నాఁడు. ఇందులకు సంశయమేల? బ్రాహ్మణులమాట రిత్తవోవునా? (ప్రకాశముగా) కిష్కింధాపుర యువరాజంగదుఁడు నమస్కరించుచున్నాఁడు.

వ, వై:—(తేఱిపాఱఁజూచి యాశీర్వదింతురు.)

శ్రీ:—ఇదిగో! యిందుదయచేయుఁడు. (అందఱుపవిష్టులగుదురు)

వ:—రామభద్రా! మనోవ్యాకులము లేకుండ రాజ్యముఁ బరిపాలించుచుంటివికదా? క్రొత్తవింత లేమియు లేవుకదా?

శ్రీ:—మీ యాశీర్వాదబలమువలన ధర్మానుష్ఠానపరుఁడనై ప్రజలు సంతుష్టిఁ బొందునట్లు రాజ్యము చేయుచునే యుంటిని. జగద్గురువులయిన మీరు మాయెడఁ బరిపూర్ణకటాక్షముగల్గియుండఁ బాలనయందుఁ గొఱతేమియుండును?

వై:—దేవా! సూర్యవంశము సాకేతపురసింహాసనమునందున్నంతకాలము మాబోటి వైదికులకుఁ గొదవలేమియుండవు. కాని (అని యాఁగును)

అం:—(తనలో) యీ ముదుకండేదియో కైలాటము దెచ్చిపెట్టుటకు యత్నించుచున్నాఁడు. శాంతముతో వినియెదను.

వ:—సైనికులుగారూ! మీరు కొంతతడవాఁగకుండుఁడు. (రాముఁనికేఁ గన్నుసన్నఁ జేయుచు)

శ్రీ:—హనుమంతా! అంగదుఁ డలసినయట్లున్నది. యువరాజును విడిదలకుఁ గొంపోయి సత్కారములను గావింపుము.

హ:—అంగదా! మనము విడిదలకుఁ బోదమురమ్ము. (ఇరువురును బయలు దేరుదురు)

అం:—(తనలో) ప్రజ్ఞకులోపమా? వైదికమునందుఁగాక లౌకికమునందుఁగూడ వసిష్ఠులవా రసాధారణులే, మేమేమియో వినిపోదుమని చెప్పి యీమిషచే మమ్మావలకంపింపుచున్నాఁడు. అయినను జిత్రము చూచితీరవలయును. (హనుమంతునివైపు తిరిగి) యాంజనేయా! యిది నీవు రామాయణము నిర్మించుటయందుఁ బడ్డ శ్రమకుఁ బ్రతిఫలము గాఁబోలు.

హ:—అంగదా! యింకను నీకుఁ జిన్నతనము వదలలేదుగా! ఆర్యులను దిరస్కరింపఁగూడదు.

అం:—ద్రావిడులను దిరస్కరింపవచ్చునా?

హ:—కొంటెమాటలను మాని యిటువినుము. మనము సామాన్యసేవకులము, రాజులు రాచకార్యములను బహిరంగముగాఁజర్చింప నొల్లరు.

అం:—అవును మనము సామాన్యసేవకులమే. అందు ముఖ్యముగా నీవు కిష్కింధాపురము వదలినప్పటినుండి సామాన్యసేవకుఁడవే

మైతివి. లేకున్న నిక్కడి కేలవచ్చెదవు? దీనికేమిగాని ముక్కు మూసికొని తపముఁ జేసికొను నాబాపనితో రాజకార్యములేముం డునా యని వెఱగుపడి యిట్లంటిని. ఇందుఁ దిరస్కారణ మేము న్నది? అయినను మనము సామాన్య సేవకులము గదా, మన కేల? పోదము రమ్ము. (నిష్క్రమింతురు.)

చై:—(జనాంతికముగా వసిష్ఠునితో) యీ నూతనజాడ్యము కిష్కింధా పుర యువరాజునకుఁగూడ సోఁకినట్లున్నది.

వ:—అనుమానముపడియే నేను వానిని నావలకంపు నుపాయముఁ జేసి తిని. (శ్రీరామునితో) రామభద్రా! కర్తవ్యాంశమునకువత్తము.

శ్రీ:—చిత్తము. గురువుగారి వాక్యములు వినుటకు సిద్ధముగనే యుం టిమి. సెలవిండు.

వ:—ఇప్పుడు క్రొత్తక్రొత్తగాఁ బ్రజలయందు రగులుచున్న కలవర పాటు నెఱింగితివా?

చై:—ప్రజలయందుఁగాదు, ద్విజేతరులయందు.

వ:—ద్విజేతరులయందేమి? వారిని సదమదించుటకు ద్విజులయందు మాత్రము లేదా?

శ్రీ:—మేమంతగా నెఱుంగమే. దేవా! యదియేదియో సెలవిండు. (అంగదుఁడు గాంధర్వవిద్యచేఁ బ్రవేశించి యదృశ్యుఁడై యొక మూలడాగి శ్రీరామ వసిష్ఠుల సంభాషణము వినుచుండును.)

వ:—శ్రీరామచంద్రా! రాజవై యుండియు, వేగులవారిమూలమున రాష్ట్రరహస్యములఁ దెలిసికొనుచుండుటలేదా? ఎంతమాట?

అం:—(తనలో) శ్రీరామచంద్రుఁడు నాఁడు చాకలివాని యింటిగుట్టు

తెలిసికొనుటచేఁగల్గిన యగచాట్లకుందుచే మరల నట్టిఫనికిఁ బూనుకొనఁడనినాతలంపు.

శ్రీ:—దేశికేంద్రా! యకస్మాత్తుగా సంభవించిన భార్యావియోగ దుఃఖముచే మతిచెడి రాజకార్యములయందుఁ బ్రమత్తుఁడనై యున్నాఁడను.

వ:—సూర్యవంశమునందుద్భవించిన నీవలన నెట్టిమాటలు వింటి. నీవు ధీరోదాత్తుఁడవు; ఇట్లు కుందఁదగునా? యిట్లాడఁదగునా? ఎన్ని సంకటములుసంభవించినను రాజధర్మమును నెఱవేర్చుటవిధికాదా?

శ్రీ:—సూర్యవంశపు పరువుమర్యాదలను నిల్పుటకే యీ యగచాట్లను ధైర్యముతో ననుభవించుచుంటిమి.

వ:—నీవీశ్వరాంశసంభూతుఁడవు, కానఁ బ్రాకృతజనంబులట్లు మాటాడఁ జనదు. ఈ విషయమున వాల్మీకమహాముని యభిప్రాయమును వినియుండలేదా? ఈశ్వరావతారమని చెప్పుచున్నాఁడు.

అం:—(తనలో) ఇటు వాల్మీకరామాయణమునువిన్నాఁడు; అటుహను మద్రామాయణమును విన్నాఁడు. కాని శ్రీరామచంద్రుఁడు తానింకను మనుష్యమాత్రుఁడో, యీశ్వరుఁడో నిశ్చయించుకొననట్లున్నది. ఒకవేళ రెండునుగాక త్రిశంకుతాతగారి స్వర్గవాసి యేమో?

శ్రీ:—దేవా! క్షమియింపుఁడు. మనుష్యరూపముతోనున్న మేము మనుష్యులట్ల చరియింపవలదా?

వ:—శ్రీరామచంద్రా! నీవు సార్వభౌముఁడవగుటంజేసి రాజధర్మమును విధ్యుక్తముగా నెఱవేర్పవలసియున్నది.

చై:—(తనలో) ఆకోతిముండకొడుకేదిరో మందుపోసినట్లున్నది.

వాని మొగము జూచినప్పుడే నాకనుమానము గల్గినది.

అం:—(తనలో) తాతగారూ! నాకు మంచిబిరుదే యిచ్చితిరి. అదియే నిజము కావలయు.

శ్రీ:—చిత్తము! మీయాజ్ఞాబద్ధులము.

వ:—అటులయినచో రామభద్రా! యిటువినుము, నీవు రాష్ట్రసమాచారములెఱుంగకుండినను, మేముమాత్రమెఱుంగకుండజాలము. సాకేతపుర రాజ్యశ్రేయస్కాములమయిన మేము దానిపట్ల ప్రాణములయిన విడుతుము. నేడయోధ్యాపట్టణమంతయు గుసగుసలతోడను జిటచిటలతోడను నిండియున్నది.

అం:—(తనలో) ఏమిచెపుమా! వసిష్ఠుతాతగారి యవ్యాజపరోపకారశీలత వెల్లివిరియుచున్నది.

శ్రీ:—కారణమేమి?

వ:—కారణమా! ఎన్నడయిన వినియుంటివా శంబుకుని పేరు?

శ్రీ:—మాకర్ణతాడితమైనట్లు కన్పట్టదు.

వ:—నేటిదనుక మేమును వినియుండలేదు.

వై:—అట్టియల్పుడే యీగుసగుసలకన్నిటికిని మూలకారణము.

వ:—ఇతడనార్యుడు, అనగా ద్విజేతరుడు, అనగా ద్రావిడుడు, అనగా మనస్మృతులు పేర్కొన్న శూద్రుడు.

వై:—(సంతోషమునుబట్టజాలక తనలో) ఆహా! పూర్వసముపార్జితమైన విద్యనంతయు నుపయోగపఱచుచున్నవారు వసిష్ఠులవారు. సమయమునకక్కఱకురానిచదువు చదువా?

అం:—(తనలో) వసిష్ఠులవారింకజిని గలగూరగంపచేసినారే,

శ్రీ:—అయిననేమి ?

వ:—ఏమియులేదు, శాంతముతో వినుము, త్రికాలజ్ఞులును, లోకాతీతులును, ప్రజ్ఞాచక్షువులునయిన తొల్లింటిఋషులెల్ల వీరికి జపతపంబులు నిషేధించిరి.

శ్రీ:—జపతపంబులనఁగా భగవద్ధ్యానమేకదా ?

వ:—అగును. భగవద్ధ్యానమే వీరికినిషేధించి యార్యులగు ద్విజులకు సేవఁజేయ శాసించిరి.

శ్రీ:—ఋషులు మేలుకార్యము నేచేసిరి.

వ:—ఇంతియకాదు, స్మృత్యనుసారముగా వర్ణాశ్రమాచారములను నిల్పి కాపాడుభారము క్షత్రియులందుంపఁబడినది. సూర్యవంశ్యులగు క్షత్రియులెల్లరు ఋషులయాదేశమును గ్రహించి పాటించి నేఁటిదనుక రాజ్యపరిపాలనంబుఁగావించిరి.

శ్రీ:—నేఁటిదనుకయనుచుంటిరి, మేమును మాపూర్వులు పోయిన పుంతనే పోవబద్ధకంకణులము.

వ:—అట్లయిన వినుము, నేఁడీశంబుకుఁడు సాకేతపురమున కతిసామీప్యమున నొకయాశ్రమము నిర్మించికొని, ద్విజేతరులనుండి శిష్యులనుగ్రహించి స్మృతులను ధిఃకరించి వారికిఁ దత్వోపదేశముఁగావించుచున్నాఁడు. అంతటితో విరమింపక, పట్టణములకును బక్కణసీమలకును ఛాత్రులనంపి యార్యులతో సమానస్వత్వము కలదని శూద్రులకు బోధింపించుచున్నాఁడు.

శ్రీ:—మాప్రజలకెల్లరకు సమానములగు హక్కులుండుటుచితమే కదా

వ:—ఉచితమే స్మృతిసమ్మతమున్నంతేవఱకు.

శ్రీ:—చిత్తము.

వ:—అందుచే నీపట్టణంబున, నీసాకేతంబున గర్వగ్రస్తులై శూద్రులు బ్రాహ్మణులను దిరస్కరించుటయేకాక వేదాధ్యయనంబునకుఁ గూడఁ గడంగుచున్నారు.

శ్రీ:—ఇప్పుడు మాకేమియాదేశము ?

వ:—ఈదేశమునీదికాదా ?

శ్రీ:—మాదియే.

వ:—అటులయిన వర్ణాశ్రమాచారములను నిల్పనొల్లవా ?

శ్రీ:—నిల్పబద్ధకంకణులము, గాని మమ్మేమిచేయమందురు ?

వ:—నీరాజ్యమునకురానున్న యీప్రమాదమును, నీముప్పును వైశమ తొలగింపవా ?

శ్రీ:—దానికి సందియమేల ? నేఁడే వర్ణాశ్రమాచారముల ధిక్కరించి విచ్చలవిడి వర్తించువారల నిష్ఠురదండనపాలుచేసెదనని శాసనమును బ్రచురించెదము.

వ:—ఇట్టిశాసనమువలన నుపయోగములేదు. ఇది తాత్కాలికోపశమనముగల్గఁజేసినఁ గల్గఁజేయుచు. కాని శాశ్వతముగా నీయుపద్రవమును దప్పింపఁజాలదు. ద్రావిడులందుద్భవించిన యీయావేశమును మీశాసనమప్పటికి నణచిపెట్టినను, లోన గుమిలిగుమిలి యెన్నటికయిన బయల్పడకమానదు. ముందు మేల్కొనుట మేలు. ఒకరినిర్హ్వరంబట్టి శిక్షించిన నుపశమిల్లునని తోఁచును.

శ్రీ:—ఎవ్వరికి నేశిక్షవిధించమందురు ?

వ:—ఎవ్వరిని శిక్షించిన నేమిలాభమున్నది ? సామాన్యదండనమువలన మాత్రమేమియుపయోగమున్నది ? ఈమతద్రోహులగురువునుం

బట్టియే మరణదండన విధించవలయును. ఇయ్యది కఠినశిక్షయని తలంపరాదు. ఇరుపక్షములవారి మేలుకొఱకే. అవయవముల యందొక్కటి నష్టమయినదానిని ఖండించివైచుట వైద్యునకు విధి. ఇందు వేఱొండు తెఱవు లేదు.

శ్రీ:—(నివ్వెఱగంది, కొంచెము విచారించి) మీరీమాటలు చెప్పనుదగదు మేము విననుదగదు. వేయేల? వినఁజాలము. దుష్టశిక్షణంబున నాఱితేఱిన యీహస్తము నిరపరాధునిఁ ద్రుంపఁజాలదు.

వ:—నిరపరాధుఁడనుచున్నాఁడవు. స్మృతి ధిక్కారముఁజేసి మతద్రోహముఁగావించిన నీచుఁడెట్టిదండనకయిన నర్హుఁడే.

(హనుమంతుఁడు ప్రవేశించి యదృశ్యుఁడై యంగదుఁడు కూరుచున్న స్థలమునకుఁ గూరుచుండఁబోవును.)

అం:—(తొలఁగి తనలో) పాపము మాహనుమన్నకుఁ గండ్లుకనఁబడుట లేదు. ఇది బ్రాహ్మణభక్తికిఁ బ్రతిఫలముగాఁబోలును.

శ్రీ:—అటులయినచో మేము శంబుకుని సన్నిధానమునకరిగి యాతఁడొనర్చుచున్నది మతద్రోహమని నచ్చఁజెప్పి మంచిమార్గమునఁ బెట్టెదము.

వ:—మేమిదివఱకే యతనితో ముచ్చటించియుంటిమి. అతఁడు మా మాటలను బెడచెవులనుబెట్టుటయేకాక యనార్యులకుఁగూడ మతమునందు సమానమగు స్వత్వమున్నదని తర్కించి, ప్రాణము నయిన విడుదునుగాని యంతరాత్మకువ్యతిరేకముగా నారబ్ధకార్యములను విసర్జింపనని మొండిపట్టుపట్టి ఖండితముగాఁజెప్పినాఁడు. అందుచేతనే మీసన్నిధానమునకువచ్చితిమి.

శ్రీ:—ధర్మసూక్ష్మములు మాబోంట్లకు దురవగాహము. అయినను

నింతకుమున్న నార్యులు కూడ బ్రహ్మత్వము గడించినట్లు వినా్న రము. శంబుకుని వాక్యములయందు మతద్రోహబుద్ధి యున్నట్లు కనబడుచున్నది.

వ:—రామచంద్రా! పొరబడుచున్నాడవు. నీవు చెప్పునవి కృతయుగ మునాటికథలు.

శ్రీ:—అయ్యా! యుగభేదముచే సత్వము కూడ మారునా?

వ:—దానికింకను సందియమేల?

శ్రీ:—అట్లయిన నీవిషయమున దీర్ఘవిచారణము జేయవలయును. అనాలోచితముగా గార్యమును జేయజాలము. క్షమింపుడు

హ:—(తనలో) శ్రీరామభద్రుడు సత్యము నేపల్కుచున్నాడు.

శ్రీ:—(ఆలకించి) ఎక్కడనుండియో రోదనధ్వానములు వినవచ్చుచున్నవి.

ద్వా. పా:—(ప్రవేశించి) బ్రాహ్మణుడొక్కడు క్రందనముజేయుచు మొగసాలకడ నిలువంబడియున్నాడు. ఏమిసెలవు?

శ్రీ:—వెంటనే లోనికిగొనిరమ్ము.

ద్వా:—చిత్తము (నిష్క్రమించును) (బ్రాహ్మణుడొక్కడొక్క బాల శవంబుతో బ్రవేశించి యాత్రముతో రామునుద్దేశించి)

బ్రా:—చం॥ ఇనకులవర్యుడౌరఘునరేంద్రునిదొట్టియునేటిదాక నుర్వ
జనకులుగల్గ బుత్రకులు • చచ్చుటగానము సీతలాటమం
దున ఘటియిల్లెగారణము • తోచదు శూద్రుడెవండొ
మెచ్చటో

తనమత ధర్మముల్ విడచి • తప్పుపథంబున బోవబోలెడిన్ 3

ఉ॥ ఓరఘురామ! కట్టెదుట • నున్నది బాలశవంబు జూడు మీ
పాలుల బ్రోవలేని నర • పాలకు లేటికి? మీదుపూర్వులె

వ్వారలు విప్రభక్తిపరి • వర్జితులెన్నఁడుగారు గావున౯
బాలుని బిడ్డకిచ్చెదవొ ప్రాణము! శాపమునే గ్రహింతువో! ౪

అం:-(తనలో) ఏమియుఁ జెవరింపు; తన బిడ్డను బ్రదికించుకొనలేని యీపాఱుఁడు శాపము నిచ్చునఁట, ఏమనియో!

వ:-అకాల బాలమరణదందహ్యమానుఁడవైన యీయదృష్టహీనుఁడా చక్రవర్తిని దూలనాడకుము.

బ్రా:-వసిష్ఠులవారా! దుఃఖమున మునింగిన నేను మిమ్ముఁజూడఁజాలక యపచారమును జేసితిని. నమస్కారము. శాస్త్రవిహితముగా రాజ్యమేలఁజాలని చక్రవర్తిని దూలనాడకేమి చేయఁగలుగుదును?

శ్రీ:-ఓభూదేవా! బ్రాహ్మణ ధర్మముగాని యీకోపమేలపూనెదవు? వాటిల్లిన యాపత్తు సవిస్తరముగాఁ దెల్పిన నదితీర్ప శ్రీరాముఁడు సంసిద్ధముగానున్నాఁడు.

బ్రా:-ఇతఁడు నాబిడ్డఁడు, లేకలేక కన్నసంతానము. నేఁడకస్మాత్తుగా మరణించెను. కారణము మీరే యరయుఁడు.

అం:-(స్మృతి నభినయించి యక్కజపాటుతో) ఔరా! యౌరా! యేమి యీకుట్ర! ఏమి యీతంత్రము! ఏమి యీధర్మకౌశలము! ఇప్పుడంతయు నర్థమయినది; వసిష్ఠులవారెంత తంత్రజ్ఞులు మొన్నసాయంకాలము, వసిష్ఠులవారశ్వనీ దేవతలతో గుసగుసలు వోవుటకుఁ గారణమిదియా! భూదేవులాకాశదేవులొక్కటైరి. ఇఁక శంబుకర్షికిఁ బ్రాణములు దక్కుటెట్లు? అశ్వనీ దేవతల సాహాయ్యమున నీకుఱ్ఱవానిని మూర్ఛపోఁగొట్టి శంబుకర్షి తపముచే మరణించెనని చెప్పవచ్చిరి. ఎంతపొరపాటుఁ జేసితిని.

మానుషేణ తాతగారిని దీసికొనివచ్చిన యెడల నేదియో విఘ్నకుడిచ్చి లబ్ధప్రజ్ఞునిఁ జేయకుండునా! కట్టా యిప్పుడు నేనేమి చేయఁగలను. ఎంతమోసము. అయినను శ్రీరామచంద్రుఁడేమి చెప్పునో వినియెద.

శ్రీ:—మహాత్మా! యిట్టి బాలారిష్టము జేని వలనఁ గల్గునో సెలవిండు

వ:—(దీర్ఘముగా విచారించి)

శ్లో॥ యస్యరాష్ట్రేనృపాలస్య। తురీయశ్చతపోధనః
తత్రతధ్యన్ భవత్యేవ। విప్రబాలస్యమారణమ్।

శ్రీరామచంద్రా! యింకను సంశయమేల? ఏరాజు రాష్ట్రమునందు శూద్రుఁడు తపస్సుఁ జేయుచున్నాఁడో యచ్చటనే యకాలముగా విప్రబాలురకు మరణము సంభవించి తీరునని స్మృతి వాక్యము చెప్పుచున్నది. ఇంతకన్నను మనకేమి తార్కాణము గావలయును?

హ:—(వినయముతో) దేవా! మీవాక్యములు మాకుఁ బరమప్రమాణములు. సందేహింపవలసిన యగత్యములేదు కాని యొక్క సంగతిని దెలియఁగోరుచున్నాఁడను.

అం:—(తనలో) కష్టకడకు మాహనుమయ్యకుఁగూడ నేదియో సందియము వొడకట్టినది. తఱుముగాఁ దఱుముగాఁ బ్రాణరక్షణకయి గొడ్డయయినను వెనుదిరిగి పొడుచునన్న సామెత యబద్ధమగునా?

చై:—(కోపముతో) ఆంజనేయా! వసిష్ఠులవారేల? నేనేసమాధానముఁ జెప్పెదను. ఆసందియమేదియో తెల్పుము.

హ:—ఎవరయిననా కేమి స్వామీ, "అవశ్యమనుభోక్తవ్యమ్ కృతమ్ కర్మశుభాశుభమ్" అను వాక్యముల చొప్పున శూద్రుఁడెవండేని

యాత్మకులధర్మముల విసర్జించి, ద్విజహితములగు కర్మముల నాచరించినయెడలఁ దచ్ఛూద్రుఁడు పాపాగ్నిదగ్ధుఁడు కాఁడే యును గాని ద్విజశిశుప్రమరణముచునెట్లు తటస్థించును? ఇటులయినచో ద్విజేతరులు తపంబుఁ జేసినయెడల ద్విజులు నామమాత్రావశేషు లగుదురా? అధర్మమాచరించుచున్న పశ్యతోహరుని మహాపాప ముచే నెచ్చటనో యున్న పరులు నశింతురా? పాతకులను దమ పాపములు బాధింపవా? అజ్ఞుఁడనైన నాకేమియుఁ దోఁచుట లేదు.

అం:—(తనలో) మాహానుమన్న యెంతవాఁడైనాఁడు? వేదాంతము వెలిగించుచున్నవాఁడు. దొంగకు నీతులా?

వై:—ఆంజనేయా! శ్రమపడి ప్రశ్నలడిగితివి కాని నీకు శాస్త్రచర్చ చేయునధికారము లేదెఱుంగుదువా? మాబోంట్లు ధర్మసూక్ష్మ ములను నీకుఁ జెప్పనుదగదు, నీవు విననుదగదు.

అం:—(తనలో) మాహానుమయ్య తలతిక్కవదలినట్లున్నది.

హ:—అయ్యా! మాకెందులకుఁ జెప్పఁగూడదో యిప్పుడు తెలి సినది.

వ:—(రామునుద్దేశించి) వింటివా రాఘవరామచంద్రా యాశ్రమసాం కర్యంబునఁ గల్గు దుర్నయములు? మనము విన్నదానికిని నేఁడు కన్నదానికిని సరిపోయినది. ఇది తప్పక శంబుకుని తపశ్చరణ ఫలితముగా నోపు. నిర్నిమిత్తంబుగ నిట్టివి గలుగవు.

అం:—(తనలో) ఇంక నేనిచ్చట నిలువఁజాలను. మానవుఁ డెట్టికార్య ములను జేయఁగలఁడో నేఁటు తెలిసినది. (నిష్క్రమించును.)

శ్రీ:—మునీంద్రా! నామన బింకను సంతృప్తి పడకున్నది. నిర్జనమైన యరణ్యసీమ తపంబుఁ జేసికొనుచున్న శంబుకునకును నీబాలమర

ణంబునకును గార్యకారణ బాంధవ్యంబు గుర్తింపంజాలకున్నాఁడ.

వ:—మనమిప్పుడు సేయుచున్న కర్మమునకు నుత్తరజన్మమునకును సంబంధబాంధవ్యములెట్లు చెప్పెదవు? కొన్ని యెడలఁ గార్యకారణ సంబంధమూహింపఁదగినది. అదియుంగాక వంశగురువగు నేను చెప్పుచున్నాఁడను. ఋషిప్రోక్తములగు శాస్త్రములను జూపించుచున్నాఁడను. ఇంకను సంశయమేల? నాఁడపరబ్రహ్మయగు విశ్వామిత్ర వాక్యములయందు విశ్వాసముంచి తాటకిని వధింపలేదా?

హ:—(తనలో) క్రమక్రమముగా నెత్తిపొదుపులోనికి దిగుచున్నదే తాతగారిపని.

శ్రీ:—స్వామీ! యదినరహంత.

వ:—(ఆత్రముతో) ఇతఁడు బ్రాహ్మణహంత. స్మృతి ధిక్కారముచే బ్రాహ్మణవధఁజేసినాఁడు. ఎవ్వరెక్కుడు పాపకర్ములో యోజించుకొనుము.

శ్రీ:—ఇది నిజమయినచో వెచుదీయను.

వ:—నిజము కాకేమి? లెమ్ముకీర్తికాముఁడవుకమ్ము.

హ:(తనలో) నిరపరాధునిఁజంపి శ్రీరామచంద్రుఁడు యశస్వికావలసి వచ్చెనుగా.

శ్రీ:—మీవాక్యములఁ బ్రతిఘటింపఁజాలను. మీయాజ్ఞను నెఱవేర్చెద.

హ:—(తనలో) తఱచిట్టికార్యములు నానెత్తిననే పడుచుండును. శ్రీరామచంద్రుఁడు నన్నీపనికి మాత్రము నియోగింపకుండునుగాక.

వ:—సూర్యవంశజులెన్నఁడు గురుతిరస్కారముఁజేసి యెఱుఁగరు. నీవా చంద్రార్కము రాజ్యమేలుదువుగాక.

శై:—జయతు, జయతు.

శ్రీ:—శంబుకుని మాసన్నిధానమునకు రప్పించి కొన్ని ప్రశ్నములడిగి మఱి మీయాజ్ఞనెఱవేర్చెదము.

వ:—నీయిష్టము వచ్చినట్లాచరింపుము. ఒక్కసంగతిఁ జెప్ప మఱచితి. శంబుకుని వధతో నీబ్రాహ్మణ బాలశవంబు పునర్జీవితము కాఁగలదు.

శ్రీ:—దీనిసత్యాసత్యములు పరీక్షింపఁగలము.

వ. చై:—ఇఁకమాకు సెలవిప్పింపుము.

శ్రీ:—చిత్తము. (నిష్క్రమణము.)

ద్వితీయాంకము సంపూర్ణము.

శంబూకవధ

(ఉత్తరరామచరిత)

తృతీయాంకము.

——:o:——

చిదానందాశ్రమము

(అంగదుఁడు, శంబుకుఁడు ప్రవేశింతురు)

శం:—యువరాజా ! నీవు వెఱ్ఱిబాగులవాఁడవుసుమా! శ్రీరామచంద్రుఁడు నన్నుఁ జంపుననియా నీ దుఃఖము? నామరణము వలన నార్యులకుఁగలుగు లాభముకన్న ననార్యులకుఁగలుగు లాభము మెండుగ నుండునని నీవెఱుంగవా ?

అం:—మహాత్మా ! యిదియెట్లు ?

శం:—నామరణము ద్రావిడసంఘమునందు నూతనజీవముకల్పింపదనియా నీనమ్మకము ? ఆత్మాభిమానముగల ప్రతిజాతికిని క్రూరదండనము స్వాతంత్ర్య రక్షణాశక్తినిబుట్టించును.

అం:—ఇది యాత్మాభిమానముగల జాతిలక్షణమని మీరు సెలవిచ్చితిరి. ఇది యనార్యులమగు మనకు నన్వయించునాయని యూరి యాడుచుంటిని.

శం:—అసఁగా ద్రావిడులకు నభిమానము లేదనియా నీయూహము. లోఁగ్లింటి మనపూర్వులచరిత్రముఁజదివిచూతుము. ఆర్యులకు ననార్యులకుఁ బ్రవర్తిల్లిన భయానకరణంబుల నెంక క్షణకాలము నీమనోనేత్రమును బ్రసరింపఁజేయుము. ఈయుద్ధములన్నియు నేఁటికి సంభవించిననను కొంటివి? మూలకారణమును యోజింపుము. నీసంశయములు పటాపంచలగును.

అం:—ఆర్యులకు ననార్యులకు జరిగినవి యుద్ధములని తలపోయను. దేహదార్ఢ్యముకలిగి విదేశములనుండి తండోపతండములుగ మన దేశముపైఁబడి దేశమును గొల్లఁగొట్టుచు మనపూర్వులవెన్నాడు నప్పుడు యుద్ధములెట్లు పొసంగును? ప్రత్యర్థినిల్చినప్పుడుకదా సమరము. యుద్ధములేకుండఁగనే చేసైనంతవఱకు నార్యులనార్యుల నులిమివేసిరని నాయాశయము.

శం:-కుమారా! యంగదా! మనపూర్వులు భీరువులనియా నీయాశయము. ఎంతవెఱ్ఱిపడితివి? ఆర్యులతో హోరాహోరింబోరి, కచాకచిం బెనఁగి, బాహాబాహింందొడరి తుముల సమరంబుఁజేసిన వారలు మనపూర్వులు. నీవన్నట్లులార్యులు శీతలదేశములనుండి వచ్చుటచే మిక్కుల శరీరసత్వముకలవారగుటచేతను, రణధర్మము లంబాలింపకుండుటచేతను దుష్టతుదకు విజయముఁగాంచిరి. అనంతరము నీవనినది జరిగినది. ఎక్కడికోపోవుచేల? రావణుఁడు బలపరాక్రమసంపన్నుఁడా? లేకరజ్జులాఁడా? మీసాహాయ్యము లేకున్న రాముఁడేమయినఁ జేయశక్తిమంతుఁడగునా? మీతోడ్పాటు మాటయటుంచుము జాతిద్రోహియు, గులద్రోహియు, వంశద్రోహియు, భ్రాతృద్రోహియునగు, విభీషణుఁడు రాజ్యకాంక్షచే నింటిగుట్టు తెలుపకున్న రాముఁడు వ్యర్థప్రయత్నుఁడగువాఁడా లేదా

అం:—దేవా! ఋషిసత్తమ కాని రావణుని మాటఁ దలపెట్టకుఁడు. మీవంటివారు తలపెట్టఁదగిననామము కాదు. అతఁడు నీచుఁడు, పరభార్యాపహారి.

శం:—కుమారా! నిజమే యనుకొనుము, అతఁడు నీచుఁడే; ఆనీచుని యందు నొకసుగుణమున్నది కనిపెట్టఁగల్గితివా?

అం:—దేవా! వానిం గూర్చి ప్రసంగింపకుఁడు క్రోధము రగులకుండ వానిం గూర్చి వినఁజాలను.

శం:—ఇదిగో! యీ యొకమాట నేవినుము. తొందరపడి వివరమును పాడుచేసికొనకుము. దానలాభము గల్గఁబోదు.

అం:—అటులయినచో సెలవిండు, వినియెదను. ఆసుగుణమేది?

శం:—రావణుఁడు సీతామహాదేవిని దొంగిలికొనిపోయినాఁడనియే కదా యాతఁడు నీచుఁడంటివి.

అం:—అగును, అందుచేతనే.

శం:—కొనిపోయి యేమిచేసినాఁడు?

అం:—ఆమహాపతివ్రతను బెట్టరాని బాములు పెట్టినాఁడు.

శం:—బాములు పెట్టినాఁడుగాని యామహాపతివ్రత పాతివ్రత్యమునకు లోపము గల్గించెనా?

అం:—అది వానిసుగుణము కాదు. దానికిఁ గారణ మాజనని సౌశీల్యము నాత్మబలమును. సాధ్యమైనచో నానీచుఁడు చేయరాని పాపకార్య మొకటియుండునా?

శం:—దిక్పాలకజేత యపకారము దలంచుకొన్నచో దిక్కుమాలిన యబల యేమిచేయఁగలదు? యోజింపుము. ఇది వానిసుగుణమో దుర్గుణమో?

అం:—దీనికి నేనేమియుఁ జెప్పఁజాలనుగాని, పరస్త్రీని దొంగిలికొని పోవుట పాపకార్యముకాదా? అనంతరమెంతనీతితో వర్తించిననేమి? దుష్పథముకాకుండునా?

శం:—దీనికిఁగల కారణములనుగూడ నాలోచించి యవలనీవుఁదోఁచిన తీర్పుఁజెప్పుము. రాముఁడు నిష్కారణముగా ననార్యులనందఱిని దెగటార్చుటకు ఋషులతోఁ బంతముపట్టెను. ఇదిన్యాయమో!

అం:—నిష్కారణమేమి మహాత్మా? ఆఋషులకు నీద్రోహు లెన్నెన్నియో యపచారములుచేసి యాపదలుగల్గఁజేసెను.

శం:—వీరుచేసినయవి నీతికార్యములుదలపెట్టవా? వీరునిజముగ బ్రహ్మజిజ్ఞాసువులనియా నీయభిప్రాయము?

అం:—అగును బ్రహ్మజిజ్ఞాసులనియే నాయభిప్రాయము.

శం:—నాయనా! వినుము. నీయభిప్రాయము సరియైనదికాదు. ఆర్యచక్రవర్తులచే ననార్యరాజులగుట్టుమట్టు కనుఁగొనుటకు దక్షిణాపథంబునకుఁ బంపఁబడిన యోగివేషధారులయిన ఛద్మవిద్యాపారంగతులు. తమనీచకార్యములకు మతమును గప్పడముగాఁజేసికొనిన వృషాసంయములు. వీరు దక్షిణాపథమున నచ్చటచ్చటఁ బల్లెలుగట్టుకొని శిష్యపరంపరలమూలమున వార్తాసంగ్రహణముఁ జేయుచారులు. వింధ్యోత్తరభూములనుండి వెడలఁదఱిమి, దక్షిణాపథమునగీచునును కాఱడవులలోఁ జెట్టుగుట్టలఁ బుట్టలంబట్టించియు నచ్చటనైన నిలువనీడలేకుండఁ జేయుటకేర్పడిన కొఱముళ్లు. ఇదియ్యది సత్యమని వీరిపూర్వచరిత్రంబులయందుఁ బెక్కుచోట్లఁ దార్కాణముఁ జూపనగును. దీనికంతయు మూలకందము జాతిపై మత్సరము. సామ్రాజ్యము లుదగ్ధపటలముఁజేసి మానవుని

సామాన్యస్వత్వమైన స్వాతంత్ర్యమునకుఁ బ్రతిబంధకముఁ గల్పింప నొడిఁగట్టుకొన్నవారిని దమదేశమునుండి వెడలనడచుటకైయు యత్నించుట పాపమో, దోషమో, రాజనీతివిరుద్ధమో యోజింపుము. (అంగదుఁడు దిగ్భ్రాంతితో వినుచుండును, శంబుకుఁడావేశముతో నంగదునిమోమునందుఁ జూడ్కినిల్పి) మీతండ్రి ఋషులకుఁగాని, సాధువులకుఁగాని యేమిద్రోహము, ఏమియపకారముఁజేసినాఁడని రాముఁడు పొదమాటునడాఁగి ప్రాణముఁ దీసెను? (అంగదుఁడు నిరుత్సాహముతో నూరకుండును) పల్కవేమియంగదా?

అం:—(మెల్లగా) ఆడినబాస నెఱవేర్చుకొనుటకు.

శం:—(ఉద్వేగముతో) అంగదా! స్ఫుటముగఁ బల్కవేమి? ఆడినబాస నెఱవేర్చుకొనుటకా? అంతనీతిశాలియా? రావణుఁడులక్ష్మణుని మహాశక్తితో మూర్ఛాయనునిఁజేసినప్పుడు రాముఁడు మీ ముందట మీపినతండ్రితోడను, విభీషణునితోడను జెప్పినవాక్యములేవి? ఆడినబాస నెఱవేర్తుననియా? అసమర్థుఁడఁబ్రతిన నెఱవేర్పలేననియాఁ? చెప్పవేమి? జ్ఞాపకములేదా? * (అంగదుఁడు నిరుత్తరుఁడైయుండును, శంబుకుఁడు సముద్వేగమువలన జనించిన కంపితస్వరముతోఁ జాలుకుచూపులంజూచుచు) కుమారా! ఇది యిటులుంచుము, పరోపకారార్థము బ్రతినపట్టుటమేలుగాని యాత్మలాభమునకై ప్రతినపట్టితినని నీచకార్యమునకు నొడిగట్టుట ధర్మమా? ప్రతిజ్ఞాపూర్వకములయిన నీచకార్యములన్నియు,

* భానుజసేనఁగొంచుఁ గిష్కింధకునేగు నాపలుకుసెల్లదు నీవునుబోవిభీషణా! ।
భాస్కరరామాయణము.

నిర్దోషములును, నిష్కళంకములును నిర్మలినములును నగునా?

అం:—దేవా! నేను గర్వాతామూఢుఁడనైతి, ముగ్ధుఁడనైతి, మీ వాక్యములఁ బూర్వపక్షము సేయఁజాలను, జేయనొల్లను. (ప్రకంపిత స్వరముతో) నాఁడా రాయబారిగా లంకాపట్టణము ప్రవేశించి యాస్థానముతో నిండుకొలువై యున్న రావణుని తేజ ఓజములు నాకన్నుల మిఱుమిట్లుగొలుప నాసభాంగణమున నజజాము నిష్ప్రభుఁడనై నిలువఁబడితిని. తుష్టితుఁడకు నడచుచున్నది ధర్మమార్గమని చెప్పి నిందావాక్యములాడితిని. మాహనవన్నమాత్రమో రావణుఁడు మూఁడులోకములను బరిపాలించుటకుఁదగినవాఁడని నాతో రహస్యముగా నొకనాఁడు చెప్పెను.

శం:—కుమారా! యింకొకమాట వినుము. రావణుఁడు నీచుఁడే నీచతరుఁడే నీచతముఁడే కాని యట్టినీచుని సబాంధవముగాఁ జంపిన యనంతరము శ్రీరామచంద్రునకు వాటిల్లినయాపత్తేమి?

అం:—(విచారించి) నేనెఱిఁగినంతవఱకు నాపత్తేమియు లేదు.

శం:—లేదా? అటులయినచో రామలింగేశ్వరస్వామిప్రతిష్ఠకుఁ గారణమేమి?।

అం:—జ్ఞాపకమునకువచ్చినది. రావణవధచే శ్రీరామునకు బ్రహ్మహత్యామహాపాతకము చుట్టుకొన్నదియఁట.

శం:—(ఎక్కసక్కెమునుదెల్పు చిఱునగవుతో) నీచునిజంపుటచే బ్రహ్మహత్య యెట్లు సంభవించును? బ్రహ్మజ్ఞానియైనప్పుడుకదా తద్వధచే బ్రహ్మహత్య తటస్థించును. నీచకార్యములు చేయువాఁడు బ్రహ్మజ్ఞానియెట్లగును? విచారింపుము.

అం:—స్వామీ! క్రమక్రమముగ సర్వమును నామనోనేత్రములకు విశదపడుచున్నది.

శం:—అంగదా! యింకొక్క సంగతిఁ జెప్పుచుఉంటిని. వాల్మీకి మహా ముని యసాధారణ శేముషీధురీణుఁడు. రావణుఁడు మహాపాతకి యని ఋజువుచేయుటకుఁగా రావణుఁడు సీతాదేవిని బలాత్కారముగా మానహానిఁ జేయుటకినేదో యొకశాపము నాటంకముగాఁ గల్పించి లోకులను విభ్రమపాలుచేయఁగలఁడని నాకుఁదోఁచుచున్నది. అయినను మనము నిజమును గొలఁది దినములలోనే జూడఁ గల్గుదుము.

అం:—(వినయముతో) దేవా! మీామనస్థైర్యమే నిశ్చితార్థమును సంపాదింపఁగలదు. ప్రాకృతజనంబులకు మీాచరిత్రము దురవగాహము. ద్విజులు మిమ్ముఁ బాషండుఁడనియు, మతద్రోహి యనియు దెగడుదురు. ద్విజేతరులో విద్యాగంధము లేమిచే బ్రాహ్మణ ద్వేషియనియుఁ దన్మూలమున రాజదండనకుఁ బాత్రుడనియు గొణుగుదురు. కట్టకడకు మీారిరు తెగలకుఁ గాని వారగుటయే ఫలితము. మీామహత్త్వతత్త్వముఁ దెలిసికొనఁజాలక ద్విజేతరులు కృతఘ్నులగుటయే కాక కృతాపరాధులగుచున్నారు.

శం:—యువరాజా! తెవులు గొంటునకు మందురుచింపదని చెప్పి స్వాదుపదార్థము నొసంగుట యుక్తమో! నేనెందులకుఁగాను పోరాడుచుంటినో ద్విజేతరులు కొన్నినాళ్లకయినఁ దెలిసికొనకపోదురా?

అం:—(పొరలి వచ్చుచున్న దుఃఖముతో) నిన్నశ్రీరాను భద్రుని సభాముఖమున జరిగిన చర్చను బరిశీలింప నింకఁ జిరకాలము మీాసందర్శన భాగ్యము మాబోంట్లకు దొరకదని సందేహము పొడముచున్నది. మీారీసాకేతము విడచి దక్షిణాపథమునకు

వచ్చి యచ్చో మా సేవలనంగీకరించుచు నజ్ఞానాంధులఁ దరింపఁ జేయరాదా?

శం:—ఏమి నీ బేలతనము? దక్షిణాపథమునకు వచ్చుటకు నభ్యంతరమేమియు లేక పోవుటయే గాక నాకు సుగ్రీవసార్వభౌముని సందర్శన లాభము కూడఁ గల్గును. అయినను నిజముగ శ్రీరామచంద్రుఁడు నా ప్రాణమునకుఁ దెగినయెడల దక్షిణాపథమునకుఁ దరలినంతమాత్రమున నేను దప్పించుకొనఁగల్గుదునా? ఇది యెట్లయినను నేనిచ్చట నీయాశ్రమ స్వీకారముఁ గావించుట యాత్మలాభమునకే యనుకొంటివా? అట్లు కాదు. నాయీకృత్యము వలన ద్రావిడులందఱు మేలుపొందవలయునని యభిలాషము, కాకున్నచో నేనేదుర్గమారణ్యమునందో నిష్ఠురతపోనిష్ఠాగరిష్ఠుండనయి కైవల్యముఁ బొందఁజాలనా? మఱియు హిందూమతరక్షకుఁడను బిరుదంబుఁ దాల్చిన శ్రీరామచంద్రుని సన్నిధానమున నేయీస్వత్వము నిరూపించుకొనఁ జాలుటో లేక స్వత్వముతోపాటు ప్రాణమును గోల్పోవుటో తటస్థింపవలయును. రామరాజ్యములో మనము దొంగతనముగా భగవద్ధ్యానముఁ జేసికొనవలసియుండునో బాహాటముగా, బహిరంగముగాఁ జేసికొనవచ్చులమో స్థిరపఱచికొనుటకే మేమీ సాకేతపురప్రాంతసీమలయందు మెల్గాడుచున్నాము. రాజు బ్రాహ్మణవాక్యములఁ దిరస్కరించి మతరక్షణమే చేయునో, యాదరించి హితరక్షణమే చేయునో, చూడవలసియున్నది.

అం:—అమంగళము ప్రతిహతమగుఁగాక, దేవా! మీయాదర్శము సామాన్యులకు దుర్జ్ఞేయము, మీభావము గభీరము, మీమానసము కారుణ్యసాప్లుతము. అఖిలవస్త్వంతర్యామియగు నీశ్వరుఁడు

మిమ్ముఁ బాలించి మీయారబ్ధ కార్యమును నెఱ్ఱవేర్చుచునుఁగాక, మఁగిడి కిష్కింధాపురమునకుఁ బోవుతలంపున శ్రీరామచంద్రుని కడ సెలవంది కొన్నిసంగతులు మీకుఁజెప్పి పోవువాఁడనై యిచ్చటకు వచ్చితిని.

శం:—కుమారా! చెప్పవైతివా సంగతులను, విన ముచ్చటపడు చుంటిని.

అం:—మహాత్మా! నోరాడకున్నయది. చెడుమాటలు చెప్పవలసిన వాఁడనైతి.

శం:—ఏమినీవెఱ్ఱి? తెగించినవానికి సముద్రము మోకాలిబంటికాదా? ప్రాణమున కాశింపని నాకుఁ జెడుమాటయుండునా?

అం:—ఋషిచంద్రమా! వసిష్ఠులవారి కుట్రచే నోషధీ సాహాయ్యమున నొక బ్రాహ్మణ బాలుని విసంజ్ఞుఁజేసి కొంపునకుఁగొంపోయి మీయాశ్రమవ్యత్యాసముచేఁ గల్గిన ఫలమని శ్రీరామచంద్రునకు నచ్చఁజెప్పిరి. నచ్చఁజెప్పి మిమ్ము శిక్షాపాత్రునిజేయుటకుయత్నించుచుండ నేమజూడఁజాలక యీకడకరుదెంచితిని.

శం:—(అలక్ష్యభావమును సూచించు నగవుతో) జోటిలోఁదలఁ దూర్చి రోఁకంటిపోటునకు వెఱవనగునా? ఈకార్యవిధాన మంతయు నూహింపనిదికాదు. కానఁ బిరుతిపడవలసినపని లేదు. పాపము! వసిష్ఠులవారికెట్టి యవస్థవచ్చినది?

అం:—దేవా! ప్రొద్దెక్కుచున్నది. అనుజ్ఞయిత్తురా? (నమస్కరించును.)

శం:—(లేవఁదీసి) కుమారా! కృతార్థుఁడవుకమ్ము, సుఖమునఁబోయి రమ్ము.

అం:-(కన్నుల నీరునించికొని డగ్గుత్తికతో) ఎన్నఁటికో పునర్దర్శనము? సంయమీంద్రా! యీశిష్యునిసేవ నంగీకరింపనిచ్చగలదేని గాంధారి మాంధాత ప్రొద్దువేఁ గటురంపినను మీపదసన్నిధి వ్రాలుదును.

శం:-పరోపకారబుద్ధి మహనీయుల లక్షణముకదా! పునర్దర్శనమైనను గాకున్నను బరస్పరసంభాషణము మాత్రము మఱచి పోకుము.

అం:-దేవా! మీయాశీర్వాదమే నాకు జీవగఱ్ఱ పనివినియెదను.

శం:-(తటాలున లేచి యంగదుని కౌఁగలించుకొని గద్గదస్వరముతో)

కుమారా! పోయిరమ్ము, సుఖముగఁబోయి రమ్ము. (అంగదుఁడు నిష్క్రమించును శంబుకుఁడు చింతామగ్నుఁడై కూరుచుండ శిష్యుఁడొక యుత్తరముతోఁ బ్రవేశించి) దేశికేంద్రా! యిదిగో! శ్రీరామచంద్రుఁడు మీకయియంపినయుత్తరము. (అందియిచ్చును) ఏమిసెలవిత్తురో! వాకిట సేవకుఁడు వేచియున్నాఁడు.

శం:-(ఉత్తరమును దీసికొని విప్పుచు) బ్రహ్మదాసా! మనమనుకొన్నది యనుకొన్నట్లు జరుగుచున్నది. ఈయుత్తరమును నీవు చదువుము. వినియెదను. అక్షరములు బాగుగాఁగన్పట్టుటలేదు. (ఉత్తరము శిష్యునకిచ్చును; శిష్యుఁడంది పుచ్చుకొని చదువును.)

శ్రీసాకేతపుర సింహాసనస్థిత పట్టభద్రుండును; సూర్యవంశ సముద్భూతుండును, హిందూమత సంరక్షకుండును, వర్ణాశ్రమాచారపరిపాలన బద్ధకంకణుఁడునునగు దాశరథ శ్రీరామసార్వభౌముండు శంబుకునకుఁ దెలియఁజేయునది;

నీవు వైదికధర్మ విరుద్ధకర్మరతుండవై, స్మృతి విహితమయిన ద్విజసేవఁద్యజించి, ద్వైజ కర్మంబులనుష్ఠింపుచుండుటయే కాక

వేదాధ్యయన, అధ్యాపకప్రముఖ బ్రాహ్మణానుష్ఠేయములకు స్వత్వమున్నదని శిష్యులంగూర్చి బోధింపుచు మతద్రోహముఁ గావింపుచున్నాఁడవని మా శ్రుతిపథమునఁబడినది. మేము ధర్మమార్గానుచరులమగుటచే సభాముఖంబున నీస్వత్వమును రూఢిపఱచుకొనుటకధికారమిప్పించుచున్నాము. కాన రేపు మూఁడుయామములకు నొడ్డోలగము జరుగనైయున్నది. వేద వేదాంగ పారంగతులను, సర్వశాస్త్రనిష్ణాతులను రప్పించుచున్నాము, స్మృతివిహిత ధర్మతిరస్కారులకు మరణదండన శాస్త్రచోదితమని తెలియఁజేయుచున్నాము. (శిష్యుఁడుగురువును దేశిపాఱఁ జూచుచుండును.)

శం:—కుమారా! నీయుద్దేశ్యమేమి? ఈపండితపరిషత్తునకు శాస్త్రచర్చకయి పోదమా?

శి:—పోవుటయే యుచితమని తోఁచుచున్నది. రహస్యముగ మనమెన్నిబోధించిన నేమి? ఎన్నటికయిన మనవాదము బహిరంగము కావలసియే యున్నదికదా. కానఁ దరుణము వచ్చినప్పుడు మనమేల వెనుకాడవలయును? ధర్మాధర్మ విచక్షణకర్తయగు శ్రీరామప్రభుని మధ్యవర్తిగనుంచికొని యార్యులతో ముఖాముఖి శాస్త్రవాదముసల్పి, యొడిచిపుచ్చి, మనహక్కులను బలిమిమై గుంజుకొని నిలువఁబెట్టుకొనుట యుచితమగుటయే కాక నాకుఁ బరమసమ్మతము.

శం:—నాయనా! కార్యములు మాటలంతసుకరములు కావు. పైపెచ్చు తెఱచాటుననున్న మహానుభావుఁడెవ్వఁడో యెఱుంగుదువా? వసిష్ఠమహాముని. ఈవాక్యములెవ్వరివని నీయాలోచనము?

శి:—శ్రీరామచంద్రునివని, ఇందులకుసందియమేల?

శం:—నీవుపొరపడితివి. కాదు. ఇవి వసిష్ఠుని వాక్యములు. స్మృతి విహిత ధర్మతిరస్కారులని యుత్తరమునందుఁ జేర్కొనఁబడినది. ఇంకదీనికి వాదమేమున్నది? ప్రక్షిప్త చిత్రగ్రంథములగుటచే స్మృతులు మనకాదరణీయములు గావను మనమొక్క నెవరాలకింతుగు? వేదప్రతిషిద్ధమని చెప్పసాహసించనేనా చూచితివా? దీనికి సభాముఖమునఁ బరిష్కారమేమున్నది? ఒక్క తేగతి వారు వేద ప్రామాణ్యమునంగీకరింపరు మనము స్మృతి ప్రామాణ్యము నంగీకరింపము. మనవాదము ధర్మాధికారికి ధర్మవిరుద్ధమగును. మనము శిక్షకుఁ బాత్రులమగుదుము. ఇంతియే జేప జరుగనున్నది. కానఁ బత్రమును, లేఖిని గొనిరమ్ము. ప్రత్యుత్తరమంపెదము.

(శిష్యుఁడు నిష్క్రమించి పత్రము లేఖినితోఁ బ్రవేశించును.)

సిద్ధముగనుంటివా? నేను చెప్పు వాక్యములు వ్రాయుము.

(శం॥ బుకన్ని చెప్పుచుండఁగా శిష్యుఁడు వ్రాయును.)

మ॥ అతిలోభంబునబూని యాత్మహిత కాంక్షార్థానాచార్యులై
స్మృతి నిర్మాణవిదగ్ధులై తనకు వారిన్ సభ్యులఁ జేసి త
ద్ధిత పక్షుండవు ధర్మపీఠమున నయ్యా; దేకూరుచున్నంతమా
గతియేమౌనో యెఱుంగఁ జాలమొకో యింకన్ రామ
చంద్రప్రభూ ౧

మ॥ మతనిర్మాణముకై వచించి ఋషులామ్నాయంబులంబిష్టటన్
స్మృతులన్ జెప్పిరి యార్యసంఘ మొగి వర్ధిల్లంగ మేమందుచేఁ

జతురామ్నాయములందలంచుచునము • స్కారంబులం జేయుచున్
స్మృతిధిక్కారము జల్పఁబూనితిమిమా • క్షేమాభిలాషంబుచే. ౨

మ॥ ప్రభుచూడామణి మీరు వేదములనే • ప్రామాణ్యముం గొన్నచో
సభకేతెంచెద మట్లుగా నియెడ మీ • సాన్నిధ్యముం జేరి మీ
సభికుల్ చేసెడి వాదముల్ వినుటకున్ • సామర్థ్యమున్ లేదుమా
కభయం బిచ్చెడువారు గానఁబడరే • న్యాయంబుపోకుండగన్ ౩

ఇయ్యది చాలు, నీయుత్తరముం గొంపోయి సేవకునికిమ్ము. ఆవలనేమి జరుగునోయోర్చి చూచెదము. కార్యంబులఁ దీర్చికొనుటకు సరయూనదికిఁ బోవలయును. ఇంకఁ జిరకాలము శాంతముతో సంధ్యావందనాదులఁ జేసికొనుటకు వీలుండదు.

శి:-చిత్తము నిష్క్రమింతురు.

తృతీయాంకము.

సంపూర్ణము.

శంబూకవధ

(ఉత్తరరామచరిత)

చతుర్థాంకము.

—:O:—

(శ్రీరామచంద్రుని ప్రవేశము)

శ్రీ:—అబ్బా! రాజ్యమేలుట కత్తిమీఁది సాముగదా!

గీ॥ తెలిసి యపచారమిసుమంత । నలుపకుండ
జపముఁ జేసికొనుచునుండు । సాధువులను
బట్టివర్ణాశ్రమాచార । పాలనంబఁ
టంచుఁ బరిమార్పఁగావచ్చె । నక్కటకట

ఇందుచేతనే తొల్లింటిపుణ్యమూర్తులగు ఋషులు "రాజ్యాంతే నరకమ్ ధ్రువమ్" అని నుడివిరి. రామరాజ్యమునందే యిట్టి చిత్రములు జరుగవలయునా? శంబుకుని శిక్షింపకున్న యెడల వంశగురువునకేమి యలుకవచ్చునోకదా!

గీ॥ రాజ్యరక్షణవిషయమై । రాజు జాలి
బూనఁదగదంచు గురుమూర్తి । యానతిచ్చెఁ
గాని తత్వజిజ్ఞాసుల । కంఠనాళ
ములనుగోసి రాజ్యముఁజేయఁ । బోవలేను

అయినను శంబుకునితోడఁ బ్రసంగించిచూచెదను. ఓరి! యెవఁడు రాయక్కడ ?

జా:—(ప్రవేశించి) స్వామీ! యేమియాజ్ఞ ?

శ్రీ:—ఓరీ! మొన్న కాంభోజరాజు పాయనంబుగాఁబంపిన యుత్తమా శ్వమును సజ్జీకృతముఁగావించి వెంటనేగొనిరమ్ము.

జా:—చిత్తము. (నిష్క్రమించి మరల గుఱ్ఱముతోఁ బ్రవేశించును)

శ్రీ:—(గుఱ్ఱమెక్కి) ఛీ! యెడమకన్నదరుచున్నది. కారణమేమి చెపుమా ?

గీ॥ నాకు గురువెన్ని స్మృతులు క్రో • డీకరించి
చెప్పినను ధర్మమిదియంచుఁ • జిత్రమేమొ
సంశయాత్ముఁడనైతినీ • సమయమందుఁ
గారణముమాత్రము మదికిఁ • గానరాదు 3

గీ అంతరాత్మ పీడితుఁడను • నగుటచేతఁ
జేయునదిలేక మనస్సెల్లఁ • జెదురుచుండె
నిట్టిసమయంబునను యుక్త • మిదియటంచు
నెట్లుబుద్ధికిఁబొడమునో • యెఱుగరాదు (నిష్క్రి) 4

(* చిదానందాశ్రమము *)

బడలికతో శ్రీరామచంద్రుఁడు ప్రవేశించును.

శ్రీ:—అబ్బా! సూర్యాతపముచేత డస్సిన నాసర్వాంగములను సేద దేర్చుచున్న యీమృదు సౌరభశీతలములగు మలయపవనకిశోర ములు నాకు బ్రహ్మానందమును గూర్చుచున్నవి. పాంథులపథికా యాసమును నపనయింప నేనెఱుంగకుండ నీయారామప్రతిష్ఠఁ

గావించినవాఁడెవఁడై యుండనోపు ? (దిక్కులుపరికించి) యేమి యీయకాల వసంతాగమము. లతాసమావృతము లయిన యీని కుంజపుంజములు కోరకితములును, బుష్పితములునై యీయారామ నివాసిమాహాత్మ్యమును బ్రకటించుచున్నవి. (ఉలికిపడి) యేమి! యారారా!! యాశ్చర్యము. చిలుకగోర్వంకలెల్లను వేదపాఠములను బఠించుచున్నవి. అయ్యారే! కోయిలలా సామగానముఁజేయుట? ఏజితేంద్రియుని పవిత్రాశ్రమమోకదా యిది. కనుగొనియెద. ఋష్యాశ్రమమునకు నశ్వారూఢుఁడనై పోవుటయుక్తమా? కాదు (అశ్వావరోహణముఁగావించి ముందునకునడిచి సోమలతకుఁ బాదులత్రవ్వి నీళ్ళుపోయుచున్న బ్రహ్మచారింగని) కుమారా! యచ్చట యేమిచేయుచున్నావు ?

బ్ర:-(తలయెత్తిచూడకే పాదుఁద్రవ్వుచు) యేమిచేయుచున్నానో కన్పట్టుటలేదా ? (అనంతరము శ్రీరామునివంక నెగాదిగఁజూచి) ఇదిగో! దర్భాసనంబు. ఇచ్చట దయచేయుఁడు. అతిథిపూజ మాకు గురోపదిష్టంబు. మాగురువుగారిని జూచిపోవుటకై మొన్న కణ్వులవారువచ్చి యీ సోమలతనునిచ్చిపోయిరి. దానికి నీరుపోసిపెంచుటకు మాగురువుగారాజ్ఞయిచ్చిరి. ఆపని యిప్పుడు నేనుజేయుచున్నది.

శ్రీ:-కూర్చుండెదఁగాని, యీయాశ్రమమెవ్వరిది ? మీగురువుగారి పేరేమి ?

బ్ర:-ఇంతియేనా నీకేమియో తెలియుననుకొంటిని. (రాముఁడు చిఱునవ్వునవ్వుచు బ్రహ్మచారిని వీపునఁదట్టుచుండును) ఇది మా గురువుగారి యాశ్రమము బ్రహ్మర్షీంద్రుఁడగుశంబుకర్షి మాగురువుగారు.

శ్రీ:—ఏమీ! శంబుకర్షియా?

బ్ర:—(అబ్బురముతో) ఏమి యులికిపడుచున్నావు? ఎప్పుడును పేరు వినలేదా? నీవేదియో పట్టణవాసివని తోఁచుచున్నది.

శ్రీ:—(తనలోఁ బరాకుతో) నాడఁబోయినతీర్థ మెదురైనట్లున్నది (ప్రకాశముగా) అవును. పట్టణవాసినే; కాని మీగురువుగారిని దర్శించుటకు వీలుండునా?

బ్ర:—ఓ యిదియేమంచిసమయము. మాగురువుగారీవేళనే శిష్యులం గూర్చికొని మతప్రసంగముఁ జేయుచుందురు. ఇదియేదారి. చూచితివా? ఈదారినేపోయి యాబట్టలాఱవైచిన పొదదగ్గరనుండి యాకుటీరముఁ బ్రవేశించిన మాగురువుగారిని జూడఁగల్గుదువు. (ఏదియో జ్ఞాపకమునకురాగా) పొఱబాటు. అఖ్జూరవనమునం దీవేళ మతోపన్యాసముఁ జేయుచుందురు.

శ్రీ:—సరియే నేనువెళ్లెదను (ముందునకునడచి తిరిగివచ్చుచుండును)

బ్ర:—ఏమి తిరిగివచ్చుచున్నావు? దారితెలియదా? నేనుజూపించెదనురమ్ము.

శ్రీ:—అట్లుకాదు నీవుముందుపోయి మీగురువుగారితో శ్రీరామచంద్రుఁడు మిమ్ములనుజూచుటకు వచ్చుచున్నాఁడని చెప్పఁగల్గుదువా?

బ్ర:—(నివ్వెఱగంది) ఏమి శ్రీరామచంద్రులా; మారాజుగారా? దేవా! యెవ్వరోసామాన్యులనుకొని మీకుఁదగినసత్కారమును జేయలేదు. రాజాధిరాజులను సందర్శించినప్పుడెట్లు చరియింపవలయునో మాబాబయ్యగారును జెప్పలేదు. ఛాందసుఁడముకదా? క్షమింపుఁడు.

శ్రీ:—(బ్రహ్మచారి దగ్గరకు దీసి) కుమారా! నీవలన దోషము లేదు. నీమాటలవలన మాకానందము గల్గుచున్నది. రాజాధిరాజులను సందర్శించునప్పుడెట్లు చరియింపవలయునో గురువుగారు చెప్పలేదా? రాజాధిరాజులను గుర్తించు చిహ్నములైనను చెప్పలేదా?

బ్ర:—దేవా! లేదు. శిష్యులను రెండవమారు చూచినప్పుడెవ్వరో గొప్పవారనుకొన్నానుగాని, మరల గొప్పవారు మా యాశ్రమమునకెందులకు వత్తురాయని—.

శ్రీ:—నీ బేలతనము మమ్మానందము పాలుచేయుచున్నది. మీగురువుగారు నీకేమియుం జదువుచెప్పరా? చిన్నవని కాఁబోలు.

బ్ర:—స్వామీ! అట్లుకాదు. అట్లుకాదు. నన్నుఁబోలు చిన్నలకుఁ బ్రొద్దుననే సంధ్యావందనాదులఁ దీర్చికొనినయనతరము, భగవంతునిగూర్చి కొన్నికొన్ని సంగతులు చెప్పుదురు. ఆవల మేము పాఠములను జదువుకొనుటకుఁ బోవుదుము. మధ్యాహ్న సమయమున వైయాకరణులతోడను, మీమాంసకులతోడను బ్రసంగముఁ గావించుచుందురు.

శ్రీ:—మీ గురువుగారు శిష్యులనెప్పుడైనను గోపపడుచుందురా?

బ్ర:—దేవా! లేదు. ప్రసన్నవదనముతో మాటాడుచుందురు. గురువుగారని పిలువము. బాబయ్యగారని పిలుచుచుందుము. మమ్ములఁ జూచుటతోడనే చిఱునవ్వునవ్వుచుఁ గబురులు చెప్పుచుందురు. బాబయ్యగారిని జూచుటతోడనే మాకు సంతోషముప్పొంగివచ్చును.

శ్రీ:—సరే! అటులైనా? నీవిప్పుడేమి చదువుకొనుచున్నాఁడవు?

బ్ర:—సంస్కృత భాషాపరిచయమును గల్గించుకొనుచున్నాఁడను.

సంస్కృతము నేర్చికొనుట మిగుల కష్టము. మొన్న మాబాబయ్యగారు వ్యాకరణ మారంభించెదమని చెప్పినారు. అప్పటి నుండియు నాకుఁ జెప్పరాని యానందముబుకుచున్నది.

శ్రీ:—అంత సంతోషముగా నున్నదిగా? మంచిమాటయే. నీకేమి యివఁగావలయునేమో చెప్పుము. మేమిచ్చెదము.

బ్ర:—బ్రహ్మచారులకుఁ గోరిక్కలేముండును విద్యా వ్యాసంగము దక్క? ఆవిద్యను బాబయ్యగారు చెప్పుచునే యున్నారు. అయినను నితరులనుండి యేవస్తువయిన నూఱకతీఁకొనుట దోషమని బాబయ్యగారు చెప్పుచుందురు. వారికిఁ గోపమువచ్చు పనిఁ జేయఁజాలను.

శ్రీ:—మేమిచ్చిన వస్తువును దీసికొన నొల్లవా?

బ్ర:—మాబాబయ్యగారిష్టపడిన యెడల.

శ్రీ:—అట్లయిన మీబాబయ్యగారిని గనుగొందును గాని నీవుపోయి మేము వచ్చితిమని తెలియఁజేతువా?

బ్ర:—చిత్తము. సంశయమెందులకు? (నిష్క్రమింతురు)

—• ఋష్యాశ్రమ వనము •—

(పీఠముపై శ్రీరామచంద్రుఁడుపవిష్టుఁడగును. శిష్యగణపరివృతుఁడై శంబుకర్షి సమీపమునఁ గూర్చుండును.)

శం:—దేవా! మాయాశ్రమము నేఁటికిఁగదా పవిత్రమైనది. మీ కాతిథ్యము నొసంగి మేమును జరితార్థులమైతిమి.

శ్రీ:—సంయమీంద్రా! మిమ్ములను దర్శించి మేమును జరితార్థుల

మాయుంటిమి. కాని మతవిషయమగు ప్రసంగమును జేయనుద్దేశించి యీయెడకరుదెంచితిమి. రాజ ధర్మము మీకుఁ దెలియనిది కాదు. మేము హిందూమత సంస్థాపనాచార్యులము. హిందూమత రక్షణార్థమై సూర్యవంశము సాకేతపుర సింహాసనమునుండి సూర్యుని దొట్టి నేఁటివఱకు రాజ్యమేలుచున్నది. కాన మతరక్షణము మాకుఁ గర్తవ్యమే కాక విధ్యుక్తధర్మము. మతద్రోహము మా తలకంటఁగలదు. మేము సహింపము. మాప్రజలయందెట్టిమత ద్రోహియున్న శిక్షించుటకు వెనుదీయము. హిందూమతమునఁ బుట్టి హిందూమతమునఁ బెఱిగి, హిందూ మతమునకు ద్రోహమాచరించువాఁడు నరకకూపమునఁ బడకమానఁడు మేము నిమిత్తమాత్రులమయి వానిని శిక్షాపాత్రునిఁ జేసెదము.

శం:- దేవా! యిదినేనెఱుంగనిది కాదు. మతద్రోహులను శిక్షాపాత్రులఁ జేయుట రాజధర్మము. కాని నాఁడు రాజులు తమ ధర్మము నెఱవేర్చని పాపము నఁబోదురు.

శ్రీ:- అందుచేతనే నేఁడు మేమిచ్చటికరుదెంచి మీరుచేయుచున్న కార్యములు, మతోపన్యాసములు, మతద్రోహములగునో కావో నిర్ణయింపఁ జనుదెంచితిమి.

శం:- సకల ధర్మ స్వరూపులగు మీరీకార్యముఁ బూనుటకంటె మాకు సంతోషదాయకమగు కార్యమేమున్నది? మీసాన్నిధ్యమున నీకార్యము నిర్ణయింపఁ బడుటకంటె మాకు నలయునది యేది? దేవరవారడిగిన ప్రశ్నములకు నాయెఱిఁగినయంతవఱ్టునకుఁ బ్రత్యుత్తరమిచ్చుటకు సంసిద్ధుఁడగుచున్నాఁడను. (శిష్యులవైపు తిరిగి) వత్సలారా! మీరుపర్ణకుటీరమున వేదపాఠముఁ జేయుచుండుఁడు.

(శిష్యులు నిష్క్రమింతురు.)

శ్రీ:—అట్లయినచో వినుఁడు. మీరు కొన్నినాళ్లనుండి చేయుచున్న హితోపదేశములును, నీతోపదేశములును మా బ్రాహ్మణ దూషణముగనున్నవి. మహ ఋషులందఱును, స్మృతికర్తలును మీకు మతప్రసంగమునకు నధికారము లేదని చెప్పుచున్నారు. కాని మీరావాక్యములను చెవులను బెట్టుచున్నట్లున్నది.

శం:—దేవా! మన్నింపుఁడు. ఎందుచే నధికారము లేదని చెప్పుచున్నారు?

శ్రీ:—"శూద్రులకు వేదములను జదువుటకుఁ గాని ముట్టుటకుఁగాని యధికారము లేకపోవుటయే కాక మతప్రసంగమును జేయుటకుఁ గూడ నధికారములేదు. బ్రాహ్మణులు చెప్పిననీతులను గ్రహింపవలయును గాని ప్రశ్నింపరాదు" అని వీరివాదము. దీనికిమీరేమి ప్రత్యుత్తరముఁ జెప్పెదరు?

శం:—ఇందు రెండు సంగతులు విచారింపవలసియున్నవి. అవి యెవ్వియంటిరేని, చెప్పెదసావధాన మనస్కులరై వినుఁడు. మొట్ట మొదటిది మేము శూద్రశబ్దవాచ్యుల మెట్లగుదుము? ఆశబ్దము మాకెడకేల యంటఁగట్టెదరు? మేము ద్రావిడులము. మానామములు మాకున్నయవి మాపూర్వులు పరాజితులయినంత మాత్రమున నిష్టమువచ్చిన నామములచే మమ్ము వ్యవహరించుట పాడియా? అయిన దీనితోనేమి? భిన్ననామములచే వ్యవహరించినంతనే పదార్థములు నైజధర్మమును విడనాడవుకదా; ఇఁక రెండవది, మాకు మతప్రసంగమునకే యధికారము లేదనుచున్నారు. ఇదియెవ్వరి యాదేశము, కారణమేమి చెప్పెదరు?

శ్రీ:—ఋషుల యాదేశము, స్మృతుల యభిప్రాయమును, ఋషుల

యా దేశమునకుఁ గారణము కూడవలయునా ?

శం:— దేవా ! ఋషులు సర్వస్వతంత్రులు కానఁ గారణమక్కఱలేని మాటనిజమే; ఇట్టియున్న యెడల నిన్నటి స్మృతిని వీరు నేఁడు మార్చుఁగరు. మార్చుఁగారనుట యేల? మార్చిరి, మార్చుచున్నారు. ఇట్టిదుండఁగా నానాపురాణములు, భిన్నస్మృతులు; అందలి పరస్పర విరుద్ధములు; అట్టిచోఁ బ్రతిక్షణము మారుచున్న యీస్మృతులు గాని తత్స్మృతికర్తలుగాని మాస్వత్వ మిట్టిదియని నిర్ణయించుట కెట్లులు శక్తిమంతులగుదురు ?

శ్రీ:— (కినుకతో) ఋషులను, స్మృతులను ధిక్కరింప మొదలిడితిరా ?

శం:— శ్రీరామచంద్ర ప్రభూ ! మీరు ధర్మమూర్తులు, ధర్మాధర్మ నిర్ణేతలు కాన నాప్రార్థనము శాంతముతో నాలింపుఁడు.

నేను ఋషులను దూలనాడుటలేదు. దూలనాడుటవలన మాకుఁ గలుగులాభము కూడ లేదు. ఋషుల మనోగతితోపాటు క్షణక్షణము మారుచుండు ధర్మశాస్త్రము లెట్లు లోకజాతిస్వత్వమును నిర్ణయింపఁజాలునో తెలిసికొనఁ గోరుచుంటిని. మీరా స్మృతులను బాటింపకున్న నవియేమగును ? ఇదిగాక నేము దుర్బలులమగుటచేతనే కదా మమ్మధోలోకము పాలుసేయుటకే సృజింపఁబడిన గ్రంథములను ధర్మాధికారులు కూడ ధర్మశాస్త్రములనుచున్నారు. దేవా ! ఇవియార్తాలాపములు. ఆలింపుఁడు "దుర్బలస్య బలం రాజా" యనవినమే ? దోషులమయిన శిక్షింపుఁడు, నిర్దోషులమయిన రక్షింపుఁడు. ఇంతియే కోరునది.

శ్రీ:— సంయమీంద్రా ! వినుచుంటిమి, వినుచుంటిమి. మీరుచెప్పఁ

దండించిన తరువాత జెప్పెదను. ఆ నలదోషులరో, నిర్దోషులరో విచారించి నిర్ణయింతుము.

శం:- దేవా! యాలి చక్రభువులున్న నా హృదయవేదననంతయు వెలిబుచ్చుకొనెదను. మేము హిందూమతమును స్వీకరించిన కారణమున మానవసామాన్యములయిన హక్కులను మాయొద్దను డి బలాత్కృతముగా గుంజుకొనుట యెట్టి ధర్మము? ఎట్టి నీతి? సృష్టికర్త మొదల భక్తివిశ్వాసములను దేవసన్నిధానమునకుగన్న ముఖ్యప్రాపకులు, నక్కచోటుల గాను పక్షిగణమునకున్న పాటి స్వాతంత్ర్యము మాకుండదగదా? ప్రజ్ఞచక్షువులేని జీవరాసులకున్న యధికారము మాకుండగూడదా? మేమేమియు నవినీతి కార్యములకు జొరలేదు. ఈచరాచరములను, జేతనాచేతనములను సృష్టించిన యా "ఏకమేవాద్వితీయం బ్రహ్మ"ను సేవించుటకును, గీర్తించుటకును, పాడుటకును, పూజించుటకును స్వాతంత్ర్యమును గోరుచున్నాము. చతుష్పాదజంతువులు కూడ పూర్వకర్మ వాసనచే గల్గిన జ్ఞానలాభమున దపస్సమాధిని జెంది తరించినట్లు మనము వినుచున్నాము. అట్టి యధికారము మానవజన్మమెత్తిన మాకుండదగదా? పిపీలికాది బ్రహ్మపర్యంతము వెలుగొందుచున్న యాదిత్యతేజము యొక్క సంకీర్తన పరాయణులైన యీ బాలురకట్టి యధికారమేలయుండగూడదు? మీరాష్ట్రీయులు జన్మించి తమదాచుకొనుటచేతనా? పూర్వులు గడించి యిచ్చిన యీ ప్రాజనువులను వీరిని ముట్టకుండజేసి యజ్ఞాన కూపమున బడద్రోసిన, నీ కార్యములను మెన్నదగునట్టి వాడెవ్వడురు? ప్రజల మానప్రాణస్వత్వరక్షణ భారమునకు మూలము రాజుకాడా? హిందూమతస్థులమని మేము పిలుచు

కొనుచున్నందుంకుఁ బ్రతిఫలము మాకజ్ఞాన మొసంగుటా? హిందూసంఘ శరీరమునందొక యవయవము క్రిస్టియనుమారు చున్న నెల్లు తేజోవంతముగనుండును? ఇది మాత్రము ప్రభువు లకుఁ గీర్తిదాయకమా? మీరాజ్యమున జన్మించుటచేతనా మా కీపాట్లు?

శ్రీ:—సంయమీంద్రా! క్షణకాలమాగుఁడు. మీయిష్టమువచ్చినట్లు తపస్స్వాధ్యాయమున పలుకుఁడు. మీరునిశ్చయముగా నీశ్వర ధ్యానము సల్పుకొనవచ్చును. కాని వేదములిదుల్కు సమ్మ తించునా?

శం:—దేవా! మీ రేయరయుఁడు, సత్యమును గనుఁగొనుఁడు. వేద ములు హిందువులకెల్లఁ దరణోపాయములుగ నేర్పడినవి కాని క్షమింపుఁడు, పౌంఁబడితిని, మానవకోటికెల్లకును దరణోపా యములు. వేదచతుష్కనికిరితమైనజ్ఞాన తేజము ను గ్రహించిన వారు, గ్రహింపనిష్టపడినవారు హిందువులనఁ బడుచుండిరి. హిందువులయ్యునాలాభమును బొందఁజాలనివారు మాబోంట్లు, కాన మేమెట్లు వేదములను బొందఁగూడదో! యెట్లు భగ వద్ధ్యానముఁ జల్పుకొనఁగూడదో దేవరవారే యోజింతురు గాక.

శ్రీ:—మునీంద్రా! మీమాటలు గ్రాహ్యంబుగఁ గన్పట్టుచున్నవి. మాబ్రాహ్మణులెల్ల సమానములగు వాక్కులిచ్చి, పకుపాత రహితముగ జ్ఞానులుట మాకు విధ్యుక్త ధర్మము కాన మీరు నిశ్చింతమునను డుఁడు, మేముబోయివత్తుము.

శం:—(ఆనందపరవశుఁడై, భక్తిపురస్సరంబుగా) దేవరవారిపరిపూర్ణ

కటాక్షమునఁ బవిత్రుఁజేసెతి. ఆర్తులపాలిటి దైవతములుగదా భూనాథులు, మీ యీ మహాత్మ్యముచే ద్రావిడలోకమెల్ల నాచంద్రార్కమును కృతజ్ఞమైయుండును.

శ్రీ:- మేలు మీ రాజభక్తిచే మేము సంప్రీతులమయితిమి.
(నిష్క్రమింతురు.)

(గుఱ్ఱముపైనానుకొన్న శ్రీరామచంద్రుఁడును, వసిష్ఠుఁడును)

వ:- శ్రీరామచంద్రా! కార్యపర్యవసానమునుఁ దెలిసికొనుటకునై యీకడకరుదెంచితివి, ద్రోహిని శిక్షించితివికదా!

శ్రీ:- ద్రోహుల శిక్షాపాత్రులఁ జేయుటకు నయోధ్యాపట్టణాధీశులం దెవ్వరును జంకువారుకారు.

వ:- తరతరంబులనుండి యీసంగతి మఱుఁగుపడునదికాదు. అందు చేతనే యిక్ష్వాకువంశపౌరోహిత్యమునందు సుస్థిరులమయి యున్నారము. గుర్వాజ్ఞను దలపూవట్టులమన్నింపని ఛాత్రులుమన్ననకుఁ బాత్రులుగారు. గుర్వాజ్ఞను బ్రశ్నింపకుండ నొనర్చుట శిష్యధర్మము. ఈగురుశిష్యధర్మమిప్పటిదియా? సృష్ట్యాదినుండి పరంపరానుగతికమయినది. ఇన్నిటికిని మఱచితి. శంబుకుని శిష్యుల నందఱి నెక్కడికంపితివి? వారలకుఁగూడఁ నల్పశిక్షయయిన విధింపవలసినదియే.

శ్రీ:- ఇచ్చటనే యీ చిదానందాశ్రమములోనే యున్నారు.

వ:- ఎక్కడయున్న నేమిగాని కట్టుదిట్టములు చేసితివికదా? కన్నులు గానక మిట్టిపడి వర్ణాశ్రమాచారముల దిగఁద్రొక్కి చెలరేఁగిన గురువునకుఁ బట్టినగతియేపట్టునని ఖండితముగాఁ జెప్పితివా? ఈధురా

లోచనములఁబుట్టినప్పుడే ప్రమాన్పుటమంచిది.

శ్రీ:—గురువరా! శంబుకసంయమికిఁ గలిగినగతియనియా మీయభిప్రాయము?

వ:—అగును (ఆశ్చర్యముతో) నీవుకూడ సంయమియనుచున్నాఁడవే?

శ్రీ:—ఇంద్రియ సంయమముఁగావించినవాఁడు సంయమి కాఁడో? దీని కేమిగాని శంబుకసంయమికి సంభవించిన దుర్గతియేమి?

వ:—రఘురామా! మమ్మేకసక్కెముఁజేయుచున్నావా? ఇప్పుడు శిక్షించితినని చెప్పితివే?

శ్రీ:—దేశికేంద్రా! క్షమింపుఁడు, మేమట్లుచెప్పలేదు.

వ:—ద్రోహుల శిక్షాపాత్రులఁజేయుపట్ల నయోధ్యపట్టణాధీశులం దెవ్వరును జంకువారుకారన్నమాట నీవనినదికాదా?

శ్రీ:—అగును, మేమనినవాక్యమే.

వ:—అట్లయిన శంబుకుని శిక్షింపలేదనుచున్నావే?

శ్రీ:—శంబుకసంయమిని శిక్షించుటకుఁబూర్వము ద్రోహియని స్థిరపడవలయునుగదా!

వ:—మనవాదమంతయు "ఘట్టకుటీప్రభాతన్యాయమ"యినది. స్మృతులేమిచెప్పుచున్నవో విన్నింపలేదా? స్మృతివాక్యములనుబాటించుటకన్నను రాజధర్మమేమికలదు? హిందూమతమునకు స్మృతులు మూలాధారములు. ఆస్మృతివాక్యముల ననుష్ఠేయములుగాఁ జేయుట రాజధర్మము. స్మృతులు ద్విజేతరులకు దపస్స్వాధ్యాయనములను నిషేధించుచున్నవి. వానిని బాటింపక శంబుకుఁడు మతద్రోహముఁజేయుచున్నాఁడు. నీవు వానినుపేక్షఁజేయుచు రాజ

ధర్మమును నొకమూలకుఁద్రోయఁజూచుచున్నావు. అయోధ్యాధీశు లెవ్వరిట్టిపనులకొడిఁగట్టలేదు.

శ్రీ:—మీవాక్యములు సత్యమునేప్రకటించుచున్నవి. మీరు శంబుక సంయమిని మతద్రోహిగా ఋజువుచేయఁగలిగితిరో నిష్కరుణుల మై వానిని శిక్షాపాత్రునిఁజేసెదము. మేమింతదనుకను శంబుక సంయమితోఁ బ్రసంగించితిమికాని వానివాక్యము లాదరణీయము లుగఁ గన్పట్టుటచే మేమే యాయధికారమిచ్చివచ్చితిమి. నిరప రాధుఁడుగఁ గన్పట్టు శంబుకునిదునుమాడి పాపమునఁబోవనొల్లము. రాజులు సర్వప్రజానురంజకులై నేల నేలఁదగువారుగాని కొందఱి యుపదేశములనమ్మి యపరాధరహితులను బాధపఱచుటకుఁ దగు వారుకారు.

వ:—(కుపితుఁడై కమండులువునేలంబెట్టికొట్టి) గురుతిరస్కారమునకుఁ గడంగుచున్నావు. బ్రాహ్మణులిట్టి తిరస్కారము సహింపనొల్లరు. బ్రాహ్మణులశక్తిఁ బరీక్షింపవలయునని తోఁచెగాఁబోలు. అట్ల యిన వినుము. రేఁగిన కార్చిచ్చువలె సర్వలోకములను దగ్ధపట లముఁ జేయఁజాలును.

శ్రీ:—దేవా ! యిదిమేఱుంగనిదికాదు. పరశురాముని మేమెఱుంగ మనుకొంటిరా ? ఎందులకయిన నోర్తుముగాని మేమువిశ్వసింపని కార్యములఁ జేయనొల్లము. ఇయ్యదిక్షత్రధర్మము. ఇదియిట్లుండ మేమరణ్యమునఁ గ్రుమ్మరునప్పుడు గుహుఁడుచేసిన సాయ్యమును మఱవుమందురా ? శబరికనుంబఱచిన యవ్యాజభక్తిని విస్మరింపు మందురా ? ఈయలంతుల మాటయేల ? హనుమదాదులుచేఁ దోడువాఁదోడుగాకున్న వారధిఁగట్టఁగల్గుదుమా ? రావణసంహా

రము, జేయఁగల్గుదుమా? ఆర్యులమైన మనమనార్యులపాటి కృతజ్ఞులమై యుండఁదగదా? రాజనీతిమాటయటుంచి తోడ్పడినవారికిఁ బ్రతిఫలముఁజూపుట మానవసామాన్యమగు నీతికాదా?

వ:—శ్రీరామచంద్రా! నీవాముష్మికముమాటఁ దలపెట్టక యైహికం బాలోచింపుము. వీరందఱికి సమానస్వత్వమొసంగిన మాపాట్లే మగును? తరతరంబులనుండి బ్రాహ్మణ క్షత్రియ జాతులు రెండును మిథస్సాహాయ్యంబున వర్తించుటయెఱుంగవో? లేకున్న మీ రాజ్యమును, మాకులగౌరవంబును జిరకాలమున్నాఁడే పేరులేకుండెడిని. కావున నట్టియుపద్రవమును దప్పించుటకే యింత తఱచి తఱచి చెప్పుచుంటిమి.

శ్రీ:—(చుఱుకుచూపులతో) దేశికేంద్రా! బ్రాహ్మణసాహాయ్యంబు వలననే రాజులు రాజ్యమేలిరనియా మీయభిప్రాయము?

వ:—(అత్రముతో) కాదు, కాదు; క్షత్రియులు కత్తితోఁదీర్పఁదగిన పనిని బ్రాహ్మణులు మాటలతోడనే తీర్చి రాజులయలజడిని బాపిరని నాయభిప్రాయము.

శ్రీ:—చిత్తము; మంచిమాటయే.

వ:—కావున నీరెండుజాతులు పరస్పర సాహాయ్యముననే సౌభాగ్యమును, గౌరవమును నందియుండఁగలవు. దీనికి వ్యతిరేకమయినచో నంతఃకలహములచే దినదినము సంక్షీణభావమందఁగలవు. ఇది నిస్సంశయము.

శ్రీ:—ఒకజాతి సౌభాగ్యమునకయి మఱియొకజాతిని సర్వకాలసర్వావస్థలయందు బానిసతనమునందుంచి మూర్ఖులనుజేయుట రాజ

నీతియగునా ? రాజధర్మము ప్రజలను నిష్పాక్షికమయిన బుద్ధితో బరిపాలించుటకాదా ?

వ:— శ్రీరామచంద్రా ! ఇందొకజాతిస్వత్వాపహరించి బానిసలుగానుంచుటయేమున్నది. వీరు మీపూర్వులతో నడుముకట్టుకొని పోరి తమహక్కులను గోల్పోయిరి. పరాభూతులయిన శత్రువులు లోబడిరని చెప్పి స్వత్వసామాన్యము నొసంగుట రాజనీతి విరుద్ధము కాదా ?

శ్రీ:— మహాత్మా ! శరణాగతరక్షణ బిరుదంబు దాల్చిన మాకు మీవాక్యములు బోధపడవు. మీయుపదేశప్రకారము మేమాచరించిన భవదంతర్వాణులు మమ్మెవిధముగాభావింతురు ?

వ:— మహాపురుషుడవనియు, రాజదేవేంద్రుడవనియు, భగవదవతారమనియు భావింతురు.

శ్రీ:— ఇది యెట్లుతటస్థించును ?

వ:— ఇది యెట్లుతటస్థించునని సంశయచిత్తుడవైతివా ? వినుము చెప్పెదము. ఇంతటి నిర్దాక్షిణ్యముతో రాజధర్మమును నెవ్వరు నిర్వర్తింపగల్గిరి ? ఇంతటిధర్మబుద్ధితో స్మార్తధర్మము నెవ్వరు పరిపాలింపగల్గిరి ? నీవిట్టి ధర్మనిర్వహణము జేయుచో ఋషులేల నిన్ను భగవదవతారముగా గొనియాడరు? వర్ణాశ్రమాచార పరాయణశీలుడయిన రాజునిమిత్తమాత్రుడై వర్ణసాంకర్యముగల్గ జేయువారల శిక్షించునని స్మృతులు చెప్పుటలేదా ? లెమ్ము.

శ్రీ:— మీరెంత చెప్పినను శంబుకునివధకు మనసుపోకున్నది. ఇతడు నిరపరాధియని మావిశ్వాసము.

వ:—అపరాధియైననేమి? నిరపరాధియైననేమి? శాస్త్రసమ్మతమైననేమి! గర్హితమయిననేమి? ఒక్కనిమరణముచే రెండుకులములు శిరసావహించెదుగాక నప్పుడు, తాపరతంపర క్రియా వృద్ధి నందునప్పుడు వెనుకంజవేయకుము. ఆత్మరక్షణ మెల్లజీవులకు నవశ్యకర్తవ్యము.

శ్రీ:—పాపముఁజేసి మనుటకన్నఁ బరోపకారమాచరించి, మరణించి యశఃకాయుఁడగుట యుక్తముకాదో?

వ:—అందుచేతనే నిన్నికార్యమునకుఁ బురికొల్పుట. లేకున్న ధర్మసూక్ష్మవేదులమయిన మేమిట్టిపనికిఁ బూనుకొందుమా? ఒకనిని జంపి జాతిద్వయమును సముద్ధరించుట పరోపకారముకాదా? లెమ్ము. కార్యోన్ముఖుఁడవుకమ్ము. ఆలసింపకుము.

శ్రీ:—(తనలో) కొంతవఱకు సందియముదీరినది. ఇదిన్యాయముగాకున్న నీమహానీయుఁ డింతపట్టుదలతోనేల చెప్పును? (ప్రకాశముగా) గురువరా! ధర్మాధర్మ విచారణభారము గురుభుజస్కంధమున నుండును. గురూపదేశబు వ్యపగతకల్మషంబుగాన శంబుకుని బరలోకప్రాప్తుఁ జేసెదము. మేమిదేపోవుచుంటిమి, సెలవిప్పింపుఁడు. (పోఁబోవును, పాదుత్రవ్వి నీళ్లుపోయుచున్న బ్రహ్మచారీ వాక్యములాలించి కన్నీటిచే డగ్గుత్తికపడినస్వరముతో శ్రీరామచంద్రునికడ్డపడి)

బ్ర:—మహాప్రభూ! మాబాబయ్యగారిని జంపెదరా? వలదు. వలదు. మమ్ములనందఱిని దిక్కులేనిపక్షులను జేసెదరా? ఇంతకుమున్నే గోరినవస్తువు నిచ్చెదనంటిరి. మాబాబయ్యగారి ప్రాణము నాకిండు. మాబాబయ్యగారిష్టపడినను బడకున్నను నేను మీ

రిచ్చుదానమును గ్రహింతును. (ఏమిచెప్పుటకుఁదోఁచక శ్రీరామచంద్రుఁడు దిగాలున నిలువంబడియుండ వసిష్ఠుఁడక్కసుగ్రక్కుచున్న చూపులతోఁ, బిల్లవానిఁ జేయిపట్టుకొనిలాగి) వ॥ మిమ్మాదరించుటకు మేమింటిమిలెమ్ము. ఇటురమ్ము. (శ్రీరామచంద్రునితో) పిల్లవానిమాటలతోనేమిగాని నీకార్యాచరణము నకుఁబొమ్ము

శ్రీ:—దేశికేంద్రా! అబముసుబమెఱుఁగని కసుగందు. ఏమియుఁ జేయకుఁడు.

వ:—మాదిమాత్రము కన్నకడుపు కాదా? (శ్రీరామచంద్రుఁడు నిష్క్రమించును)

బ్ర:—(కంటినీరుకంటఁగ్రుక్కుకొని) అయ్యా! మీరులేకేమి; మా తాతలనాఁటినుండియు సంపూర్ణకటాక్షముతోఁ జూచుచునే యున్నారుకదా.

వ:—లంకనుబుట్టినవారందఱు రాక్షసులే. క్రొత్తలేమియుండును

బ్ర:—మీరుచెప్పినదిమాత్రము నిజము కాదు. లంకలోఁబుట్టిన విభీషణుఁడు రాక్షసుకాడా? (నిష్క్రమణము)

(శ్రీరామచంద్రుఁడు. తపోనిష్ఠనున్న శంబుకునిజేరి కోశమునయున్న ఖడ్గమునుబెఱికి, ఝళిపించి। మరలనాఁగి: విషాదముతోఁ గుడిచేయివంకఁదేఱిపాఱఁజూచి)

చం॥ కరుణయొకింత లేక కుల • కాంతను, సాధ్విని, బూర్ణగర్భిణిన్
వటుకు నరణ్యభూములకుఁ • బంపఁగఁజాలినయట్టి నీకు దు
ర్భరమగునే యొకానొకని • ప్రాణముఁదీసెడుపట్ల మానిశే
ఖరుఁడఁగఁగాక, జాలియొటు • కల్గును? దక్షిణబాహుదండమా!

(మగల నుత్సాహముతో ఖడ్గమెత్తి)

క్షత్రధర్మంబు స్మృతివాక్య • సమ్మతంబు
ధర్మసంస్థాపనార్థంబు • ధరణిలోన
సద్గురూపదిష్టముగాన • జంకకుండ
శంబుకుని రామచంద్రుండు • చంపుచుండె

(భిన్నమస్తకుండై శంబుకుఁడు నేలఁగూలును, దివ్యతేజము మింటికెగయును శ్రీరామచంద్రుఁడు నిష్క్రమించును)

శంబుక శిష్యుని ప్రవేశము.

ఏమందుఁగటకటా! • యిటివిడ్డూర
మీముందు జరిగెనే• యెచ్చోటనేని?
చలిచీమనేనియుఁ• జాఁద్రొక్కకుండ
వనసీమలోపల• వసియించి యెపుడు
పొగఁద్రావి తపియించు• పుణ్యపూరుషుని
శంబుకసంయమి• చంద్రు మద్గురుని
బ్రాహ్మణులెల్లఁ గా • పట్యంబుతోడఁ
బసరిచ్చి యొక విప్ర • బాలు, విసంజ్ఞు
గాఁజేసి యయ్యది • కల్గె శంబుకుని
జపముచేననిచెప్పి • చాటించి రామ
చంద్రుచే మద్గురుఁ • జంపించి పిదప
బ్రాహ్మణ బాలుండు • బ్రదికినాఁడనిరి
ఎన్నఁడే బ్రదుకునే • యీల్గినవాఁడు
ఏమి యీదుస్తంత్ర • మేమి యీమాయ?
ఏమి యీగారడి? • యేమి యీకుట్ర?
ఏమెట్టుజీవింతు • మేమెట్టుబ్రదుక
గలవారమిఁక మీఁదఁ • గాలుష్యమూర

లోకాన నాలుగో • లను బాలగోలు
గగ్గోలు సేయవే • క్రాచవేజగము
మాశోకవహ్నియు • మాదు దుఃఖాగ్ని
కాల్చవే విప్రప్ర • కాండుల నైన
బాలుర శాపంబు • బ్రహ్మశాపంబు
కార్చిచ్చుఁబోలె లో • కంబుఁ నేర్చు
నీదోషఫలమెల్ల • నీదేశమందుఁ
బ్రజలార వినుఁడు నా • పల్కుల నన్ని
స్వాతంత్ర్యమంతయు • సమసిపోవంగఁ
బారతంత్ర్యమున దుఁ • బడిపడిపోయి
విద్యావిహీనులై • విప్రులెల్లరును
సేవకావృత్తిలోఁ • జిక్కిపోయెదరు
ధర్మంబు, శౌచంబు • దయయు సత్యంబు
కోలుపడుదము • నెల్లకులములవార
లేవగించగను దు • రేమితోఁచకయె
మరుగుచునుందురు • మాటిమాటికిని
దైవంబు దూరుచుఁ • దగవులేదంచు
నెందాక బ్రాహ్మణు • లీదోషమెల్ల
దిద్దుకోలేరో యీ • దేశంబులోన
నందాక నీరీతి • నల్లాడుచుందు
సత్యంబు నామాట • సత్యంబు సుండీ.

సంపూర్ణము.

కురుక్షేత్ర సంగ్రామము

1922, 23 సం॥లకు ఇంటర్మీడియేటునకుఁ బఠనీయగ్రంథము.

ఇందుఁ బాండవులకు రాజ్యాధికారము లేమివిపులముగాఁ జర్చింపఁబడి ఋజువుచేయఁబడినది. భారతకథ నెఱింగినవారెల్లరు చదువఁదగినది. దురభిప్రాయములఁ దొలగించుకొనవచ్చును. పాండవపక్షపాతియైనను, కౌరవపక్షపాతియైనను సత్యమును గనుఁగొన నూహించువాఁడు తప్పక చదువవలయును; మొదటి ముద్రణము వేయిప్రతులత్యల్పకాలములోనే వ్యయమైనవి. ఇదియె దీనిప్రాశస్త్యమును బోధపఱచును.

వెల రు ౧—౦—౦.

వలయువారు:—

త్రిపురనేని రామస్వామి,

మారీసుపేట, తెనాలి.

PRINTED AT THE RYOT PRESS, TENALI.